

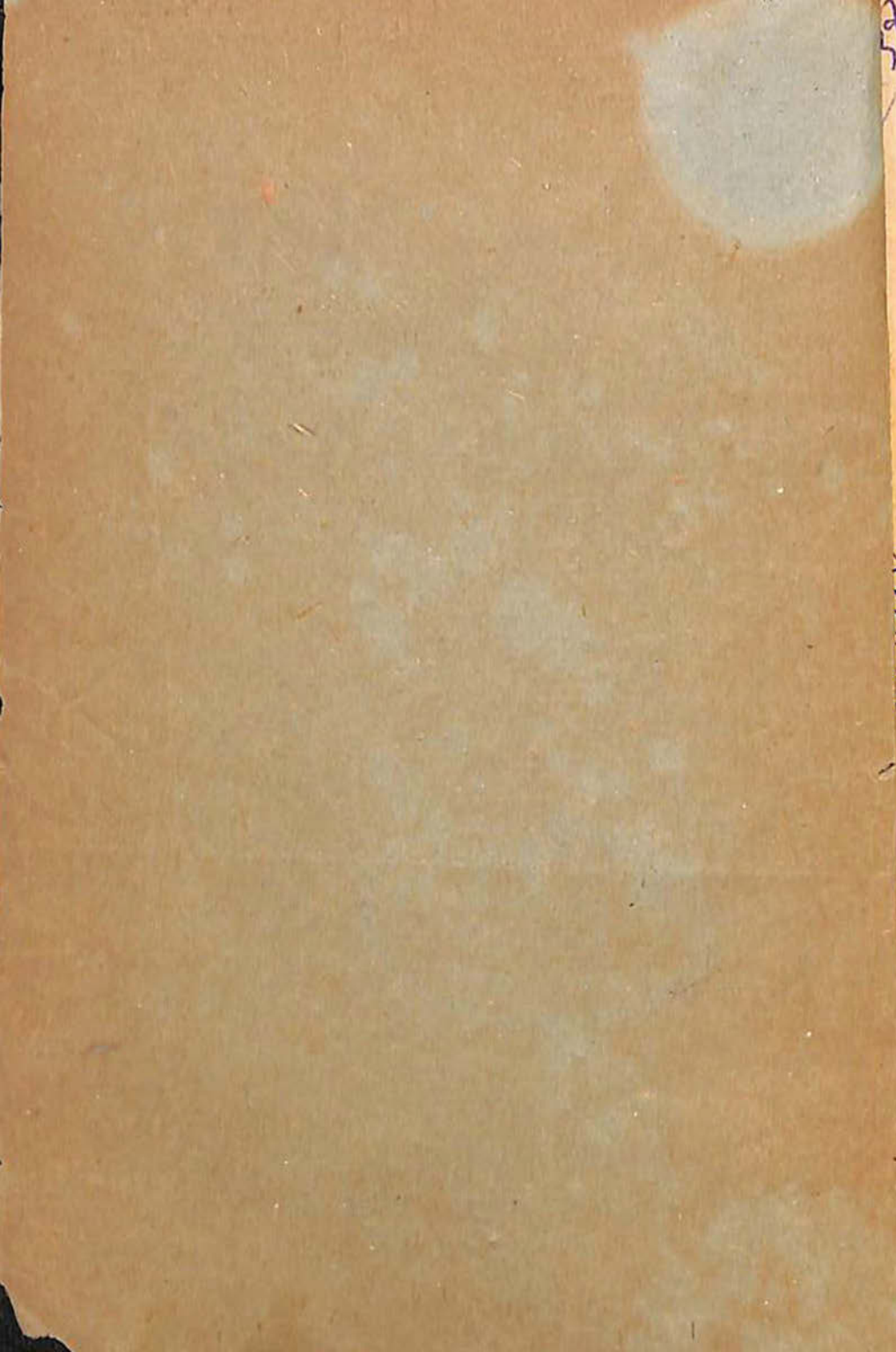
ՍԻՆԿԼԵՐ

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ
ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

ՄԻ ԳԱՂԱԳԱՆՔԻ ԲՈՎԱԾ
ՄԱՐԴՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ — 1937

85861

585

✓

Ս Ի Ն Կ Լ Ե Բ

ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԸ

1926
A I 2961

ՄԻ ԳՈՂԱԳՈՎԿՐԹՎԱԾ
ՄԱՐԴՈՒ ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Թարգմ. ՆՇ. ՎԱՀՆՅԱՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ—1937

Պատ. խմբագիր՝ ՍՆ. ՍՆԱՐՅԱՆ
Տեխ. խմբագիր՝ Ծ. ՃԻՆԻԲԱՆՆԱՅԱՆ
Սրբագրիչներ՝ Ս. ՀԱԿՈԲՅԱՆ Ծ. ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ,

Հրատարակչ. № 4030
Տ Ի Բ ա ժ 3 0 0 0
Պ ա տ վ Ե ր № 4 6 0

Հանձնված է արտադրության մարտի 9-ին. Ստորագրված է ավագրու-
թյան մարտի 28-ին 1937 թ. Ստատֆորմատ Բ-5.

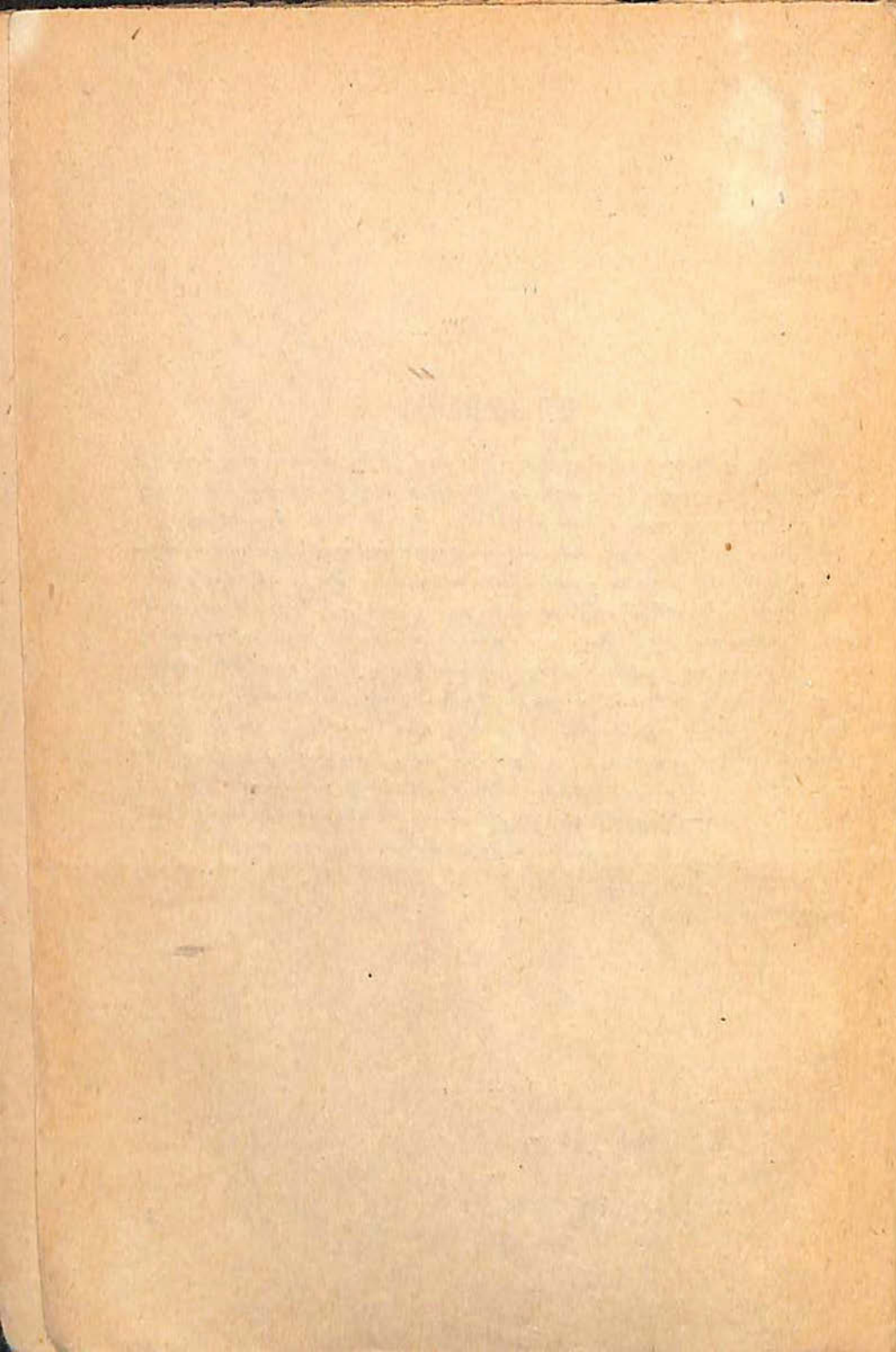
Уполкрайлит № О-1978. Типография Краевого Армянского
Издательства „ГРО“, Ростов-Дон, Ворошиловский пр. № 27.

ԱՌԱՋԱԲԱՆ

Այս փոքրիկ պատմվածքը գրված է մոտ քսան և հինգ տարի առաջ։ Դրա մասին յեղած վճիռն այն էր, թե ճշի կարելի հրատարակելը. ուստի **յես մի կողմ դրի այդ՝ մինչև ի վիճակի լինեյի ինքս հրատարակելու։** Վերջերս աչքի անցկացրել այդ, և հետաքրքրական պատկերացում ունեցա այն մասին, թե ինչպես քսան և հինգ տարվա ընթացքում ժամանակները փոխվել են։ Յես այս պատմվածքը մի կողմ դրի իբրև հեղափոխական մի փաստաթուղթ, իսկ այժմ դուրս եմ բերում իբրև ընդհանուր կողմից ընդունված տեսակետների մի անվիճելի և միանգամայն հասկանալի տեղեկագիր։ Պատմվածքը կարդալիս պետք է նկատի ունենալ, վոր այդ գրվել է այն ժամանակ, յերբ դեռևս գոյութուն չուներ «մեք-կացնող գրականութունն», վոր նրա հեղինակը վոչինչ չի քաղել քաղաքական ասպականության վերաբերմամբ Ստեֆենսի քննադատությունից վոչ յերկաթուղային ղեղձի մասին միս Տարբելի վերլուծումից, վոչ էլ մր. Լուստնի «գաղափար ֆինանսի» ներքին աշխարհի ցուցադրումից։

Ը. Ս.

Հալիս, 1924 թ.

I

Մի կողմ թողնելով բոլոր յերազանքներն ու սգային յերևակայությունները, յես մտալըություն ունեմ այս ժամանակագրությամբ տալ մի քաղաքապետական մտադու պատմությունը, դորձ ունենալով այն նվաստ իրականության հետ, վորն ընկած է մեր շեմքին:

II

Յուրաքանչյուր առած, ամեն մի ուսմիկ արտահայտություն կամ սովորական դարձվածք, կարելի յե կոչել քարացած ներշնչում: Մի ժամանակ այդ մի կենդանի բան եր, մարդու հոգում փայլատակող մի շանթ, իսկ հիմա այնպես է դուրս սահում մեր լեզվից, վոր չենք ել մտածում նրա խմաստի մասին: Այսպես, յերբ կատարվեց պատմությանս սկիզբը կազմող դեպքը, լրագրերը միահամուռ հայտարարեցին, վոր Ռոբերտ վան Բենսելլերը ծնվել է արծաթե դպալը բերանում: Մանրամասն պարագաների մեջ մտնելն ավելորդ է. միայն պիտի ասենք, վոր այս ժամանուսը խիստ դպալի տառապանք պատճառեց մեր հերոսի սորը, վորը մինչ այդ վարժված չեր վորևէ չարչարանքի:

Նրա հայրը, Մր. Չաունսի վան Բենսելլերը մեր մայրաքաղաքի բարձր հասարակության շատ հարգված անդամ-

ներից մեկն եր, դրան միացնելով հարստութեան և լաւ ծննդի իր մեծ ու փոքր իղձերը, և բնակում եր քսաներորդ դարի մի պալատում,—Ֆիֆտ Ավինյու, համար հինգ հազար հարյուր քառասուն և չորս:

Մեր պատմութիւնն սկսվելու պահին վան Րենսելլեր-հայրը փախել եր նեղութեան այդ տեսարանից և ժամանակն անց եր կացնում իր մի քանի համակրելի բարեկամների հետ բիլիարդ խաղալով: Իսկ յերբ հեռախոսի զանգը հնչելով հաղորդեց լուրը, նրանք բաց արին շամպայնի շշերը և խմեցին վան Րենսելլեր-վորդու կենացը:

Ուշ ժամանակ, յերբ հայրը կանգնած եր մթնած հարկաբաժնում և աչքերը հառած կյանքի կարմիր ու վարդագույն մասնիկին, հպարտ հույզերը բարձրացան նրա սրտում և նա ուխտեց Ռոբերտ վան Րենսելլերից մի ջնտրմեն պատրաստել,—մի ջնտրմեն հորը կաղապարով: Իմ հերոսի կարիերայի հենց սկզբում՝ յես պետք է նշեմ այն մեծ ուշադրութեամբ, վոր նա արժանացավ մամուլի և անձկացող հասարակութեան կողմից:

Մր. Չառնսի վան Րենսելլերը հարուստ եր ըստ Նյու-Յորկի և Ֆիֆտ Ավինյուի չափերի, ուստի մանուկ վան Րենսելլերն ապահովվեց զգեստների մի ներածական շարքով, վորի ծախքը կազմեց տասնյոթ հազար դոլլարի մի սլատկառելի գումար: Յես ունեմ վան Րենսելլերի վերաբերյալ կտրոններ ի մի դեղ և յես այստեղ մեջ կբերեմ մանրակրկիտ նկարագրութեամբ ու դրանք կպահեմ յերախտազեւ գալիք սերնդի համար: Մինչ այդ մաստեր՝ Ռոբերտ վան Րենսելլերն ել մեծացած կլինի: Յես անցնում եմ այն ժամանակամիջոցի նկարագրութեամբ յուններին, յերբ նա արդեն հասակն առած տղա յեր և ուներ յերկու դաստիարակչուհի, մի քանի խնամակալ, մի ձիապան և ուրիշ այնպիսի սպասավորներ, ինչպէս պետք է ունենա ամեն մի տղա:

III

Շատ մանուկներ կփչանային այդքան ուշադրություն վայելելուց, ուստի և միանգամայն պատշաճ և նախապես ասել, վոր «Ռորբին» յերբեք չշփացավ, վոր նա իր մանկության վերջին որերում հանրածանոթ եր վորպես «մի լավ ընկեր» և վոր միայն յերբ իր ուղածը չեր կատարվում՝ զայրույթ եր յերևում նրա աչքերում:

Տարիներ առաջ նա հաճախել եր մի խոշոր, հարուստ դպրոց: Նրան ուղեկցել էին ընտանիքի աղոթողները, սպասավորն ու ձիապանը: Այնտեղ նա ուներ մի շարք սենյակներից բնակարան, յերկու ձի և մի պույգ շներ, վորոնք ավելի յերկար ճյուղագրություն ունեյին, քան նա: Այնտեղ նա սովորեց բարձրորակ, ընտիր գլանակներ գործածել, սովորեց «պոկեր»² խաղալ և հատկապես հետաքրքրվում եր ձիարշավային խաղերով: Այնտեղ նաև,—յերբ պատրաստվում եր թողնել դպրոցը և գրոհ տալ մի մեծ կոլլեջի վրա— Ռորբին հանդիպեց մի հուզիչ պատահարի:

Այս մի իրական բան է, վորը նկարագրելիս միշտ պետք է մանրամասնությունների մեջ մտնել: Այսպիսով, ուրեմն, պետք է նկարագրենք, թե ինչպես Ռորբին բուռն կերպով սիրահարվեց մի գեղեցիկ աղջկա վրա, վորն ապրում եր դպրոցի մոտ գտնվող գյուղերից մեկում:

Ռորբին յերիտասարդ եր և գեղեցիկ, հարուստ և ուշիմ, ուստի վոչ մի բան չեր կարող խոչնդոտ լինել նրան իր սեփական ուղին հարթելու:

Այսպես էլ արեց նա. յերբ թողեց դպրոցը՝ աղջկին էլ թռավ տնից և հետևեց նրան:

Յերանելի ամիսներ էին քաղաքում այդ ժամանակ, հետո բարդություններ առաջացան և յերբ ճգնաժամը հասավ՝ քիչ մնաց, վոր Ռորբին ամուսնանար այդ աղջկա հետ:

Բայց նրա հոր հետաքրքրութիւնը խիստ գրգռված եր
նրա ֆինանսական ծանր պահանջների շնորհիվ, ուստի
Մր. Չառնսի վան Բենսելլերը և Մր. Ռոբերտովան Բենսել-
լերը մի տեսակցութիւն ունեցան առաջինի առանձնասե-
նյակում:

— Դեհ, Ռոբերթ,—հարցրեց հայրը,—վճրքան ժամանակ ե,
վոր այս բանը գոյութիւն ունի:

— Գրեթե մի տարի, սըր,—ասաց Ռոբերթն նայելով հա-
տակին:

— Մի տարի: Հը՛մ: Ինչո՞ւ սկզբից չասացիր ինձ, հենց
վոր ընկար այդ գլխացավանքի մեջ:

— Ինձ... ինձ ել հաճելի չեր,—ասաց Ռոբերթն:

— Ճիշտն ասած,—շարունակեց հայրը,—տղաները չպետք
ե գործ ունենան այդպիսի անմիտ բաների հետ, բայց
քանի վոր դու ընկել եյիր դրանց մեջ, պարտավոր եյիր
ինձ ասել: Այդպես, ուրեմն դու ուզում ես ամուսնանալ:

— Յես... յես սիրում եմ նրան,—ասաց մյուսը կարմրու-
թյան զանազան յերանգներ առնելով, կարծելով թե բառերը
խիստ այլանդակ հնչեցին:

— Բայց Ռոբերթ,—բողոքեց վան Բենսելլեր-հայրը,—մարդ
անպայման չի ամուսնանում իր սիրած բոլոր կանանց հետ:

Ապա մի փոքր լռութիւնից հետո հայրը շարունակեց
լրջորեն:

— Դեհ, զավակս, ասա ինձ նրա անդը, և յես քիչ հա-
մար կկարգադրեմ ամեն ինչ:

Ռոբերթն սթափվեց:

— Չէ՞ք բարկանա նրա վրա,—հարցրեց նա պաղա-
տազին:

— Իհարկե վնչ,—ասաց հայրը,—յես յերբեք չեմ նեղա-
նում վորեւէ մեկի վրա, ամեն ինչ կարգին կլինի, խոստա-
նում եմ:

Յեւ այսպես մի քանի որ հետո հայտնվեց, վոր Ռորբին գնում և արտասահման մի տարով: Յերբ նա փնտեց Դեյ-զիին մնաս բարով մաղթելու, տեղեկացրին, վոր նա մեկնել և դեպի Արևմուտք,—մի հանգամանք, վոր մի քանի որվա անձկություն պատճառեց Ռորբիին:

IV

Իմ հերոսը գնաց արտասահման իր մտերիմ բարեկամի հետ, վորն իրանից տարիքով մի քիչ մեծ էր: Յերկուսն ել սքանչելի կերպով անցկացրին իրենց ժամանակը. նրանց տրամադրության տակ առատ դրամ կար, իսկ Ռորբիին ել արտոնել էլին ամեն բան, վոր նա կցանկանար, բացի ամուսնանալուց: Ուստի նրանք Յեվրոպայի բոլոր քաղաքները շրջեցին, տեսան անցյալի բոլոր գեղեցիկ բաները և ժամանակակից բոլոր զվարճաօթի յերևույթները: Նրանք իջևանում էին լավագույն հյուրանոցներում և ուր վոր գնում էին, մարդիկ խոնարհվում էին նրանց առաջ և արագորեն կատարում նրանց ցանկությունները: Կային նաև գեղեցիկ կանայք, վորոնք վոչինչ չէին խնայում Ռորբիին յերջանկացնելու համար: Լինելով վեհանձն սրտի տեր և առատաձեռն մի տղա՝ Ռորբերտը միշտ ազդիկներ է սիրելին եր: Ինչ վոր ստանար, փոխառենը իսկույն կվճարեր, այն ել մշտապես շուկայի բարձրագույն գները: Նա վարձեց մի փոքրիկ ու գեղեցիկ զրոսանավ և իր հետ վերցրեց բարեկամին ու մի քանի մտերիմ կանանց Միջերկրականի վրա մի հիանալի զրոսանք կատարելու համար: Յերկինքը կապույտ էր, ոգը տաք: Ռորբին տեղավորվեց առաջադասումի վրա, պառկեց արևի տակ և ծծեց անուշաբույր գլանակների ծախը. սիրտն ուրախ էր և յերբեք կյանքում այսքան յերջանիկ չէր զգացել իրեն:

Իրանից հետո յերկու ճանապարհորդները վերադարձան
տուն: Ռորբին ժառանգ դնալ կողմը. և իրոք նա վարձեց
մի քանի սենյակ ու սկսեց անհրաժեշտ ծախսերը հողալ:

Սակայն կողմը գնալը մի տարի տևեց միայն, վորով-
հետև Ռորբին աշխարհում չափից շատ բան եր տեսել,
վորպեսզի կրկին հետ գնար դեպի կողմը հարսնյակը
(chrgsalis), իսկ յերբ պարզվեց, վոր նա չի կարող իր քըն-
նությունները բռնել, նա թողեց կողմը և վերադարձա՛վ
Նյու-Յորկ, այնտեղ մնալու համար:

V

Այժմ դուք կարող եք նրան տեսնել պատշաճորեն գործի
գլուխ անցած, վոր բախտը դրել եր նրա առջև,—հորը պես
մի ջենտլմեն դարձնելով նրան:

Վոչվոքից խորհուրդ չեր վերցնում, գործերը վարում
եր իր գիտեցածով: Մի շարք սենյակներ եր վերցրել և
կահավորել այնպես, վոր մեծ հաճույք էյին պատճառում
այն քիչ աչքերին, վորոնք գիտում էյին այդ դրանք հա-
սարակության բարձր խավերում տարածված մի քանի
ժուրնալներում նկարագրված էյին վորպես քաղաքի կրթա-
կան մեծագույն ուժերից մեկը: Հետո նա անդամագրվեց մի
քանի ակումբների, մի ոթյակ վերցրեց ողերայում և կա-
տարեց այն ամենը, ինչ վոր անհրաժեշտ եր նրա դիրքի
տեր մի յերիասարդի:

Հասկանալի յե, ուրեմն, վոր Ռորբին անցել եր բարձ-
րագույն «ըջանները» և հրավիրվում եր ճաշկերույթների
ու պարահանդեսների, այնպիսի վայրեր, ուր կարող էյին
գնալ հազիվ մի քանի դյուժին ընտրյալներ: Բավական մեծ
համբավ ուներ վորպես գոլֆ³ և պոլո⁴ խաղացող. Նյուպորտի
հոչակավոր նավաղբոսներից մեկն եր հանդիսանում: Բայց

և այնպես տարակույս չկա, վոր նրա հուշակն իրապեօ հիմն-
ված էր նրա ավտոմոբիլային ռեկորդների վրա: Իր աչքի
լույս ավտոմոբիլով մայրաքաղաքի մեջ սրընթաց կերպով
ընթացալիս ամենորյա տեսնելու բան էր,—ավտոմոբիլ-
վոր կոչվում էր Գրին Գոստ (կանաչ ուրվական): Իսկ զրո-
սանքից հետո հաճախ իր ծառային ուղարկում էր դասա-
րան տույժերը վճարելու:

Մի անգամ, յերբ դժբախտ պատեհությամբ սպանեց մի
փոքր սոգայի, վերջինիս ծնողներն ընդմիջա յերջանկու-
թյուն գտան Ռորբիի արքայական առատածեանության
շնորհիվ:

Ռորբին սկսում էր հուշակ վայելել նաև, վորպես ակա-
բասեր և bon vivant մի անձնավորություն: Այդ ժամանակ
նա արդեն մեծագույն չափով ճանաչում էր կյանքը. իրոք
նա գիտեր այն բոլորը, ինչ վոր անհրաժեշտ էր իմանալու:
Նա լավ գիտել էր մարդկանց և կատարելապես ըմբռնում
էր նրանց և նրանց գործերը: Չպետք է պատկերացնել
նրան վորպես մի ցինիկ անձնավորություն, քանի վոր մի
անգամ արդեն հիշատակել եմ, վոր նա ամենաբարեսիրտ
ժարդն էր աշխարհում, սակայն ունեւ ինչ-վոր մի չորու-
թյուն իր բնավորության մեջ, վորը չարժեք ընդորինակել:
Ցերբ մի անեկդոտ էր պատմում, վորջ աշխարհը լսում էր
նրան: Ռորբիի պատմություններն ամեն կարգի թեմաներ
էլին ընդգրկում, բայց մեկի մասին ճշմարտությունն ասել
անպայման չի նշանակում պատմել նրա բոլոր գրույցները,
նույնիսկ ամենասխալ կենսագրության ժամանակ:

Չեմ ուզում վորևէ մեկը գաղափար կազմի, վոր իմ հե-
րոսը վատ էր. ընդհակառակը, նա անգամ էր մի յեկեղեցու,
վորի ուղղափառությունը և պատկառելիությունը զերծ էր
վորևէ խճրժանքից—և ամեն կիրակի առավոտ ուղեկցում
էր իր դասին պատկանող ընտիր ընդհանրապես մի օրինակ

և իր սթյակից լսում հռչակավոր ընկտոր՝ վերադառովելի
 Աետուս Սպրեյի պերճ քարողները: Հետո, յերբ յեկեղեցին
 մի տոնափաճառ կազմակերպեց հոգուտ Ֆիլի կողու բնա-
 կիչների, Ռորբին զնեց վիճակախաղի մնացած բոլոր բաժ-
 նետոմօերը և թուլլ տվեց դեռատի կանանց, վորպեսզի
 ծաղկեփնջեր ամբացնեն իր կոճկողակուտ: Այս բոլորին
 ավելացնենք և այն, վոր լրիվ վեց շաբաթ փաստորեն դաս
 տվեց կիրակնորյա դպրոցուտ այն ժամանակ, յերբ գրեթե
 հուսահատության աստիճան դյուլթված եր մի աիկնոջով,
 վորը նույնպես սովորեցնուտ եր: Խիղախորեն տանելով այս
 խնդրի վերաբերյալ բոլոր ծաղըը, նա իր սեղանից վերցրեց
 և մի կողմ գրեց T. Cautier-ի յերկերը, սկսեց ամեն շաբաթ
 յերեկո նախապատրաստովել և սովորեցնել փոքր տղաներին,
 թե ինչպես բարի Տերը տնորինեց, վոր Գեդիոնի արեվը
 չոր մնա և ստիպեց զորքերին, վոր գետից ջուր խմելու
 համար պառկեն գետինն, և ընդհանրապես անուտ եր այն-
 պիսի անսովոր բաներ, վորոնց նպատակն եր փոքրիկնե-
 րի վրա ազդել:

Վոչինչ գուրս չեկավ այս կիրակնորյա դպրոցի ար-
 կածից. ինչ ել վոր լիներ, վան Ռենսելլեր-հայրն այն կար-
 ծիքի յեր, վոր դեռատի կինը վոչնչով չի նմանուտ այն
 հարսնացուլին, վոր Ռորբին պետք ե ունենար. այսպիսով
 յերխասարդի բաղձանքները թեքվեցին դեպի West Side ի՞
 կողմը գտնված վայելչորեն կահավորված մի բնակարան,
 վորտեղ կար շամպայի և ընտիր դանակների մի առատ
 պահեստ և Ռորբինն ծանոթ յերկու ջահել կանայք: Շաբաթվա
 մեջ յերեք կամ չորս յերեկո դուք կարող եյիք տեսնել նրա
 և նրա մի քանի բարեկամների ավտոմոբիլներն այս բնա-
 կարանային շինքի դռան առջև շարված և իրազեկ կլինե-
 յիք, վոր Ռորբին այնպես յերջանիկ եր, ինչպես մի այս-
 պիսի բարեսիրտ յերխասարդ արժանի յեր լինելու:

Նախորդ զլուխներում բավականին խոսվել և Ռորբերտ վան Բենսելլերի կյանքի վաղ ժամանակաշրջանի մասին, ցույց տալու համար, թե ինչպես ելին անցնում նրա այդ հաճելի որերը:

Ներառյալ նրա հարկաբաժինները, բնակարանը, ակումբները, ավտոմոբիլը, զբոսանավը և ճոկանախաղի ձիախումբը, մեր բարեկամի տարեկան ծախսը կազմում էր մոտավորապես յերեք հալբուր հալար դոլլար: Յեկ քանի վոր,— յեթե նա լիներ մի տաղանդավոր բանաստեղծ, մի ներշնչված յերաժիշտ, կամ մարդկության համար նոր պատգամ բերող մի մարգարե՝ հասարակութունն այդ գուժարի միայն մի հազարերորդ մասը հաղիվ կհատկացներ նրան կենդանի պահելու համար,— ակնհայտ է, ուրեմն, վոր հասարակութունը նրան համարժեք էր համարում հազար այդ կարգի յենթադրական անձերի: Այս հովվերգական եյակն այսպես շարունակեց ընդամենը մոտ յերեք տարի: Ապա մի վեղեցիկ ձմեռային որ Ռորբին հրավիրվեց հոր գրասենյակը, ուր յերկուսով ունեցան մի յերկար և լուրջ խոսակցութուն:

— Դեհ, Ռորբի,— սկսեց վան Բենսելլեր ավագը,— յես չեմ առարկել քո յիրիտասարդական մոլութունների դեմ, դա յուրաքանչյուր յիրիտասարդի իրավունքն է և դու սահմանը չես անցել: Յես սիշտ կամեցել եմ տալ իմ զավակին այն բոլորը, ինչ վոր անհրաժեշտ է մի ջննտմենի. իսկ հիմա յես կարծում եմ, վոր ժամանակն է դրանց վերջ տալուն. չէս կարծում, վոր այդպես է:

— Հըմմ... դրա մասին չեյի մտածել,— ասաց Ռորբին մտախոհ:

— Դիտես, վոր մարդու կյանքն ամբողջապես խաղ չէ,— ասաց վան Բենսելլեր-հայրը,— մենք ունենք լուրջ պար-

տակա՞նու թյուններ այս աշխարհում—վորոշ բան պարտ ենք հասարակութեանը:

— Այո, —ասաց Ռորբին, —այդպես եմ յենթադրում, բայց դա ձանձրութի դժոխքն է:

— Այդպես կարող ե թվալ, —ասաց մյուսը, —բայց վերջում մարդ կշահագրգռվի:

— Գուցե այդպես է, —ընդունեց Ռորբին յերկմտորեն:

— Ուզում եմ ասել, ժամանակն է արդեն, վոր դու քո տեղը զբաղես աշխարհում, —ասաց հայրը, —բավականին կյանք ես տեսել և հասկանում ես արդեն, թե ինչ եմ ուզում ասել. դու չես կարող մինչև վերջը վորպես հորդ զավակը մնալ, պետք է ինքնագլուխ լինես. մի որ կարող եմ մեռնել, իսկ պետք է մեկը լինի, վոր իմ գործերը կառավարե: Յեվ հետո, դուցե ցանկանում ես ամուսնանալ. հիշի՛ր, վոր արդեն յերկու անգամ ցանկացել ես (Ռորբին շիկնեց). հետո յերբ ընտանիք կաղմես, կտեսնես, վոր նրանք շատ բան կսպասեն քեզանից, ինչ վոր դու եյի՛ր սպասում ինձանից: Մարդու կյանքը, զավակս, կռիվ է, և հասնում է ժամանակը, յերբ ամեն մարդ ստիպված է լինում պայքարել:

Ռորբին առաջ չեք իմանում, վոր իր հայրն այդպես փիլիսոփա մարդ է. և այդ նա համարում եր մի հետաքրքրական փորձառություն իր համար: Նրանց խոսակցությունը տևեց մինչև ուշ կեսոք: Այդ ժամանակ Ռորբին հոժարություն հայտնեց ջանք գործ դնել կատարելու իր պարտականությունները հասարակութեան հանդեպ:

VII

Ռորբիի հայրը մանուֆակտուրային մի քանի խոշոր հիմնարկությունների նախագահն ու գլխավոր բաժնետերն էր. միաժամանակ նա ամբողջ յերկրում հռչակ ստացած

դրամատեր եր, վորի ուժն իրեն հաճախ զգացնել եր տալիս համաշխարհային ապրանքաշուկաներում:

Այս բոլորի մասին Ռոբբին անորոշօրբար գիտեր և անհետաքրքիր չեր ավելին գիտենալու. ուստի վորոշեց առավոտները ժամը տասին վեր կենալ և ավտոմոբիլը շուռ տալ դեպի քաղաքի գործարար մասը: Այլևս ակումբներն ավելի ու ավելի նվազ եյին տեսնում նրան. և համարյա ել չեր լսվում նրա ծիծաղը: Մի ինչ-վոր տարորինակ փոփոխությունն եր կատարվել Ռոբբիի մեջ: Չգիտեմ, ուրիշ կերպ ինչպես ավելի լավ կարող եմ բացատրել այդ յերևույթը, քան մի անգամ արդեն մեջ բերված նրա հոր խոսքերով՝ վոր նա սկսել եր հասկանալ, թե մարդու կյանքը մի կռիվ ե:

Իր նախնական գիտելիքները կյանքի խաղային կողմին եյին վերաբերվում: Յերբ մեկը մասնակցում ե գործի խաղին, գործ ե դնում իր ամբողջ ճարպիկաւթյունը, տաղանդն ու վոչինչ չի ստանում, բացի մի արծաթե բաժակից և լրագրային գովեստից, իսկ յերբ նա խաղում ե արժեթղթերի հետ, ստանում ե կանխիկ դրամի վաճառելի ապահովագրերի իրական մրցանակներ: Մր. Ռոբբեստ վան Բենսելերը ջանք եր թափում սովորելու այս նոր խաղի կանոնները: Գանի վոր նա ճարպիկ եր և բացի այդ, ուներ մեծ դրամազուլս, շատ շատով նրա անունը դասվեց այն մարդկանց շարքը, վորոնց պետք ե հաշվի առնել: Նա գլուխ բերեց մի քանի գործեր, վորոնք շփոթեցրել եյին իր պաշտելի հորը. շատ չանցած, վերջինս դադարեց այլևս իր վորդու հաշվին բանկային չեքեր ստորագրելուց:

Դեռևս հինգ տարի չանցած «յերիտասարդ վան Բենսելերը» մի քանի կորպորացիաների գլխավոր խորհրդում իր տեղն ուներ արդեն, վորտեղ իր առաջադրանքներն անհապաղ կատարվում եյին, իսկ յեթե յերբեմն դրանք չեյին կիրառվում, նա ընդունակ եր իսկույն այլ ձև տալու դրանց.

այդպիսի գեղջերում ընդհանրապես նախ քան մեկի գծող-
հելը, նա խնդիրը շուռ տված, վերջացրած կլիներ արդեն:

Իհարկե այս բոլորը չեյին կարող տեղի ունենալ առանց
վորեւ մի փոփոխություն մտցնելու նրա մեջ: Ճիշտ է, վոբ
նա դեռևս «Ռոբբի» յեր իր հին բարեկամների համար, և
դեռևս նույն բարեսիրտ անձը, վորի նմանը յերբեք չէ
յեղել: Ճիշտ է, վոր նա դեռ պահում եր իր զրոսանավը,
ափտոմբիլն ու բնակարանը:

Սակայն առաջ նա վոչ մի թշնամի չունեեր, մինչդեռ հի-
մա հազարներով կային դրանցից: Նա ամեն ոք իր ժամա-
նակը հատկացնում եր բուռն և հուսահատական մրցակցու-
թյան, — այնքան դաժան, վորքան վորեւ մի ջունգլ⁵ յեր-
բեք տեսել ե: Այսպես, նրա բերանի անկյուններում ծալ-
քեր գոյացան, իսկ հոնքերը միշտ կիտած վիճակումն էյին:
Յեվ քանի վոր նրա գործերը բացարձակապես կանոնավոր
վիճակ չունեյին, նրա խառնվածքն էլ կորցրել եր առաջվա
քաղցրությունը: Կարևոր նշանակություն ունի բացատրել
այս, վորովհետև մեր լրարեկամն այդ որերում շատ անգամ
հանդես յեկավ լրագրերում և մի հոռի տրամադրության
դժբախտ ցուցադրության հետևանքով լայն հռչակ ստա-
ցավ: Այդ դեպքը պատահեց մեր նկարագրած նոր մարդ
դառնալուց մի տասը տարի անց, յերբ արդեն անցել եր իր
հոր տեղը՝ վորպես նախագահ մի խոշոր և կարևոր մանու-
ֆակտուրային ընկերության: Ընթերցողը թ՛րևս արդեն
գուշակուծ է, վոր ակնարկում եմ պատմական Հընդերվիլի
պողպատի գործարանների և Հընդերվիլի մեծ գործադուլի
դեպքը, վոր մի ժամանակ ցնցեց ամբողջ յերկիրը:

VIII

Հընդերվիլի գործարանների ընկերությունն ավագ վան
Բենսելլերի Ֆինանսական տղանդի ստեղծագործություն-

5225-19898
A 7261
ներից մեկն եր: Գործարաններ գոյութուն ունեյին առաջ,
բայց աշխատեցվում էյին մի քանի մրցակից ընկերու-
թյունների կողմից, վորոնք միշտ ել պայքարում
էյին իրար դեմ, վորի հետևանքով այդ գործարանները
ծաղրի առարկա էյին դարձել մարդկանց բերնում: Բայց մի
որ արագորեն մի լուր հասավ Ուտլ-Ստրիտը և ան այդ
ընկերության արժեթղթերի գինն սկսեց բարձրանալ սան-
դուլքը միանգամից յերկ-յերկու աստիճան և, յերբ մի ան-
գամ բարձրացել եր, այդպես ել մնաց աշխարհի դիմաց՝
վորպես հաշտության մի մոնումենտ: Ռոբերտ վան Բեն-
սելլերն առանց աղմկի նրանով իրեն մի պատկառելի շահ
եր ապահովել: Իսկ մի քանի շաբաթ հետո նրանց գործերը
միացան, վորից հետո Հընգերվիլ գործարանների ընկերու-
թյան կարիերան բացվեց: Պայքար կար, իհարկե, և այն
ել են սկզբից, պայքար սակագների, վոր տասնյակներով
փոքր գործարաններ կործանեց: Ընկերությունը գրեթե
իրեն ել կործանեց և մոտ եր սպանելուն ահ իր գործավոր-
ներին: Մի քանի ամիս զործում եր միասով և անեղ ու
հեռատես նախագահի ձեռք բերած փողերով, մինչև վոր
վերջապես յեկավ մի ժամանակ, յերբ մրցակիցներն իսպառ
ջախջախվեցին. այս բոլորից հետո գները բարձրացան և
ահա Հընգերվիլ ընկերությունն ապահովված եր:

Գործարանի բանվորների ոժանդակությամբ այս փոր-
ձանքներն անկորստաբեր կերպով անցան, ուստի վերջում
նրանք ներկայացրին մի նոր վարձացուցակ և քսան տո-
կոսով աշխատավարձի հավելում պահանջեցին: Սրա դիմաց
ստացան հինգ տոկոսի հավելում և աշխարհը վարդագույն
դարձավ նրանց աչքին: Բայց շատ շուտով պոլպատյա պի-
տակների գինը, վորն աշխատավարձի չափանիշն եր, սկսեց
իջնել այնպես արագ, ինչպես վոր բարձրացան պողպատի
բոլոր սյուղա իրերի գները:

Մարդիկ նկատեցին, թե ինչպես նոր տարիֆային որե՛նքը նվազեցրեց պողպատյա պիտակների բաժը և հետաքրքրվում էյին իմանալու, թե ընկերութ՞յունը վորևե բան գիտե՞ այդ մասին:

Դրանից մի քանի տարի հետո յեր, յերբ վրա հասավ այնպիսի մի ձմեռ, վոր փողոցներում յերկու վոտնաչափ ձուռն նստեց: Ածուխի գինն ամեն ամիս բարձրանում եր հինգ տոկոսով. Հընգերվիլ ընկերութ՞յունը՝ հանձինս իր նոր նախագահի՝ շարունակ բանավեճի մեջ եր այս կամ այն միութ՞յան պատգամավորների հետ, մի ձանձրալի յերևույթ նախագահի համար, վորը նոր եր անցել գործի գլուխ: Վոչ վոք թող չկարծե, թե նա այս խնդիրներում խիստ եր: Կարող էյի որինակ բերել բարի կղերականի ունեցած փորձառութ՞յունը — այն կղերականի, վորը վայելում եր միութ՞յունների վստահութ՞յունը՝ նրանց շահերը պաշտպանելիս, — և պատմել, թե ինչպես նախագահը մի քանի կարևոր խնդիրների շուրջը խօսեց նրա հետ և վերջում խնդրեց թույլ տալ իրեն մեկնելու, վորովհետև այդ յերեկո ժամադրվել եր մասնակցելու պոկերի խաղին և ծիծաղելով խոստացավ կղերականին իր շահած բոլոր գումարը տալ, ոգնելու համար չքավորներին:

Յեվ ինչպե՛ս կարող եր դրա դեմ առարկել մի բարի կղերական, մանավանդ վոր մի քանի ամիս առաջ մր. վան Ռենսելերը նույն յեկեղեցուն նվիրել եր մի հրաշալի ցուցափեղկ, վորը ներկայացնում եր ձկների և նկանակների հրաշքը: Ահարկու ձմեռն անցավ առանց փոփոխութ՞յան. պողպատյա պիտակների գները մնացին նույնն, առանց բարձրանալու. Հընգերվիլի խնայողական բանկը դադարեցրեց գործը, վորովհետև ավանդները շատ քիչ էյին, իսկ Հընգերվիլի վոստիկանները կազմ ու պատրաստ հսկում էյին, վորպեսզի վորևե խռովահույզ խոսք չարտասանվի Հընգերվիլի գարեջրատներում խմբված ամբոխի մեջ:

Մակայն ամբողջ ամառը հսկա գործարաններն աշխատե-
լին՝ արտադրելով որական հազարավոր տոններով պողպատ՝
տասնյակ հազար դոլլարի արժողութեամբ: Պատգամավոր-
ները չեյին կարող յերկար ժամանակ տեսակցել նախագահի
հետ, քանի վոր Ռոբերտ վան Րենսելլերի համար շինված
յերկու հարյուր հիսուն հազար դոլլարի արժողութեամբ «Ավ-
րորան», Նյուպորտի այդ հոյակապ մենակցորդը (Singla-
Stickor) որերում ելեկտրականութուն եր տալիս ամբողջ
ըջակայքին:

Ապա վրա հասան աշնան ցուրտ որերը՝ վորպես հեռա-
նկար մի այլ խստաշունչ ձմրան, վորի հետևանքով պող-
պատյա պիտակների գներն իջան յերեք տոկոսով:

Մր. Ռոբերտ վան Րենսելլերի հոյակապ զբոսանավը —
«Գիխավորը», գրեթե մեկնելու վրա յեր դեպի Ֆլորիդայի
ժովերը, յերբ հուլիս շտապ մի հեռագրով հրավիրում եյին
նրան Հընգերվիլի, հայտնելով, վոր ճգնաժամը վրա յե հաս-
նում:

Ճիշտ վոր մի քիչ վատ կացութուն եր ստեղծվել, —
նույնիսկ նախագահը կարող եր իսկույն նկատել այդ: Յեթե
ձեկը դուրս դար Հընգերվիլի փողոցները, կտեսներ գունատ
և հիվանդոտ յերխաներ, կորացած ու վտիտ կանայք,
այրեր, վորոնք կախ ընկած հոնքերի տակից շողազուրկ
աչքերով նայում եյին իրեն: Կտեսներ կիսավեր տներ, վոր-
տեղից դուրս եյին գալիս սովատանջ մարդիկ, կտեսներ
զայրացած ամբոխը, վոր լսում եր վայրենի հայացքով մարդ-
կանց հրապարակախոսութունները՝ լեհերեն և այլ ոտար
լեզուներով: Այս բոլորը նշմարեց նախագահը, հենց վոր
նրա մեքենան անցավ այս փողոցներից, սակայն նրանք
վորևե յերկյուղ չազդեցին նրան: Իսկ յերկարատև և
վրդովահույզ խորհրդակցութունից Միութեան պատգամա-
վորները վերադարձան և հայտնեցին, վոր բոլոր առաջարկ-

ները մերժված են: Հաջորդ առավոտյան լրագրերում կարելի
յեր կարդալ, վոր միությունները վերջնական խորհրդակ-
ցություն են պահանջում և վոր յեթե այս անգամ ել վո-
չինչ չտրվի, գործադուլը կսկսվի և պայքարը կտարվի մինչև
վերջ:

X

Սկզբում նախագահը կատաղած տրամադրություն ուներ,
յերբ գնաց այդ խորհրդակցության: «Իսաավոր»-ի նավար-
կումը դեռ մի որ ել պիտի հետաձգվեր: Բացի այդ, մի հինգ
ըպե առաջ եր, վոր քար եյին գցել նրա գլխին. յես հի-
շատակում եմ հատկապես քարը, վորովհետև, ինչպես ասա-
ցի, մի անախորժ դեպք տեղի ունեցաւ խորհրդակցության
մեջ:

Հոկտեմբերյան մի որ, կեսորից հետո, ութ հոգի նստած
եյին մի յերկար սեղանի շուրջը. սրանցից 'յոթը' դժգույն
զողզոջուն՝ ձեռներում պահել եյին իրենց գլխարկները և
ջղագրգռությամբ նայում եյին իրար. նրանց դեմքիւ
դրոշմված եր տազնապի մի զգացում, հալածված լինելու մի
արտահայտություն, վոր ծանոթ ե վորսորդներին, բայց
վորին նրանք ուշադրություն չեն դարձնում: Յեվ ահա, մը-
կորերտ վան Ռենսելլերը:

Բավական ժամանակ ե անցել այն որվանից, յերբ վեր-
ջին անգամ տեսել ենք նրան: Հիմա նա քառասուն տարե-
կան ջենտլմեն եր, մի քիչ ավելի մարմնեղ և մի քիչ ել
բոսորագույն — բայց վոչ այնքան: Միշտ նշանավոր ե յե-
ղել նա. առնվազն դիպրոմատի կամ գեներալի տեղ կընդու-
նեյիք նրան: Մի նուրբ գունատություն կար հենց նրա
չրթունքների չորս կողմը: Նա խորհրդակցությունը բացեց
այնպիսի մեղմ տոնով, վորի բռնազբոսիկ լինելն աման մարդ-
կարող եր նկատել:

Սկսեց հենց սկզբից. բացատրեց գործարանի կորուստները և թե ինչպիսի խարխուլ հիմքերի վրա յե գտնվում նա այժմ, Հիշատակեց նոր մեքենաների մասին՝ մատնանշելով, թե վորքան թանկարժեք են նրանք: Նրանց առաջ թափեց կապոցներով թղթեր և բացատրեց, թե ինչպես նոր մեքենաներն ավելացրել են արտադրանքը, վոր հավասար ե աշխատավարձի հավելմանը: Նա կանգ առավ պողպատյա պիտակների գնների վրա. մեծ խնամքով քաղված թվական տվյալներով ցույց տվեց ներկա շուկայի դրուժյունը և ապացույցեց, թե շուտով ինչպիսի գներ են գոյանալու: Մոտ յերկու ժամ տևողությամբ ճառը բոլորը լսեցին սևեռած աչքերով:

Ի վերջո, պատգամավորներից մեկը, մի քիչ ջղուտ և սևամորուս մի հունգարացի, ձայն խնդրեց: Իսկույն շեղվելով նյութից, սկսեց վիճաբանել և մեջ բերել կենսամթերքների գինը և բանվորների վիճակը, — մի բան, վոր խիստ ձանձրույթ պատճառեց նախագահին: Վերջինս աշխատեց նրա ուշադրությունը դարձնել իսկական խնդրի վրա, կըրկին թղթերին վերադառնալով, վորից հետո յերկուսն ել հետու առաջ ընդդիմախոսեցին յերկար ժամանակ, Մի քանի անգամ մը. վան Բենսելլերը կոկորդում խեղդեց զայրույթի այս կամ այն բառը:

— Դուք խոսում եք բանվորների դրության մասին, — քաղաքականչեց նա ձեռքի մատիտով խփելով սեղանին, — բայց յես ինչպես կարող եմ բարելավել նրանց վիճակը. դուք ասում եք, վոր նրանց աշխատավարձով ապրել չի կարելի, իսկ ո՞վ կարող ե լուծել այդպիսի մի խնդիր. ինչով վոր մեկը կարող ե ապրել, մյուսը չի կարող: Ի՞նչ կլինի հետեվանքը, յերբ բանվորները շաշտորեն գործածեն իրենց աշխատավարձը և հետո վեր կենան ասան ինձ, թե չենք կարող ապրել դրանով: Ի՞նչ... — Այստեղ նախագահը կանգ առավ, հոնքերը կիտեց և շարունակեց տարբեր տոնով.

— Սակայն միտք ել չունինման խնդիրների շուրջը վիճել¹⁰
Յես աշխատում եյի բացատրել ձեզ շուկայի դրությունը և
թե ընկերությունը ինչ կարող և անել. յես ավելի վոչինչ
չեմ կարող անել: Զպետք է մոռանաք, վոր մենք մեր
առջև ունենք պատահարներ, վոր ընկերությունները նույն-
պես կարող են կործանվել: Տնտեսական յերևույթների կա-
նոնները շոշափում են ընկերությունների վիճակն այնպես,
ինչպես մարդկանց վիճակը. կան նաև ընկերությունների
համար ապրելու սահմաններ...

Նախագահը կանգ առավ, յերբ ընդդիմախոս պատգամա-
վորն իսկույն դիտել տվեց.

— Մենք չենք տեսնում վորևէ նշան, վոր ընկերու-
թյունը տառապում է չքավորությունից:

Նախագահը մի սուր հայացք դցեց նրա վրա:

— Ե՞հ, — հարցրեց նա:

— Ասում եմ, — կրկնեց պատգամավորն ավելի բարձ-
րացնելով ձայնը, — թե ով ել վոր հետաքրքրվելու լինի, կա-
րող է իմանալ, թե այս քաղաքում ինչե՞ր են պատահում
բանվորների հետ. յես գիտեմ, վոր յերեկ մի յերեխա մահա-
ցավ քաղցից, բայց յերբեք չեմ կարդում, վոր ընկերու-
թյան վորևէ պաշտոնյա տառապելիս լինի կարիքից:

Կարմրությունը խփեց նախագահի դեմքին:

— Ուզում ես անպայման քո անպատկառությունը
ցույց տալ, — բղավեց նա:

— Միտք չունեմ այդպիսի բան անելու, — ասաց պատ-
գամավորը խորը լուռության մեջ. — բայց դուք առանց վարա-
նելու խոսում եք բանվորների շռայլության մասին...

Մը. Ռոբերտ վան Ռենսելլերը ձեռքը խփեց սեղանին:

— Ղե՛հ, — բղավեց, — խնդիրն արդեն շատ հեռուն գնաց,
և հենց հիմա հարկավոր է վերջացնել. դուք շատ հեշտ կա-
րող եք թողնել ձեր հիմարությունը և հասկանալ, վոր Հըն-

գերվիլ գործարանները պատկանում են Ռոբերտ վան Րենսելլերին, և վոչ թե ինչ վոր միութեան կամ վորեւ մի ուրիշի և վոր նրանք պիտի աշխատեն այն ձևով, ինչպես կամենում ե Ռոբերտ վան Րենսելլերը, վոր նրանք աշխատում են նրա շահի համար, վոր վճաշումները պիտի լինեն այնպես, ինչպես նա յե վորոշում և վոր ով չի հավանում, բարի ճանապարհ ենք մաղթում, կարող ե գնալ այնտեղ, վորտեղ ձեռնառու յե իրեն: Իսկ դուք գնացեք դուրս և հաղորդեցեք այս՝ վորպես իմ պատգամը և անիծված լինեք, յեթե մեկ ել քաջ այստեղ, իմ դրասենյակը և ինձ կրկին վերավորեք:

Ապա կանգ առաւ. բարկութեամբ կարմրատակել եր: Մի կես րոպեյի չափ միութեան անդամներն աչքերը չռած նայում եյին նրան և իրարու: Ի վերջո նրանք բարձրացան տեղերից և սենյակից դուրս յեկան, թողնելով նախագահին, վորը փայլատակող աչքերը սեռեւ եր նրանց յետեից փակված դռանը:

XI

Յերբ վան Րենսելլերը դադարեց սենյակում քայլելուց, մոտեցավ սեղանին և հրամանագիր գրեց փակել գործարանները: Հետո յերկու հեռագիր ուղարկեց, մեկը նահանգապետին, իսկ մյուսը շերիֆին⁶, վոր բռնի գործողութեաններն սպառնալից են. կոչ եր անում որենքը պարտադրել և հայտարարում, վոր ամբողջ վիսան ընկնում ե գավառի վրա: Դրանից հետո նա գանգահարեց իր կառավարչին:

— Մը. Գրայնդեր, — սասց նա, — յես փակել եմ գործարանները և մտադիր եմ դրանք հանձնել ձեր պատասխանատուութեան. կվերցնեք յերեք հարյուր մասնավոր դետեկտիվներ (գաղտնի վտարիկան) կամ յերեք հազար, — վորքան վոր անհրաժեշտ ե պուլքերի պաշտպանութեան համար. հե-

տո հավաքել կտաք նոր աշխատող ձեռքեր և մի շաբաթից գործարանները կրկին պետք է շարունակեն աշխատել: Այժմ մի ավել-պակաս խոսք թույլ մի տար, ուզում եմ ասել, վոր պետք է ընդմիջտ վերջ տալ այս անհարմարություններին: Գործարանները պետք է աշխատեն,—և աշխատեն անմիջապես, յեթե նույնիսկ հարկ լինի նահանգի բոլոր զորքերը վտառի հանել դրա համար: Այսօր, միայն իմացեք, վոր վոչ մի դեպքում միության անդամներին հետ չպիտի վերցնել աշխատանքի, բացի նրանցից, վորոնք կուզեն վորպես անհատ աշխատել: Մազթում եմ ձեզ բարի հեռ-կեսոր:

Նա հազավ իր վերարկուն, դուրս յեկավ շենքից և մտավ իր ավտոմոբիլի մեջ: Դրսում թեթև անձրև եր մաղուս: Նա պինդ կոճկեց վերարկուն և նստեց, աչքերը հառելով դեպի առաջ: **մինչ մեքենան սլանում եր վողոցով: Հանկարծ կանկ առավ,** նա սթափվեց իր մտազբաղ վիճակից և տեսավ, վոր ձանապարհը խափանված է մի խուռն ամբոխից:

Նրանք գտնվում էյին մի կործանված տան դիմաց, վորի խղճալի կահ-կարասիները դուրս էյին բերված և տեղավորված մայթի վրա: Յերկու սովալլուկ և դողահար մանկիկներ կպել էյին մի հին մահճակալի վորը դուրս էյին քաշուս դռնից: Իսկ մի կին սողոսկում եր դեպի դուռը տանող ձանապարհով, նրա գրկում յեղած մանկիկը լաց եր լինում հիստերիկ կերպով և խռպոտ ձայնով:

Հանկարծ չորս կողմը կանգնած մարդիկը նշմարեցին, թե ով և մեքենայի մեջ, Աղմուկ բարձրացավ: «վան Բենսելերն է, վան Բենսելերը»:

Ալիքի պես ամբոխը շրջապատեց նրան. աղմուկն ու շվոցը ողբ ցրին. տղամարդիկ թափ էյին տալիս իրենց բուռնցքները, կանայք չարախինդ կերպով ճչում, իսկ մեկն ել մի քար գցեց. նախագահն առաջ թեքվեց դեպի շոֆերը: «Ի՛շի՛ր», Կոռաց նա, «քշի՛ր»:

Շոֆերը վարանեց, յերբ տեսավ, վոր ամբոխը յետևից
ու առջևից շրջապատել եր իր տիրոջ: «Բշլի՛ր» ճչաց նորից
վերջինս:

Շոֆերը վոռքը սեղմեց և նրանք կատաղածի պես առաջ
սուրացին: Ամբոխից մի քանի հոգի պետին խփվեցին. մնա-
ցածներն ահաբեկված ցիրուցան յեղան:

Իսկ փողոցով սուրում եր մեքենան իր վրա նեափող
իրեքի և անեծքների տարափի տակ:

XII

Մր. Ռոբերտ վան Բենսելլերը քշել տվեց դեպի կառա-
տունը, վորտեղ կեցած եր իր սեփական մեքինան: Քաղաք
հասնելուն պես, նախ մի բան խմեց, հետո նրստեց և սկսեց
ձիւն և մտամէլ: մինչև հասան կառատուն: Այստեղ:
փողոցից լսեց «եքստրան, եքստրան» կանչող լրագրավա-
ճառի ձայնը: Մի լրագիր գնեց, ցատկեց ավտոմոբիլի մեջ
և «դեպի առևն» խոսքն ասելուց հետո յետ ընկավ հենա-
բանին և սկսեց կարդալ նորությունները: Խորհրդակցու-
թյան ամբողջ պատկերը տրված եր լրագրում, նկարագրու-
թյունը սովորական ձևով զեղեցկացրված,—և՛ գործադուլ
անելու վորոշման պատմությունը, և՛ խռովության սկիզբը:
Կային նաև մի քանի վայրագ խմբագրականներ,—մի «դե-
դին» թերթ եր: Մր. Ռոբերտ վան Բենսելլերը կարդաց և
ժպտաց:

Նա հասավ իր բնակարանը, վորը պետք ե ասել, այլևս
մի փոքրիկ հարկաբաժին չեր, այլ մի փառահեղ դղյակ, մի
քանի հարկ բարձր իր հայրենի տնից: Ինուևս մտածում եր
գործադուլի մասին, ուստի ցնցվեց և զգաստացավ այն
ժամանակ, յերբ մատակարարը դուռը բանալով ասաց.

— Ներեցե՞ք սըր, հյուրասենյակում մի տիկին ե սպա-
սում և ուզում ե տեսնել ձեզ:

Մը. վան Բենսելլերը լայն բացեց իր աչքերը:

— Մի տիկին:

— Մի տիկին, կարծեմ, սըր, — ասաց մատակարարը:

— Ինչպէս եւ անունը:

— Նա վոչ մի անուն չտվեց, սըր, միայն ասաց, վոր սիտք եւ տեսնի ձեզ և վոչ մի կերպ չի ուզում, վոր մերժեց ընդունել:

— Հը՛մ, — ասաց մյուսը: Ինքս կգամ ներս:

Յեզ անցնելով ներս, նայեց կնոջը, վորը մի Թանձր քող ուներ դեմքին: Նա վորտքի կանգնեց և մի կողմ գցեց քողը, բացելով մեռելագուշն մի դեմք, վորից մյուսը յետ քաշվեց:

— Ճանաչո՞ւմ ես ինձ, — հարցրեց նա:

— Ը՛... վոչ, — ասաց մը. վան Բենսելլերը:

— Միթէ՞ իրոք չես ճանաչում ինձ, Ռորբի:

Յեզ հանկարծ մը. վան Բենսելլերը շնչահեղ բացական չեց.

«Իեյդի»:

— Այո՛, — ասաց մյուսը, — Իեյդին:

Նրանք նստեցին և մի ամբողջ լուսի, անխոս իրար ելին նայում: Կինը՝ բաճկոնը հագին լիքը դեմքով, իսկ նա՝ վոր պես կմախք:

— Լա՛վ, — ասաց նա հանկարծ, — ի՞նչ ես ուզում:

— Ուզածս շատ բան չե, — պատասխանեց կինը, — մեռնում եմ Ռորբի, գիտե՞ս այդ:

— Ի՞նչ ե պատահել, ի՞նչ հիվանդություն ունես:

— Հյուժախտ:

— Վատ. յերկար ժամանակվա բան ե այդ: Ի՞նչ եյիր անում:

— Ապրում եյի հյուսիսում, Ալբանիայում. գիտե՞ս, վոր անունս փոխեցի հենց վոր մեկնեցի Նյու-Յորկից: Մի յիւրեքս ունեմ, Լորբի:

— Ո՛հ,—բացականչեց մյուսը. համոզված եմ, վոր արդ յե:

— Վհչ, աղջիկ ե:

— Հը՛մ, պետք ե լինի... կաց ասեմ... տասներկու տա-
րեկան:

— Տասներեք, Ռորբի Հենց դրա համար ել յեկել եմ տես-
նելու քեզ:

— Այդպես ել կարծում եյի: Նա այստեղ, Նյու-Յոր-
կհումս ե:

— Վհչ, Ալբանիում, մի քանի բարի մարդկանց մոտ:
Չկարողացա նրան բերել այստեղ, բայց յես... յես...

Կինը կանգ առավ և մի բոպե նայեց նրա աչքերին. արագ-
արագ շարունակեց՝ դեպի առաջ մեկնելով իբ վտիտ
բազուկները:

— Մի բան արա նրա համար, չես մերժի, չե: Ահա բո-
լորն, ինչ վոր ուզում եյի. յես յերկար չեմ մնալ այս աշ-
խարհում և չեմ կարող ոգնել նրան, իսկ դու կարող ես: Յես
դաժան կյանք եմ վաբել, բայց նա գաղափար չունի այդ
բոլորի մասին. նրան եմ տվել այն մանյակը, վոր դու նվի-
րել եյիր ինձ, բայց նա տեղյակ չե գաղտնիքին, նույնիսկ
հոր անունը չգիտե: Յես յերբեք չեմ ձանձրացրել քեզ,
Ռորբի, բայց արն նրան այն բոլորը, ինչ կանայիք ինձ
համար:

— Կարծեմ վաղեմի ջենտլմենը բավականին լավություն-
ներ ե արել քեզ, չե,—ասաց նա, փաստ հաստատելու ձե-
վով:

— Յես չեմ տրտնջում, ասաց կինը,—միայն խոսք տուր,
վոր կգտնես նրան և խնամք կտանես. դրանով մեծ կո-
րուստ չես ունենալ... խոստացիր, խոստացիր, խնդրում եմ:

Նրա ձայնը դողդողաց, ապա նա հենվեց աթոռին և ձեզ-
վեց դեռ առաջ՝ մնալով ցնցվող դրության մեջ:

— Խոստանում ես,—ասաց կինը շնչահեղձ:

— Այո, խոստանում եմ:

— Շատ բարի, — ասաց կինը, կամենալով վեր կենալ — Քոլորն այդ եր, ինչ վոր ցանկանում եյի: Յերբեք նեղու-թյուն չես կրի նրան գտնելու համար. նրա անունը... նրա անունը...

Հանկարծ նա յերեւաց, յետ ընկալ և կալով աթոռին: Նրա դեմքը քաթանի պես սպիտակեց, իսկ կոկորդից սար-սափելի մի ձայն դուրս յեկավ: Մյուսն առաջ նետվեց և բռնեց նրան. կինն ընկավ նրա գիրկը: Վերջինս ոգնու-թյան կանչեց, իսկ յերբ մատակարարը ներս մտավ՝ նրան՝ ուղարկեց իսկույն մի քեթ⁸ բերելու:

— Նրան տարեք փողոցի անկյունում գտնված հիվան-դանոցը, — հրամայեց նա:

Հեացող սարմինը դուրս տարան: Իսկ մը. Ռոբերտ վան Ռենսելլերը մտախօհ և դանդաղ կերպով վերև բարձրացավ: «Ինչպիսի ձանձրույթ» մտածեց ինքն իրեն, սրանից հետո ինչպե՞ս կարող եմ գտնել աղջկան:

Յերբ մատակարարը վերադարձավ՝ նա հիվանդի մասին հարցրեց անձկությամբ:

— Նա մեռավ հախքան հիվանդանոց հասնելը, — պատաս-խանեց նա:

XIII

«Ինչդի՞ր» մահն ավելի և ավելի վշտառիթ թվաց Ռո-բերտ վան Ռենսելլերին, ինչքան ավելի մտածեց նա այդ մասին: Նրա նման մի առատաձեռն մարդ չպիտի տատան-վեր մի քանի հազար դոլլար ուղարկել աղջկան. բայց դրա-նից ամեն տեսակի զժվարություններ կարող եր ծագել: Աղջկա նույնությունը հաստատելու վոչ մի տվյալ չկար, իսկ յի՞թե զիմեր վոստիկանությանը, վորպեսզի գտնեյին հեք կնոջ զավակին, այն ժամանակ ով գիտե մինչև յերբ

կտևեր այդ սկանդաւր, այնքան մարդիկ կան, վորոնք պատ-
րաստ են միշտ չարիք սպասելու հարուստ մարդուց, բացի
այդ՝ հարյուրավոր մարդիկ ճանաչում եյին Դեյզիին: Ճիշտ
ե, վերջերս վոչ վոք նրա մասին չեր մտածում, բայց ո՛վ գի-
տե, ինչքան ժամանակ կտևեր, մինչև վոր սկսեյին բամ-
բասել յերկուսի մասին և ամբողջ քաղաքում շաղակրատու-
թյան ու աչք-խաղոցի առարկա դարձնեյին իրենց: Իսկ յե-
թե նա գործը հանձներ իր հատուկ դետեկտիւիւներին՝ միև-
նույն ե, նա դարձյալ կասկածի տեղի պիտի տար: «Մարդ չի
կարող մի բան հայտնել այդպիսի մարդկանց,—ասաց նա ինքն
իրեն.—դրանք կարող են հայտնաբերել վողջ պատմությունը,
իսկ դրա հետևանքով ամեն ինչ կարող ե պատահել»:

Վոչ մի կերպ հաճելի չե մտածել, վոր քո իսկ մարմինն
ու արյունը տառապում ե կարիքից: Մակայն վան Բենսել-
լերը մտածեց, թե հավանաբար կգտնվեն մարդիկ, վորոնք
խնամք կտանեն այդ աղջկան: Իսկ վոր նա յերբեք առիթ
չի ունեցել հարստանալու, կնշանակե վոչ մի տարբերու-
թյուն ել չի զգա: Մյուս կողմից ել, յեթե ինքը փող ուղար-
կի նրան—շատ հավանական ե, վոր այդ նրան կծառայի
շուայություն սովորեցնելու և նրան գայթակղեցնելու: Ուս-
տի թվում ե, վոր նրա պարտականությունն ե թողնել ամ-
բողջ խնդիրն ինքն իրեն և ժողովրդի թաւ այդ:

XIV

Այս բոլորի մասին նա խորհում եր այն ժամանակ, յերբ
սպասավորի ոգնությամբ հագնում եր իր վերնազգեստը,
վորից հետո նա իջավ ներքև և մտավ ավտոմոբիլը. կես ժա-
մից նրանք հասան նավամատույցը, արդեն արեւ մայր եր
մտնում, անձրևն ել դադարել եր, իսկ գետը՝ վոսկեզոծվել
Ավտոմոբիլից իջնելով վան Բենսելլերը ծովի թարմ գե-
փյուռի մեջ կազուրվեց և շարժվեց դեպի սպասող «Դիսա-

վորը: Շոգին դուրս եր հոսում գրոսանավի ձագարներէց-
խկ նազապետը կանգնած եր անցատախտակի վրա:

— Ամեն ինչ պատրաստ ե, սը՛ր,—ասաց վերջինս:

— Բոլորն ել նալի վրա՞ յեն, — հարցրեց նաժատերը:

— Կեա ժամից ի վեր, սը՛ր:

— Շատ լավ, առաջ շարժվինք:

Ազա գանգաւ հրամաններ տալով, Ռոբերտ վան Բեն-
սելլերը շարժեց առաջ՝ դիպի նալի հետնակողմը, վորտեղ
մի դյուժին կանայք և ջենտլմեններ բազմել էին՝ վա-
թաթված իրենց տաք վերարկուներէր և շալերի մեջ, և վա-
յելում ելին հրաշալի տեսարանը: Նրանք ծիծաղելով բարե-
վեցին և բարի գալուստ մաղթեցին: Ուրախ և զվարթ լի-
նելու մեծ շորժառիթ ունեյին, վորովհետև Ռոբերտ վան
Բենսելլերի նման հյուրընկալ չկար ամբողջ Ամերիկայում:

Հյուրերն ել նրան արժանի մարդիկ էյին. այդտեղ եր
անդուզական տիկին Դայիմանդըստը, յոթանասուն միլիոնի
և ամբողջ հասարակութեան այդ տիրուհին, այդտեղ եր տի-
կին Մայնր-Գոլդը, վորի անունը հիսուն յոթ ու կես մի-
լիոնի արժողութեան ունեւր: Այստեղ եր Վիկտոր դը Վերը,
վայելչութեան տիպար և ամենասրամիտ մարդը քաղաքում.
այդտեղ էյին Պիղջինը մեծ Ստիլ տրեստից և Մերջիմը՝ քա-
ռասուն յերկու յերկաթուղիների տերը: Այստեղ եր միս Պա-
րագոնը, „debutante“⁹, վորի համար ամբողջ քաղաքը գլծ-
վում եր. այստեղ եր և նորին շնորհափայլութեան դուքս
Պետրտեբուրը, Ֆրանսիայի նշանավոր այցելուն, վորը բա-
ցականչեւ եր, թե միսս Պարագոնը „ravissante-un miracle“!
(հրասքանչ մի հրաշք ե): Պարագպեա հանդգնութեան ե այս-
պիսի մի կամպանիա կազմող անձերի անունները մեկ-մեկ
աւլ նրտ վեպում:

— Իսկ ո՞ն, ի միջի այլոց, ինչպէս վերջացրիք գործա-
դուլի խնդիրը, — հարցնում ե տիկին Դայիմանդըստը:

— Գործադուլ, — արձագանքում ե մը. Ռոբերտ վան Րենսելլերը (նա կատարելագուս մոռացել եր), — «Գիսավորի» վրա գործադուլներ չկան:

XV

Այդ որը յերեկոյան ժամը իննին, զբոսանալի հյուրերը, Սանդի Հուկից քսան մղոն հեռու ճաշի նստեցին դահլիճում: Մը. Ռոբերտ Րենսելլերի ճաշկերուլթներն այժ տեսակից եյին, վորոնք շուտ չեն մոռացվում. այդպես եր նաև նրա ճաշիու դահլիճը:

Յերկու փառավոր հարկաբաժիններ կային «Գիսավորի» վրա. մեկը, վորի հետ մենք հիմա գործ ունենք, լուսավորված եր ելեկտրական փողփողուն լույսով, գտնվում եր բոցափայլ բյուրեղների և արծաթի մեջ: Պատերից մեկն զբաղեցրված եր մի մեծ բուֆերով, վոր շողում եր միևնույն լույսի տակ, իսկ մնացած յերեքը ծածկված եյին բնական մեծութուն ունեցող նկարներով, ճոխ գույներով փայլեցրած, վորպիսին միայն մեծ արվեստագետներն են անում: Նյութը կազմում եր Գեկամերոնը, — գեղեցիկ այգիներ՝ վայելչագեղ կանանցով և ժամանակակից շքեղութամբ հագնված ջենտլմեններով, վորոնց վերև սավառնում եյին անմահ կերպարանքներ, վորոնք ճոխացնում եյին նրանց յերազանքները, — ողային հանդես՝ բանաստեղծի վառ յերևակայութամբ հորինված,

Իսկ սեղանը: Մը. Ռոբերտ վան Րենսելլերը լոկ ամբջիկյան միլիոնատեր չեր, այլ և գերազանց կուլտուրայի տեր մարդ, նույնպիսի մի ճանապարհորդ և գնահատող — արվեստագետ: Նրա սեղանի ամեն մի ամանեղենի կտոր անհատական, ինքնուրույն բնույթ եր կրում, վորոնցից շատերը հուշակավոր անձանց գործեր եյին: Սեղանի սփռոցը մի հոյակապ ստեղծագործութուն եր, արծաթի և վոսկու

փայլով — „D'après Meissonier, XV-me sic cle“: Մեղանի ծայրերում կային վոսկյա սակառիկներ՝ աննման գեղեցկության հնդկական որխիդներով (*orchid*): Յուրաքանչյուր նստելու տեղում դրված էր սաթինի վրա ձեռանկարված մի ճաշացուցակ, վոր խոստանում էր նրբաճաշակ և աննման հացկերույթ:

Մը. Ռոբերտ վան Բենսելլերի գինիները մայրաքաղաքի բարձր հասարակության պրոբլիմներից մեկն էր կազմում. նա դրանք ստանում էր արտասահմանից, իր սեփական մի անհայտ կալվածքից, — յեթե, իհարկե, սատանայի հետ դաշն կապած լինելու միջոցով չէր ստանում. Բավական ետասել, վոր Նյու-Յորկի վորևե մի կին կամ այր ուրախությամբ կդրժեր ուրիշին աված իր խոստումը՝ Հընգերվիլ գործարանների ընկերության նախագահի գինիների համար: Յեվ յերբ նրան վորևե հարց կտրվեր գինու վերաբերյալ, նա սոսկ կժպտար դյուլթանքով և կասեր „on ne parle pas de cele“ — (դրա մասին չեն խոսում):

Մուպից հետո մատուցվեց մի շիշ հիանալի Մադեյրա, իսկ հետո, այսպես ասած, վորպես նախերգանք, Սիցիլիայի չոր գինի, վորի գաղտնիքն իմանալու համար, ինչպես հայտնի յեր, ինչ-վոր բանկի մի նախագահ պարգևատրություն էր խոստացել: Առաջին մատուցումն էր Բուրգունդի գինի, — *Type côte de nuits*, — մի յուրահատուկ համ ունեցող գինի, վոր յետ չեր մնում Բորդոյի գինուց. հարուստ և կիզիչ մի փոքր *enveloppé*, բայց գերազանցորեն նուրբ և համեղ:

Յերկրորդ մատուցումը շամպայն էր խորովածի հետ — վնչ այն տեսակից, վոր մարդ փողով ե գնում, այլ այնպեսին, վոր նրան այցելում ե յերազում: *Entremets*-ի (միջնախորտիկ) հետ մատուցվեց Բորդոյի գինին, — *Saint Estephe*: Ապա կար և մի այլ շամպայն. իսկ անուշեղենի հետ պորտփեյն, նոր տեսակի, մուգ ծիրանագույն: Նորին

շնորհափայլությունն դուքս դը Պետիտերուրսը բարձրացրեց բաժակը և յերկար ժամանակ աչքերը հառած մնացին դինուն. կամպանիան հետաքրքրությամբ լսում էր նրա կարճիքը, վորովհետև նորին շնորհափայլությունը մի հռչակավոր վորկրամու էր: „Magnifique¹⁰... դիտեց նա մտախոհութեամբ, *cest dun gouf savourcux d'une grande rondeur: corsè, mon Dieu*“:

Այսպես եյին գինիները: Մնում է միայն հիշատակել փոքրիկ նախասենյակը, վորտեղից լսվում էր թագնւած կվարտետի դյութիչ հանկերգը: Ինչ վերաբերում է կամպանիային՝ պիտի ասել, վոր աննկարագրելի յեր. մարդ անկարող է նկարագրել նույնիսկ տիկին Դայեմանդըստի ճաշկերութի պարեգոտը՝ յեթե անգամ մի հատիկ գլուխ հատկացվի դրան: Դալով խոսակցությանը՝ համախմբեք աշխարհի *elite* (միասին) և նրանց հոգիները բոցավառեք յերկնային գինիով, թերևս լինեն ուրիշ հեղինակներ, վորոնք կարողանան նկարագրել նրանց խոսակցությունը, բայց յեռչիմ կարող:

XVI

Կես գիշերին հյուրերը բարձրացան տախտակածածի վրա: Մի փոքր ցուրտ, բայց յերկնային գիշեր եր. աստղերը պլսպողում եյին ադամահների պես, իսկ ծովը մեղմ որորվում էր. զրոսանալն արագորեն առաջ եր ընթանում, ջուրը մի կողմ նետելով մեղմ, հանդարտ ծփանցով, ինչպես մի շատրվանի միջից: Յրտից պաշտպանվելու համար տաք հագուստներ շատ կային, ուստի հյուրերը նստեցին խոսակցելու և դիտելու լայնածավալ շուրը: Հետո մի քանիսը վեր կենալով գուլգեր կազմեցին ու սկսեցին ման գալ տախտակամածի վրա: Մր¹¹. Ռոբերտ վան Րենսելլերը, — հյուրընկալը, — միսս¹² Պարագոնի հետ եր, — „*Ravisante*“ ի (սքանչելի). բայց

յերկար չտևեց, յերբ արդեն միսս Պարագոնը մրսել սկսեց, աւտի յերկուսով զնացին ներքև գլխավոր դահլիճը:

«Գիսավոր-ի» հրաշալի մասերից մեկն էր մեծ դահլիճը, բայց մենք գործ ունենք միմիայն նրա արևելյան անկյան հետ, վորի սարքավորումը կազմուծ եյին մի քանի դիվաններ, թանկագին մետաքսեղեններով և ասվեզործություններով հանդերձ և նուրբ ու մեղմ ցոլքով Լամաշը: Միսս Պարագոնը, մի քաղցրահայաց, թխորակ աղջիկ, յերկար ու սև արտևանունքներով և հրապուրիչ նայվածքով, հառաչեով սուղվեց գահավորակի մեջ: Նա հագած էր ալ կարմիր միահյուս հրաշալի շրջազգեստ. իսկ նրա ձյունաթույր բազուկները, կատարելատիպ պարանոցն ու ուսերը միասին նրան դարձնում էյին մի պատկեր, վորին յերկար նայել անկարելի յեր: Մը. Ռոբերտ վան Րինսելլերը խոնարհվեց գեպի նա մեղմանուշ խոսակցություն սկսելով հետը և իր ծարավի աչքերը հագեցնելով նրան նայելով: Նա բավական խմել էր իր սեփական հրաշալի գինուց:

Կային այնպիսիները, վորոնք չտեսան այս գործի հովվերգական կողմը, վորոնք չմտածեցին միսս Պարագոնի մասին, վորպես այդ գողտրիկ, քնքշասիրտ, դեռահաս անձի, բայց վորոնք համոզված էյին, թե նա միանգամայն գիտակցում է, ինչ վոր անում է: Իհարկե, Ռոբերտն փակ աչքերով չեր և առաջուց խնդրի շուրջը խոսել էր իր հոր հետ: Միսս Պարագոնը Ֆինանսագետ դժվար թե իր աստիճանին հասներ, սակայն այստեղ արդեն Ռոբերտն պատճառաբանում էր, վոր ինքը հիմա բավականաչափ հարուստ է, վորպեսզի գեղեցկությունը մի բանի տեղ հաշվի:

Ուստի նրա ձայնն ավելի և ավելի մեղմացավ, իսկ խոսքերն առավել մեղրանուշ դարձան: Իսկ միսս Պարագոնը քաղցրահամբույր նայվածքով դիտում էր նրան, մինչև վոր սա հանդգնեց բռնել նրա ձեռքը: Նա չընդդիմացավ. իսկ այս

հպումից վան Րենսելլերի արյունն սկսեց խայտալ յերակներում և նա դարձավ շատ պերճախոս: Նա պատմեց աղջկան, թե վորքան ժամանակ հետևելիս և յեղել նրան և թե վորպիսի հմայիչ եյակ և համարում նրան: Իր թեվը կես-ըրջան փաթաթած աղջկա շուրջը, մի ծնկի վրա հենված, նա շարունակեց հայտնել այն ամենը, ինչ անկարող էր ծածկել այլևս, — վոր նա ամբողջ սրտով սիրում է նրան: Իսկ հենց վոր հրաշագեղ անզուգական միսս Պարագոնն իր ամբողջ հմայիչ գեղեցկությամբ նրան շնջաց իր պատասխանը, նա բուռն հագեղմայլությամբ սեղմեց նրան իր սրտին և համբուրեց նրա այտերն ու շրթունքները:

Յերբ ուրախ խումբը ներքև իջավ, վան Րենսելլերը գինի յեր լցնում մի հուրանից, վոր դրված էր կենտրոնի սեղանի վրա: Մի քանի րոպե հետո, յերբ բոլորն էլ հավաքվել էյին այնտեղ, հյուրընկալը մի կողմ տարավ մր. Դ. Վերին, հոչակավոր սրախոսին, և ինչ-վոր բան ասաց. նրան, վորից սրախոսն սկզբում հարկադրվեց հառած աչքերով նայել նրան, իսկ հետո խփեց իր ազդրին, ապա մի անդիմադրելի ճառ ասաց, վորը ցնցեց ամբողջ կամպանիային: Յեվ մինչ հյուրընկալը դարոցական տղայի պես կանգնել էր շիկնած, ծափահարություններից ճնշված, մյուսները բացին մի քանի շիշ շամպայն ևս ու մինչև ուշ գիշեր խմեցին ապագա միսիս Ռոբերտ վան Րենսելլերի կենացը: Արշալույսը բացվել էր, յերբ վերջապես մեկնեցին նրանք. յերկնակամարը շառագունում էր Մերիլանդի ծովի վրա, վորտեղից «Գիսավոր»-ը արագ թռչում էր դեպի հարավ:

XV II

Դբանից հետո «Գիսավոր»-ի պտույտը նախապատրաստական մեղրալուսնի ձևն ստացավ. փոչ մի ուրիշ խումբ այսքան ուրախ ու յերջանիկ չեր նավարկել թավալվող

Չրախորշերի վրայով, վոչ ել աշխարհիս յերեսին կար Ռորբիէ նման մի յերջանիկ փեսացու: Ամբողջ ուրը դիտում եր ազ նվափայլ պատկերը և ինքն իրեն շնջում, վոր նա իրեն ե պատկանում: Այսպես նրանք նավարկեցին դեպի Ֆլորիդայի ծովափը և վերջապես հասան Պամ Բիչ և ափով բավական առաջ գնացին: Այնտեղ նրան հանձնեցին մի հեռագիր՝ օտորագրված Հընգերվիլի գործարանների հսկիչի կողմից:

Մր. Ռորբիտ վան Բենսելեր,
Պամ Բիչ, Ֆլորիդա.

Խոտվությունները վերջացել են, գործադուլը ճնշվել գործազուլի ինասեբը ծածկված են. գործարաններն ախատում են սովորական կերպով. վարձված են գլխավորապես վոչ միության անդամներ: Լրագրները թունավորում են մթնոլորտը.

Գրայնդեր.

Մր. Ռորբիտ վան Բենսելերը հեռագիրը ծալեց, դրավ գրպանն ու ժպտաց: «Լրագրների հերն անիծած» ասաց նամտախոհությամբ և սպասավորին ուղարկեց դրանցից մի քանիսը ձեռք բերելու: Յերը ստացավ, նստեց նավի տախտակամածին և սկսեց կարդալ, մինչ ծովի զով գեփյուռը հովհարում եր նրա ճակատը:

Ինչպես յերևում ե, Հընգերվիլում բավական վտանգավոր ժամանակ ե յեղել: Գործապուլավորները ժողովներ են գումարել, ամբողջ քաղաքը հուզման մեջ ե յեղել: Տարրինակ ե թվում, վոր մամուլի մի զգալի մասն այդ մարդկանց կողմն եր բռնել: Բայց վոչ մի գործողություն տեղի չի ունեցել, մինչև վոր այնտեղ ոտարոտի դեմքեր են հայտնվել, վորից հետո գործարանից դուրս գտնվող մի քանի հին, լըքված բեռնատար վագոններ հրգեհվել են: Ապա հինգ հարյուր հոգուց բաղկացած վոստիկանությունն շտապել ե դեպի

գործարանները, վորտեղ իսկույն կառուցվել է մի բարձր ցանկապատ, հրածերպերով: Յերրորդ որն ընկերությունը ուղարկել է մի վագոն վոչ միության անդամներ, — վորոնք մի տարուց ավել անգործ են յեղել: Գործարանները փակվելուց՝ Հընգերվել ընկերությունը խոշոր վրաս է կրել: Անմիջապես քաղաքը հուզման մեջ է ընկել և չնայած նախազգուշացումներին՝ «սկերները» (գործադուլավորներին լիտխարինողներ) ծեծի և քարկոծման են յենթարկվել: Վոստիկանները կրակ են բացել ամբոխի վրա, սպանելով յերեք տղամարդ, մի կին, յերկու յերեխա և վիրավորելով տասնյակ մարդկանց: Նույն գիշերը շերիֆը գիմել է նահանգապետին, վորի վրա պահակազորի առաջին խումբը հասել է:

Դրա հետևանքով յերեք որ կատաղի հուզում է տիրել: Քացի վերոհիշյալից՝ զանազան առիթներով զրեթե մի իսկական պատերազմ է տեղի ունեցել: Յերկու անգամ զինվորները կրակ են բացել ամբոխի վրա, սպանելով մի քանի մարդ: Իսկ պահակազորից մեկը դաշույնահար է արվել մթիմեջ: Սակայն ընկերությունը համառել է բաց անել գործարանները: Իսկ գործադուլավորները լինելով առանց փողի, շատերն էլ սովամահության դուռը հասած լինելով — վրեժով լցված տեղի յեն տվել: Ի վերջո տեղեկացվում է, վոր միության վորոշումն է յեղել թողնել գործադուլը, վորպեսզի անդամներից մի քանիսին կարելի լինի տեղավորել ազատ մնացած քիչ տեղերում:

Ապա մր. Ռոբերտ վան Բենսելլերը կրկին ու կրկին կարգաց իր հեռագիրն ու ժպտաց:

— Աստ ինձ, սիրելիս, — ասաց միսս Պարագոնը, — ի՞նչ քարի լուր ունես:

— Վոր դու շուտով իմն ես լինելու, — պատասխանեց նա:

Հարսանիքը տեղի ունեցավ մոտ չորս ամիս հետո, յերբ միսս Պարագոնի փարիզյան ոժիտն աչոյն ապահով տեղ եր հասել: Իրոք նկարագրել այդպիսի մի հարսանիք սահմանափակ եջերում, մի անկարելիութունն է, քանի վոր սոսկ դրա ուրվագծերը շաբաթներ շաբունակ նկարագրվել են լրագրներում. — նկարագրվել են ամբողջ դարդարանքներն ու պատրաստութուններն, ինչպէս և հարս ու փեսայի ծագումը, կալվածքները և լրացուցիչ ունեցվածքները: Ասողից տիղ Պրեսը հրատարակել էր յերկու տեսակի նկարագրութուն՝ հարսանեկան պարեգոտի մասին, — մինը տեխնիկական կողմը, տրված մի եքսպերտի կողմից, մյուսը՝ դեղարվեստականը՝ մեծ համակրանք վայելող մի արտիստի կողմից: Հարսանիքի նախորդ որը, Ֆիֆտ Ավինյուի յեկեղեցին, — այն յեկեղեցին, ուր Թորբին սովորեցնում էր կիրակնորայ դպրոցում, և յերեսուն տարի լսել էր վերապատվելի դոկտոր Լետտուս Սպրեյի կրթիչ քարոզները, — այդ յեկեղեցին ծաղիկների սքանչելի փնջերով զրչով և մատիստով նկարված էր. իսկ սեծ գեպքից հետո Նյու-Յորկի բոլոր լրագրների առաջին եջերը հատկացված էյին նորութունների ծարավի և լարված հետաքրքրութեամբ սպասող հասարակութեանը հայտնելու համար այդ հարսանիքի վերաբերմամբ այն ամենն, ինչ հնարավոր էր նկարագրել կամ պատկերացնել: Այդ ժամանակ, անշուշտ, ուղիղ մամուլը մոռացել էր իր ամբողջ խստութունը՝ Հընգերվելի նկատմամբ, և մը. Թորբերտ վան Բենսելլերը դարձյալ միևնույն համբավվոր ֆինանսիստն էր, սոցիալական յերեկի լուսատուն, նշանավոր քաղաքացին և աննման *raconteur*¹³-ը: Յերբ յերջանիկ զույգն ամուսնացավ ապահով կերպով, և մի յերկարատև մեղրամիս վայելեց «Գիսավոր»-ի վրա ու յեր-

Չանկութեան լիքը բաժակը խմեց, հիշում եմ, Նյու-Յորկի լրագրներում կարդացի մեր Ռորբի մի ճառը, վորը նա խոսել էր Պոտոնկի յերիտասարդ մահմեդականների ասոցիացիայի առջև, նյութ ունենալով՝ յեղբայրացումն արդյունաբերութեան մեջ և կապիտալի ու աշխատանքի միջև շահերի ներդաշնակութունը:

XIX

Իսկ հիմա ընթերցողը բարի կլինի՞ պատկերացնելու, վոր չորս կամ հինգ տարի ևս անցել է և վոր միսիս Ռորբերտ վան Րենսելլերն արդեն յերկու յերեխայի մայր է և մի հպարտ ու փառաշուք սոցիալ թագուհի, մի *grande dame*, վորն անխռով կերպով կրում է իր բարձր տերերի թագրիսկ մր. վան Րենսելլերն ել ավելի մի զսրավոր ուժ է արդեն յերկրի Ֆինանսական շրջաններում, — մի մարդ, վորը գրչի մի շարժումով կարող է շատերին նահանգապետ կամ սենատոր դարձնել: Նրա գործերն ամենափայլուն հաջողութեամբ առաջ եյին գնում, հարստութունը դուրս եր ցայտում նրա հրամանով այնպես, ինչպես հնդկական կախարդի ձեռքի տակ պողատու ծառերն են դուրս գալիս: Նա իր ընկերութեան մրցակիցներից կազմակերպել էր մի խոշոր կորպորացիա՝ կասեցնելու համար ավերիչ մրցակցութունը: Նա կատարել էր դեռ այնպիսի բաներ, վորոնցով ահաբեկել էր ամբողջ Ուոլ-Ստրիտը:

Յես սարսափով ձեռնամուխ կլինեյի իմ հերոսի կարիերայի այս շրջանում հետամտելու նրա պորձերին, Ուոլ-Ստրիտի լաբիրինթոսում նրա դիրքն ապահովաբար բնորոշելու համար, — զգալով հանդերձ իմ կարողութեան անստույգ լինելը. բայց բարեբախտաբար, այդ պատմիկ է այնպիսի եքսպերտների կողմից, վորոնց հեղինակավորութեան մասին վոչ մի կասկած չի կարող լինել. իսկ յես ոգտը-

վում եմ հանգամանքից նրանց նկարագրություններին մեջ-
բերումներ անելով: Ճիշտ ե, նրանց լեզուն ինչ-վոր մաս-
նագիտական գորություն ունի, բայց մարդկային գիտու-
թյան ամեն մի ճյուղ իր առանձնահատուկ բառարանը պիտի
ունենա, իսկ գիտություն վորոնողը պետք ե տիրապետի
այդ բառարանին: Վան Բենսելլերի ամբողջ կյանքն այս մի
քանի որվա ընթացքում լիովին Ուոլ-Ստրիտի կյանք եր.
անհրաժեշտ ե ընթերցողին մի փոքր գաղափար տալ, թե
ինչ ձևի կյանք եր այդ. Զաբերգրարում, «Ֆինանսական
հերոսները», եջ 1492. կարելի յե կարդալ հետևյալը.—

«Արժեթղթի գինը վորոշ բարձրության վրա պահելու
խնդրում Ռոբերտ վան Բենսելլերի գործադրած միջոցը քա-
ղաքի զրույցներից մեկն ե տակավին: Վէնց «Ավորրա»-յից
գուրս գալու պահին եր, այն անմոռանալի յերեքշաբթի որը,
իր կյանքի մրցարշավ—նավարկումը վերջացնելուց հետո,—
յերբ գրաբերը նրան հանձնեց մի հեռագիր, վորով տեղեկաց-
վում եր, թե սակաբանի վայրախաղացներն, ակներևաբար
թերագնահատելով նրա զրոսանավի արագությունն, սկսել
են մի նոր, ավելի կատաղի հորձակում կալամաղու — ոչա-
նավային արժեթղթերի դեմ: Հասկանալի յե, վոր մի դա-
վազրություն եր այդ,— արժեթղթի արժույթն ընկնում եր
արագորեն: Վան Բենսելլերն իսկույն հեռագրեց իր միջնորդ-
ներին վորքան հնարավոր ե ձեռք բերել վաճառողական ուպ-
ցիոներ¹⁴, ինչպես նաև գնել շուկայում ճարվող բոլոր ար-
ժեթղթերը, վորպեսզի Նյու Յորկ հասնելիս «Կ. Ո.»-ի
գրեթե բոլոր արժեթղթերի սեփականատերը հանդիսանա,—
բացի մի փոքր քանակությունից, վոր վստահ եր, թե գուրս
չիբ բերվի վաճառքի:

«Վան Բենսելլերը խիստ զայրացել եր, վորովհետև «Կ. Ո.»
ասեք թե նրա սիրասուն գավակը լինել: Ամբողջ ճանա-
պարհին նա մտախոհության մեջ եր, իսկ յերբ հասավ քա-

զաք, նրա գործակալները հրաման ստացան վաճառքի հանել թուրք արժեթղթերը, այնուհետև վաճառող կողմից գնել կանխիկ դրամով և կրկին հետ վաճառել ղնողական ուղղությամբ, մի ամիս ժամանակով. այս խաղի իմաստն այն էր, վոր վաճառարարացիներն իմանալով, թե վան Րենսելլերն արժեթղթերի գնի պաշտպանողն է, պիտի յեղրակացնեյին, վոր նա կանխիկ դրամագլուխ չունի, քանի վոր կանխիկ վաճառում է և նորից դնում, մթերելով ուղղիտներով: Նենգախաղը կատարելագուս հաջողվեց: Կանխիկ վաճառքի հանված արժեթղթերը ձեռք բերվեցին վան Րենսելլերի մարդկանց կողմից և վաճառարացիները նորից քաջալիրվելով, արժեթղթերի վրա թափվեցին, իսկ վան Րենսելլերն ուղղիտներ գնում հինգ, տասը հազարներով, մինչև վոր վաճառարացիները կանգ առին՝ համարյա ուժասպառ լինելով:

«Բայց նա, իհարկե, պատրաստ դրամ ուներ և կուշտ ու լիաթոք ծիծաղում էր իր լարած թակարդի հաջողութեան համար: Ուղղիտնի ժամկետը լրացավ և ահա շուկայում այլևս չեր ճարվում «Կ. Ո.» արժեթուղթ: Մենավաճառն այն տեսակից էր, վորի մասին մարդ յերազել միայն կարող է: Իրեն սկսեց անչափ բարձրանալ. սկսեց 110-ով, իսկ նախ քան շուկայի փակվելն առաջարկվում էր 190,—բայց ի դժբախտ վախճան հազար բաժնետոմսեր պիտի տրվեյին վան Րենսելլերին,—վախճան հազար բաժնետոմսեր, վորոնք կարճ ժամանակ առաջ վաճառվել էյին 110-ով, իսկ հիմա չեյին ճարվում նույնիսկ 190-ով:

Նրանք յեկան նրա մոտ և գթութուն հայցեցին, իսկ նա վեհանձնորեն հայտնեց, վոր նրանք չեն կարող արժեթղթեր ձեռք բերել 190-ով, բայց վոր նրանք կարող են կոմպրոմիս անել, ժամանակ վաստակել, յեթե կվճարեն արական հինգ տոկոս՝ արժեթղթի անվանականի վրա: Նրանք չճանաչանալով իրենց գլխին խաղացվող նենգախաղը և կար-

ծելով, վոր շուտով գնի անկում պիտի տեղի ունենա, ուրախութեամբ համաձայնվեցին այդ առաջարկութեանը: Նրանք վճարեցին տասն որվա տոկոսը, բայց դարձյալ մենավաճառքն ավելի քան կայուն եր: Ի վերջո նրանք վճարեցին նրան 260 դոլար ամին մի բաժնետոմսին. այսպիսով նա վաթսուն հազար բաժնետոմսերի յուրաքանչյուրից դուռ շահ ունեցավ յերկու հարյուր դոլար: Իրանից հետո վայրախաղացները յերկար ժամանակ այլևս չեյին համարձակվում ձեռնամուխ լինել Ռոբերտ չ'ան Բենսելլերի սիրասուն արժեթղթի գործին»:

XX

Այդ հետաքրքիր «կոմպրոմիսի» որը մեր բարեկամն ուրի գոհերը վիճում էին մինչև ուշ յերեկո: Իսկ հետո վան Բենսելլերը վերցրեց մի քեք և քշեց դեպի քաղաքի ողասուն մասը: Թարմ ողի և կաղզուրման խիստ կարիք զգալով, նա դիմեց իր համար անսովոր մի միջոցի—դուրս յեկավ և դանդաղորեն շարժվեց վերին Բրոդուեյի յերկարութեամբ:

Տանն արդեն ճաշի ժամն անցել էր, ուստի նա քայլերն ուղղեց դեպի ակումբը: Սակայն անցնելով ազամանդաշող լույսով վողողված մի ճաշարանի մոտով—վորտեղից մեղմ նվազ էր լսվում,—նա տեղի տվեց մի հանկարծահաս գրգիռի և ներս մտավ:

Այդ մի անսովոր դեպք էր մեր հերոսի համար, վորովհետև այդ մի գոհնիկ ճաշարան էր,—հուլանի կանանցով և ծխող տղամարդկանցով լիքը: Մի ակնարկ գցեց ներկաների վրա և ապա դարձավ ճաշացուցակն ուսումնասիրելու:

Վորքան էլ մեծահամբավ էին նրա ճաշկերույթները, սակայն ինքը՝ վան Բենսելլերն անձնապես շատ պարզ ճաշակի մարդ էր: Նրա մոտ ամբողջ շքեղութունը բղխում էր ուրիշին հաճույք պատճառելու տեսակետից: Առաջմ նա

պատվիրեց մի կոկտեյլ (համեմված ողի) և վայելեց մտախոհությամբ, մինչ սպասավորը նրա առջև եր դնում փափուկ և ախորժահամ վոստրեններով լիքը ափսոն: Նախ քան դրանց ուտելը նա պատվիրեց յերկրորդը, հորթի վզոն, և կարմրացրած հացի վրա շրթամարգի թարմ ծնեբեկ և հատուկ ձևով պատրաստված կանկասներ: Սպասավորն ուշադրությամբ լսեց պատվերը և նկարագրությունը, թե ճիշտ ինչպես պիտի պատրաստվեն վզոնները, և ծնեբեկի համար աղցանի ճշգրիտ տեսակը:

— Բերեք ինձ նաև մի պինտ¹⁵ chambertin¹⁶,— ավելացրեց հյուրը,— ձեր ունեցածի ամենաընտիր տեսակի:

Յերբ սպասավորը մեկնեց, մր. Ռոբերտ վան Բենսելլերը խնամքով ճաշակեց վոստրենները: Յերբ վզոնները բերին տեսավ, վոր ճիշտ իր պատվիրածի նման էյին պատրաստել: Գինին ավելի լավ էր, քան նա ակնկալում էր: Այդպիսով նա իրեն միանգամայն հաճելի վիճակում էր զգում: Ժամանակ առ ժամանակ դադարեցնում էր ուտելը շունչ առնելու համար և հայացքը շրջեցնում իր վրա: Դժբախտաբար, նա ավելի և ավելի հաստանում էր,— նա այդ զգում էր մանավանդ իր ճաշերի ժամանակ: Բայց ի վերջո նա ավարտեց ճաշը. լեղվով մաքրեց շրթունքները, հենվեց աթոռին և վառեց գլանակը:

Ռոբերտ վան Բենսելլերի գլանակները, նրա գործածած բոլոր մնացած պիտույքների նման սեփական ներմուծում էյին դրսից: Նրանք ամբողջաբույր էյին, ուստի մեր բարեկամն աչքերը կիսով չափ փակած, խիստ յերջանիկ էր զգում իրեն: Գինին բորբոքեցնում էր արյունը, ստամոքսը գոհունակությամբ մրումում էր— սրանից ավելի ինչ կարող էր ցանկանալ քաղաքակրթված մարդը:

Սակայն մր. վան Բենսելլերը սենյակի չորս կողմը նայելով, հանկարծ մի բան նշմարեց: Նրա աչքերը սևեռված էյին անցուղիի այն կողմը գտնվող մի սեղանի, ուր նստած

Եյին յերկու կին: Նրանցից մեկը խիստ ժարմնեղ կին էր, դեղին մազերով, և բաղաթիվ գոհարեղեններով զարդարված, իսկ մյուսը... նա մինչ այդ յերբեք չէր տեսել մի այդպիսի բան: Մի դեռատի աղջիկ էր, — տասնեինը տարին գեռ չանցկացրած, հրաշալի, նուրբ գեղեցկությամբ: Նա հագնված էր շատ պարզ, և դու՛նատ էր. իսկ նրա մաշկը նման էր նուրբ, բաց դու՛յն մարմալի: Ինչ վերաբերում ե գեմքին... վա՛ն Րենսելլերն ուղղակի չէր կ'սրողանում իր հայացքը հեռացնել նրա դեմքից:

Հանկարծ կինը նշմարեց նրա նայվածքը և ժպտաց: Վերջինս նկատեց, թե ինչպես կինը մշտեց աղջկան. սա դեմքը վեր բարձրացրեց և նայեց նրան, ապա այտերը ծիրանի գու՛յն ստացան և նա գլուխը խոնարհեց ցած և նայեց իր ափսեյին: Վա՛ն Րենսելլերի սիրտն սկսեց արագ կերպով բաբախել. նա ավելի հագճեպորեն վերջացրեց իր կիսատ թողած սուրճը և մի կողմ գցեց գլանակը: Յերբ նա նկատեց, վոր այդ կանայք պատրաստվում են մեկնելու, կանչեց սպասավորին և նայելով հաշվին, մի հատ քսան դոլլարանոց տվեց նրան ու ասաց, վոր մնացորդը պահի իրեն: Ապա վերցրեց վերարկուն և կամաց դուրս յե՛լավ ճաշարանից:

Կանայք ճիշտ նրա դեմն եյին գտնվում, ուստի հենց անկու՛նում միացավ նրանց. նրանք դարձան և քայլերն ուղղեցին դեպի կողքի փողոցը:

— Ձեր բարեկամուհին մի փոքր վախկոտ ե յերևում, — ասաց նա ծիծաղելով, հենց վոր տեղ գրավեց աղջկա կողքին և մեղմորեն վերցրեց նրա թևը:

— Հենց մի քիչ, — պատասխանեց կինը, — մի քանի որ ե միայն, ինչ Նյու-Յորկումն ե: Միսս Հարրիսոն, մը... ըր...

— Մը. Գրին, — լրացրեց խոսակիցը:

— Մը. Գրին, — կրկնեց կինը ժպտալով. — իսկ յես՝ մի-տիս Լինչ:

Այսպես հաջող կերպով ծանոթացան իրար հետ:

— Իսկ ո՞ւր եք գնում հիմա,—հարցրեց մը. Գրիին:

— Մենք ճիշտ առևն եյինք գնում,—պատասխանեց մի-
սրս Լինչը:

Նրանք շարունակում եյին քայլել փողոցով: Մը. Գրիինը դգում եր, վոր գողարիկ թևը դողդողում եր իր թևի մեջ, սակայն աղջիկը վաչինչ չեր ասում, և յերբեք նայվածքը չեր բարձրացնում վեր, յերբ նա խոսում եր իր հետ: Միսիս Լինչը խոսակցութունը շարունակեց, մինչև վոր նրանք հասան մի գորշ քարաշեն տուն: Վարագույրներն իջեցված եյին, սակայն շատ հեշտ եր նկատել լույսի շողերը. և հենց վոր կանայք դուռը բացին, ներս մտնողների ականջներին հասան ուրախ բացականչութուններ: Հյուրասենյակի դուռը բաց եր, բայց նրանք այնտեղից անցան և գնացին տան հետնամասում գտնվող մի սենյակ, վոր լուսավորված եր լամպի աղոտ լույսով: Նրանք դուռը փակեցին, վորից հետո ամեն ինչ խաղաղ եր:

— Յեղեք ինչպես ձեր տանը,—ասաց միսիս Լինչը, հանելով իր գլխարկն ու վերնազգեստը: Նույնն արեց մը. Գրիինը և նստեց բազմոցի վրա: Աղջիկը նույնպես նստեց, նա տակավին գունատ եր և դողդղուն: Բայց միսիս Լինչը չնշմարեց այդ՝ իր նոր ծանոթի հետ խոսակցության բռնը-ված լինելով: Սակայն նա հանկարծ վոտքի յեղնելով ասաց.

— Յես մի փոքր գործ ունեմ, ներեցեք ինձ:

Հեք աղջիկը ցանկացավ մի բան ասել, սակայն միսիս Լինչը խոժոռելով դեմքը նրա վրա և լռել տալով նրան, անհետացավ, դուռը փակելով իր յետից:

XXI

Մի փոքր լուութուն տիրեց. ապա մը. Գրիինը մոտեցավ և նստեց աղջկա կողքին:

— Ասացեք ինձ, — սկսեց նա, — ի՞նչ ե պատահել ձեզ:—
Աղջիկը դեմքը ծածկեց ձեռներով. և սարսուռաց:

— Ասացե՛ք ինձ, — կրկնեց նա մեղմ տոնով, — վստահ
յեղեք ինձ, խնդրում եմ:

Հանկարծ աղջիկը նայեց նրան. արցունքները հոսում
եյին նրա աչքերից:

— Ո՛հ, խղճացե՛ք ինձ, — աղաչեց նա, — չեմ կարող այդ
անել... չեմ կարող: Դուք չգիտեք, թե վորքան թշվառ եմ
յես:

Ռորբին... մարդ ներքնապես հուզվում ե, յերբ դարձյալ
«Ռորբի» յե կոչում նրան այդպիսի մի ժամանակ, չնայած
վոր նուշնիսկ նրա մազերը մոխրագույն են դարձել, — Ռոր-
բին՝ ասացինք, աչքերը հառել եր նրա կատարելատիպ դեմ-
քին և մտածում եր, վոր մինչ այդ նա իր կյանքում չեր
տեսել այսպիսի մի հրաշալի բան:

— Լսեցե՛ք, — ասաց նա շատ մեղմորեն. — դուք վորևե
պատճառ չունեք ինձանից յերկյուղ կրելու. ասացե՛ք, ի՞նչ
ե պատահել ձեզ հետ և ի՞նչպես եք ընկել մի այսպիսի
վայր:

Աղջիկը նայեց նրան իր յերկյուղալից աչքերով և զսպեց
հեկեկոցը:

— Միայն միքանի ժամ ե, ինչ յեկել եմ այստեղ, — ասաց
նա, — բայց չեմ կարող մնալ այլևս, ո՛հ, չեմ կարող:

— Ասացե՛ք ինձ յեղելությունը:

Աղջիկը նստեց, ջրայնորեն ձեռքերն իրար հյուսելով:

— Յես յեկա գավառից, ասաց նա. — այդ հին պատմու-
թյուն ե ... ձեզ չի հետաքրքրելու: Հայրս մեռել եր, մայրս
ել մեռավ. հետո յես փող չունեյի, ուրիմն պիտի աշխատեյի:
Հետո... յես սիրեցի մի յերիտասարդի...

Նա հուսահատության մի հանկարծակի շարժում արեց և
կանգ առավ:

— Շարունակեցեք, — ասաց մյուսը քնքշաբար:

— Վերջին անգամ նրան տեսաւ անցյալ շաբթում, իսկ հիմա... յես յերբեք այլևս չեմ տեսնելու նրան: Նա ինձ խնդրել էր գնալ, ապրել իրա հետ, — այդ սկզբներումն էր: Նա շատ հարուստ էր, ուստի և նրա ծնողները չեյին կարող թույլ տալ, վոր նա ամուսնանա ինձ հետ, բայց յիս սիրում էյի նրան, ուստի չմտահոգվեցի այդ առթիվ, — յես միմիայն ցանկանում էյի նրա հետ լինել: Այս մի տարի առաջ էր: Իսկ հետո նա թողեց ինձ ու հեռացավ... ասաց, վոր ծնողներն իմացել են մեր հարաբերության մասին: Յես կարծում էյի, վոր նա յեկած կլինի Նյու-Յորկ, ուստի հետևեցի նրան. — ծախեցի բոլոր ունեցածս, վորպեսզի գամ: Յեվ, իհարկե, չկարողացա գտնել նրան, վոչ ել գործ գտա անելու: Ամբողջ անցյալ և նախանցյալ գիշերները թափառել եմ փողոցներում: Այս բոլորից հետո ինձ մնացել էր միայն այս, — յես համարյա մեռնելու մոտ էյի:

Աղջիկն իր խոսակցության ընթացքում վրդովմունքից շիկնել էր և ել ավելի գեղեցկացել: Խոսակիցը խրախուսեց նրան շարունակել:

Վերջինս պատմեց նրան բոլորը, վորովհետև այս մարդու ձայնն առաջինն էր, վոր նրա ականջին քաղցր էր հնչում: Յեվ Ռորբին խոսեց նրա հետ, ինչպես նախկին Ռորբին էր խոսում կանանց հետ, — քնքույշ, գեղեցիկ վոճերով, ասասհման տակտով, համակրանքով և շնորհալի կերպով: Նա գեղեցկատեսել և փառավոր մարդ էր, ուստի աղջիկը մոռացավ նախ իր սարսափը, ապա հուսահատությունն ու վիշտը: Վոչ վոք չխանդարեց նրանց. նրանք խոսեցին մի ժամ, յերկու ժամ և միշտ ավելի ու ավելի իրար հասկանալով: Ռորբիի սիրտն արագ արագ բարախում էր: Նա վոչ միայն գեղեցիկ մի աղջիկ էր, այլև ունեւր գեղեցիկ հոգի. — մի գողտրիկ և թանկագին մարգարիտ՝ ցելսի մեջ ընկած:

Այսպիս նա խոսեց ու խոսեց, ի հայտ բերելով իր համակրանքը և կորզելով աղջկա ամբողջ սիրտը: Ժամանակե ավելի արագ եր անցնում. կես գիշեր յեղավ. և այդ ժամանակ Ռորբին համարձակվեց առնել նրա ձեռքը իր բոխ մեջ և նստել նրա կողքին՝ բազմոցի վրա: Նա կրկին փոքրիկ տղայի նման դողում եր. նույն Ռորբին եր,—իբ ամբողջ **էյությունը կրակի վրա դրված: Աղջկա դեմքին ել մի նոր կարմուխյուն տարածվեց:**

— Լսեցեք,—սկսեց նա մեղմ շշուկով.—դուք չգիտեք, թե ինչպես շարժեցիք իմ սիրտը, վորքան եմ հիանում ձեզանով և ինչպե՞ս եմ ուզում ոգնել ձեզ: Դուք այնքան դեղեցիկ եք,—յես այդպիսի դեղեցիկ արարած չեյի տեսել յերբեք—իսկ յես... ա՛հ, մենք կարող ենք բոլորովին խուսափել այս բոլոր արհավիրքներից, և դուք ել պետք չունեք իմանալու կամ լսելու դրա մասին: Յես կհոգամ ձեր մասին և կհսկեմ ձեզ, յերջանիկ լինելու բոլոր անհրաժեշտ միջոցները կունենաք, քանի վոր սիրում եմ ձեզ, ո՛հ, յես չեմ կարող նկարագրել, թե ինչպես եմ սիրում ձեզ: Միանգամայն անվայել ե այս վայրն այս խոսքերի համար. բայց ի՞նչ նշանակութուն ունի, թե այս մարդիկ ինչ կասեն: Սրանք չեն կարող բմբռնել այդ, բայց մեր հոգը չե: Ա՛հ, յես ցանկանում եմ, վոր դուք իմը լինեք, ինչ կերպով ուզում ե լինի, բայց յերբեք թույլ չեմ տալ, վոր դուք վորևե բանից տառապեք: Ո՛ր, պիտի գիտենաք նաև, վոր յերբեք թույլ չեմ տա, վոր թողնեք ինձ:

Յեմ այսպես շարունակում եր նա արագ, շնչահեղձ, պերճախոսությամբ, նախ հանդգնեց իր բազուկն ողակել աղջկա շուրջը, ապա համբուրել նրան: Հետո, յերբ տեսավ, վոր նա դողդողում ե, և վոր հույզի արցունքները լճացան նրա աչքերում, նրան սեղմեց իր կրծքին մոլեգին կրճով:

Այսպես անցավ մի ժամ ևս: Հետո, յերբ ի վերջո լսվեց դռան բաղխումն, աղշիկը ցնցվեց և նետվեց Ռորբիի դերկը դեմքը դնելով նրա ուսին:

— Իսկ հիմա,—ասաց Ռորբին միսիս Լինչին, վոր ներս մտավ,—յեկեք, նստեք և թողեք խնդիրը կարգադրենք:

XVII

Դրանից հետո մերի Հարրիսոնը, — այսպես եր նրա տնունը,— շուտով բնակութուն հաստատեց Հարլիմի մի փորքրիկ, սիրուն բնակարանում. իսկ Ռորբին՝ ելի նույն յերջանիկ և պարզ տղան՝ հաճախ եր յերևում այս կողմերը: Ստիպված ենք նյութը փակել այս համառոտ հիշատակությամբ և մեր հերոսի հետ միասին շտապել դեպի յետ,— գեպի Ուոլ-Ստրիտի տաղակալի գործերը:

Վորովհետև դեպքերն արագ ընթացք եյին ստացել քաղաքի այդ մասում, և դեռ Կալամագու ոգանավի մենավաճառի գործը չկարգավորած, Ռորբիտ վան Բենսելլերը խիստ զբաղված եր, ծրագրելու իր կյանքի մեծագույն հարվածը, այն է՝ Տրանս-Ատլանտիկի և Սըրբըբան ընկերության խորտակումը: Անհրաժեշտ ե, վոր ընթերցողն ավելի մանրամասն տեղեկանա այդ կատարի և պատմական պայքարի մասին:

Ուոլ-Ստրիտում կան մարդիկ—պարզ ու հասարակ խաղամուկներ, վորոնք կբարձրացնեն և կիջեցնեն վորևե արժեթղթի գին, յերբ հույս ունեն այս կամ այն ոգուարը քաղել դրանից. կան նաև որինական ձեռնարկություններ անողներ: Արժեթղթերի մի որինական ձեռնարկու,— ինչպես, որինակ՝ Ռորբիտ վան Բենսելլերը,— մի մարդ ե, վորն ուսումնասիրել և համաշխարհային ֆինանսական և տնտեսական պայմանները և ձգտում ե բարձրացնել դները մինչև ուր վոր հարկն ե: Յեթե մեկը կարող ե բավականաչափ

խորը դիտել, ուսումնասիրել և իջեցնել միայն վատառողջ վիճակում գտնվող արժեթղթերի և գերարտադրված ապրանքների վնասը, այդպիսին կարող ե համարվել հասարակութեան ոգտակար ծառաներից մեկը... և պակաս հաճելի չի լինել, այդ այն ե, վոր տիեզերքի հավիտենական օրենքները կգործակցեն այդպիսի մեկին՝ նրա բոլոր աւետարական գործերում:

Տրանս-Ատլանտիկ և Սըրըրբան յերկաթուղային ընկերութեան մեծ պայքարը,—մեր հերոսի ընդհարումներից ամենաարյունահեղը, վորն յերբեք չեն մոռանալու Ուոլ-Ստրիտի մարդիկ, քանի դեռ ապրում են,—այդ պայքարն ընթերցողը նկարագրված կգտնի Ջաբերգըրարում, եջ 1906, հետևյալ կերպով.—

«Ասում են, վոր պայմանների և խորը շարժումների միևնույն դարմանալի ըմբռնումն եր տիրում: Մի տարուց ալի վան Բենսելլերը հետևում եր Տ. և Ս.-ին, ինչպես նաև այն մարդկանց, վորոնք ղեկավարում եյին այդ: Նա ուսումնասիրել եր այդ պրոբլեմի ամեն մի փուլը, իսկ վերջում նա ծակեց մի պղպջակ, վորը ծիածանային շողշողուն փայլ սփռեց մարդկանց վրա, և վոր կարողացավ խաբել՝ յերկրի ամենահմուտ տնտեսագետներից շատերին: Նախ՝ Ռոբերտ վան Բենսելլերը չեր վստահում Տ. և Ս.-ի մարդկանց՝ մի քանի ներքին իրադարձութիւններ լսած լինելով նրանց մասին: Հետո՝ նա ուսումնասիրել եր այդ գծի ապագան, նրա ղեկավարութիւնը, պլանները. նրա կողմից հսկայական քանակով արժեթղթեր քաց թողնելը, վորոնք ինչպես փսփսում եյին, պետք ե ջուր դառնային,—մնային առանց զբամական հիմքի, մինչդեռ մարդիկ կատաղածի պես գնում եյին դրանք: Յեվ հետո խորհրդակցութիւնների մասին ունեցած վորոշ գաղտնի տեղեկութիւններից, վորոնց վերաբերմամբ յենթադրվում եր, թե վոչ վոք վոչինչ չդիտեր,

ինչպես և շուկայի վորոշ կասկածելի շարժումներից վան
 Բենսելլերը հավաստիացած եր, վոր Տ. և Ս.-ի ֆինանսիստները
 նախապատրաստում են մի մեծ բում¹⁷, արժեթղթերի պա-
 հանջի մեծ ուռեցում և փների բարձրացում: Նա յի կատա-
 րելպես կամենում եր այդ,—արդեն ինքն ել ոժանդակում
 եր նրանց,—վորովհետև ինչքան ավելի նրանք ուռցնելին
 այդ, այնքան ավելի նա լավ կարող եր կարգավորել այն,
 ինչ ինքն եր մտածում: Միայն այն ժամանակ, յերբ հա-
 իմացավ, վոր նրանք արդեն սպառվելու մոտ են,—մյուս
 կողմը շուտ ավեց. այսպիսով ել սկսվեց հսկաների ճակա-
 տամարտը:

XXIII

Վոչ վոք չգիտեր, թե վան Բենսելլերն եր այն մար-
 զը, վոր այդքան գլխացավանք ե պատճառում Տ. և Ս.-ին,—
 այդպես ե վստահեցնում մեզ մեր պատճազիրը: Նրա ընդու-
 նակություններից մեկն եր վարպետորեն թագնվել. նա ամ-
 վողջ Ուոլ-Ստրիտում միջնորդներ ուներ. իսկ զրանք հա-
 ճախ իրար դեմ գները բարձրացնում էյին, առանց իրար
 ճանաչելու: Կողմնակի մարդիկ լոկ տեսնում էյին, վոր Տ. և
 Ս.-ի արժեթղթերի գինն ինչ-ինչ պատճառներով բարձրա-
 նում եր այնպես, վոր արհամարհում եր ամեն զրույց. հետո
 հանդում եր մի կայուն գնի և հիանալի կերպով աշխուժա-
 նում: Նրանք զգում էյին, վոր ինչ-վոր մի անձնավորու-
 թյուն պակաս եր վաճառում, իսկ թե ով եր դա,—միայն
 մեկը կար աշխարհում, վոր իմանում եր այդ:

Այս բաները բարդ և ճանճրալի յեն. բայց զրանք պետք
 ե հասկացվեն, վորովհետև զրանք կազված են Ռորերտ վան
 Բենսելլերի կյանքի մեջ տեղի ունեցող մի ճգնաժամի հետ:

Մեր բարեկամն արժեթղթերի հետ խաղացող մեկը չե-
նա վորևե գործի ձեռնամուխ եր լինում միայն այն ժամա-
նակ, յերբ վստահ եր, վոր ինքն իրավացի յե. և այնուհետե-
նա գործի մեջ եր մտնում իր ամբողջ արժեքով: Դեռ շու-
կան նվազագույն գաղափար անգամ չունեի գալիքի մասին,
յերբ նա կազմ ու պատրաստ եր Տրանս-Առլանտիկի և Սը-
բըրբանի պաշտպանների հետ մահացու մի կովի մեջ մտնե-
լու համար: Թող ընթերցողը համարձակորեն խորասուզվի
ներս և ընդունի մեր խոսքը, վոր պատմվածքի անապա-
տումն ել գոյություն ունի մի շավիղ:

Յերեքշաբթի որվանից եր, վոր վան Բենսելլերն սկսեց
ձեռք բերել «վաճառողի ոպցիոներ»՝ յերեք որ ժամանակով
վորից մի հսկայական գումար կազմվեց, վոր յերեք որում
ավելի և ավելի ծախելով կարողացավ արժեթղթի գինն
իջեցնել: Ավելի ճիշտ կլինի ասել, վոր նա մտադիր չեթ
նրանց յերեք որ ժամանակ տալու. նա կարծում եր, վոր
Տ. և Ս. չորեքշաբթի որն իսկ կխորտակվի, այն ե՝ բուժ-
ձակատամարտի իսկ առաջին որը:

Նույն կացությունն եր, ինչ տեղի ունեցավ Կ. Ո.-ի մե-
նավաճառի ժամանակ, միայն այն տարբերությամբ, վոր
վոչ-վոք չեր մտածում, թե Տ. և Ս.-ի արժեթղթերը կարող են
մենավաճառի առարկա դառնալ: Սրա արժեթուղթն ամբողջ
յերկրում տարածված եր. միանգամից տասը միլիոն բաց եր
թողնված, և ինչ վոր վան Բենսելլերը և նրա ախոյանները
կարող էին ապահովել՝ համեմատաբար քիչ եր: Շուկան եր,
ձակատամարտի հանդիսատեսները, վորոնք վերջին հաշվով
պլտի սահմանեյին հաղթության մրցանակը: Յեվ ինչպե-
սասի ենք՝ մեր հերոսն արդեն ուներ, կամ հավատում եր,
թե «բնության հավիտենական որենքներն» իր կողմն են:
«Պորտակվում ե», — ասաց վան Բենսելլերը խոժոռադեմ, —
«խորտակվում ե, խորտակվում ե»:

Տ. և Ս.-ի յետևում կանգնած ուժերը ժողով գումարեցին այդ յերեքշաբթի որը ճաշից հետո և մի սինդիկատ կազմեցին: Համաձայնության յիկան անհապաղ մի լավ դաս տալ այն անձանոթ անձնավորությանը, վորն արժեթղթի գինն իջեցնում եր: Ապա կարգադրեցին հաջորդ որը փոխ հարյուր հիսուն հազար Տ. և Ս. բաժնետոմս ու տեսնել, թե նա կարճ ե տոկար:

Վան Բենսելլերը պատրաստ եր դեռ յերկար դիմադրելու: Յերեքշաբթի որը շուկան յեռուն լինելով, նա վաճառել եր իրեն պատկանող բոլոր արժեթղթային բաժնետոմսերը, ներառյալ նույնիսկ Կ. Ո.-ի իր ունեցածները, ներառյալ նույնիսկ պողպատի մի կորպորացիայից իր ստացած ամբողջ շահը. նույնիսկ ի հաշիվ իր վարկի փոխ եր առել ամեն մի գուլար, վոր նա կարող եր ունենալ: Այս ամբողջ կանխիկ գրամն իր միջնորդների ձեռքումն եր գտնվում, իսկ յերբ չորեքշաբթի առավոտ շուկան բացվեց, նա կանգնած եր իր առանձնասենյակում թիքերի¹⁸ մոտ՝ իր հետ ունենալով իր ամենահավատարիմ քարտուղարը, վորը հեռախոսով պիտի տար իր հրամանները:

Պայքարն սկսվեց կամաց-կամաց. յերկու տիտանները գոտեմարտում եյին և զգում միմյանց ուժը: Սինդիկատի միջնորդները բարձրաձայն գոչում եյին Տ. և Ս.-ի համար, իսկ վան Բենսելլերն սպասում և դիտում եր: Մի քիչ վաճառվել եր, բայց այդ իրենը չեր. սպասում եր տեսնելու, թե արդյոք գներն ել ավելի չե՞ն բարձրանում, վորպեսզի այսպիսով խափուսիկ համարձակությունն ներշնչի իր թրշնամիներին, իսկ իրեն ապահովի: Մոտավորապես ժամը տասն և մեկին սկսվեց: Տ. և Ս.-ն բացեց 155-ով և աշխույժ առևտուր արեց. հինգ հազար բաժնետոմս ծախվեց այդ

գնով, վորից հետո զինը բարձրացավ 1551¹/₂, 1561¹/₂: Ապա
 նորից բարձրացավ մինչև 158 և կանգ առավ: Այնքերևաբար
 այդ այն աստիճանն էր, ուր թշնամին կամենում էր բարձ-
 րացնել: Յեվ ահա մի քիչ հետո վան Բենսելլերը հրաման-
 ներն ուղարկեց, — յերկու հազար բաժնետոմս՝ հինգ տարբեր
 միջնորդներին: Տ. և Ս. տատանվեց. իջավ մինչև 157⁵/₈, ապա
 նորից կանգ առավ: Վաճառվեց տասն և հինգ հազար: Ռո-
 բերաը կրկին հրամաններ ուղարկեց. առաջարկները դեռ
 շարունակվում էին և նրա գործակալները վերցնում էին
 տոմսերը: Առկայանի դահլիճում կարելի էր տեսնել մի խե-
 լացնոր խաժամուժ. մարդիկ բղավում, ճշում, տարրինակ
 ծամածուծութուններ և շարժումներ էին անում Տ. և Ս. ի
 կայանի շուրջը: Ամիսներից ի վեր այսպիսի առևտուր չէր
 տեսնվել, — անտարակույս ինչ-վոր մի «բարձրացում» կար:
 Մարդիկ դեռ չէին ըմբռնել, վոր վայրախաղացի շարժումը
 պաշտպանողական բնույթ ունի և վայրագ տարածայնու-
 թյունները տարածվեցին չորս կողմ. — Գուլի և Կաստորիայի
 շահերը պայքարում են ճանապարհի համար, Մերջիմս ուզում
 է դիժը հասցնել մինչև Ալյասկա: Տ. և Ս. մինչև հիմա այս-
 պիսի կետի չէր հասել. անկասկած, չէր կարող այդ կետում
 մնալ: Սակայն մնաց, մինչդեռ առաջարկն առաջարկի յետե-
 վից գալիս էր: Կեսորից սկսեց իջնել, իսկ մինչ այդ սին-
 դիկատը գնել էր հարյուր հիսուն հազար բաժնետոմսը, վո-
 րից հարյուր յերեսուն հազարը վան Բոնսելլերն էր ծախել
 նրանց:

Իսկ հիմա արդեն նրա միջնորդներն էին բղավում, առա-
 ջարկներ անելով, և գները հեռագհետե կայուն վիճակ էին
 ստանում: Սինդիկատը նորից շտապ խորհրդակցության նըս-
 տեց: Այս անգամ արդեն ակնհայտ էր, վոր մի գորավոր
 ախոյան կանգնած է նրանց դեմ ամբողջ ուժով: Վտանգը
 նրանց համար մոտալուտ էր և մահացու, քանի վոր այն

մոմենտին, յերբ սեղանավորները նկատեցին, Վոր գները վաղ խփելիս հարձակում կա, տագնապը պիտի տարածվեր ամենուրեք: Իսկ դրանից հետո հազարավորներ պիտի վայրագ անստուգուեթյան մատնվեյին և սպասողական դրուեթյան մեջ մնային,—իսկ այնուհետև մի հատիկ կետ կարող եր պանիկա ստեղծել. կարող եր հազարավոր կամ հարյուր հազարավոր թափնեամսեր շարտել յերերվող հաշվեկշռի մի կողմը: Մի քանի րոպե տևող վիճաբանությունից հետո սինդիկատը գրավ դրեց յերեք հարյուր հազար ևս:

Շուկան կատաղի վիճակումն էր. Տ. և Ս. բարձրացավ մինչև 157¹/₂ ու կանգ առավ: Սինդիկատի ժողովը գոռուեգոչումով թնդացնում էյին առկայանի սրահը: Իսկ վան Րենսելերը՝ խաղաղ ու պատրաստ, ծախեց նրանց վորջան վոր ուզեցին, իսկ ամեն անգամ, յերբ նրանք փորձում էյին բարձր գնով առաջարկելու, վայրախաղացն սկսվում էր: Հետևանքն այն եր լինում, վոր արժեքը ճոճվում էր յետ ու առաջ, մի անգամ շահելով, մյուս անգամ կորցնելով մի կետ, այդ միևնույն ժամանակամիջոցում առևտուրը պահելով կատաղի վիճակում: Այս բոլորի իմաստն արագորեն հասկանալի յեր դառնում—այն է՝ վոր վորոշ դավադիրներ աշխատում էյին գցել արժեթղթի գինը, և վոր այդ դավադիրները նույն այդ հսկաներիցն էյին: Այդ որը Ռոբերտ վան Րենսելերն «արժեք» մտա քսան և յոթ միլիոն դոլար. իսկ այդ նշանակում էր, վոր արժեթղթի արդի գնով նա կարող էր մեկ միլիոն յերկու հարյուր հիսուն հազար բաժնետոմս գնել: Արդյոք նրա հակառակորդներն ել կարո՞ղ էյին այդքան հեռու գնալ՝ հայտնի չեր նրան: Նա մռայլ տեսքով նստել և հսկում էր թիքերին, մինչդեռ վայրագ ճակատամարտը ծայրահեղ ցասման բնույթ էր ստանում, և վրդովահույզ աղվակը սեղանավորների փողոցի հեռավոր ծայրից մարդկանց ականջին էր հասնում:

Այսպես ժամերն իրար յետևից անցնում եյին,—յերեք
յերկար ու հոգնեցնող ժամեր ևս, վան Րինսելլերը մեկ առ
մեկ գործի յեր զնում իր հարվածները, վորոնք վոչ մի ար-
դյունք չեյին տալիս: Նա ջղային մարդ չեր, և չեր դար-
նում սեղանին, բայց ճակատը մռայլվել էր, և կամացուկ
հայտոյում եր: Նա իր ամբողջ ունեցածը գրավ էր վնում իր
հակառակորդների անծանոթ ուժի դեմ, և յեթե նա իր վեր-
ջին առաջարկով ել չկարողանար խորտակել նրանց, նա
վերջին դուլարից զուրկ մարդը կդառնար այս աշխար-
հում:

Յեղ այսպես մոտենում եյին վերջին մի քանի տհարկու
րոպեները՝ այդ մոլեգին հավերժահիշատակ որվա: Տասնյակ
միջնորդներ գոռում եյին նրա հսկա առաջարկները: Յեղավ
մի դեպք, յերբ քսան հազար արժեթուղթ մի անգամից մի
ձեռքից մյուսն անցավ: Նա գատարկեց իր կապարճը, յերե-
րուն դարձրեց ամբողջ շուկան. մարդիկ ահարեկումից գու-
նաթափ յեղան, բայց նրա ամեն մի հրամանը վայրկենա-
պես դիմադրության եր հանդիպում, և ահա Տ. և Ա. մի
մատնաչափ անգամ յետ չնահանջեց: Այսպես, շուկան փակ-
վելու ժամանակը հասավ, և սարսափելի որը վերջացավ:

XXV

Ռոբերտ վան Րինսելլերը ձեռքերը յետևը դրած ման եր
գալիս իր գրասենյակում: Նա այլևս փող չուներ, բայց չեր
վախենում. նա մեծ վստահություն ուներ բնության հավեր-
ժական որենքների վրա,—բացի այդ՝ դեռ մի-յերկու թուղթ
ել ուներ խաղալու: Նա մտախոհ կերպով վեր ու վար չափ-
չփում եր գրասենյակը կիսաձայն խոսելով ինքն իր
հետ. — չկարծում եմ, վոր յես ամենաընտիր հնարաշո-
րություններն ունեմ իմ ձեռքում, և իրապես բոլորովին ել
ֆրաս չեմ ունենալ, յեթե բոլորն ել գործի դնեմ:

Նա դանդահարեց իր քարտուղարին և կարգադրեց հինգ տեղ հեռախոսել, չորսն իր բարեկամների՝ Ուոլ-Ստրիտում քախաղով դբադվողներին հետ եր, վորոնք ընդհանրապես աշխատել և կռվել են նրա հետ միասին, իսկ հինգերորդը՝ մը. Չաուսսի վան Բենսելլերի հետ:

Մի քանի բոպե հետո արդեն առաջին չորսը նրա գրասենյակումն եյին, շնչասպտո և այլայլված տեսքով:

— Դեհ,—ասաց վան Բենսելլերն,—լինչ եք մտածում այս առթիվ:

— Յերբեք չեյի տեսել այսպիսի բան,—բացականչեց նրանցից մեկը,—Շրայկը, ցորենի հոչակավոր սպեկուլյանտը,—յերբեք՝ իմ ամբողջ կյանքում: Ի՞նչ եք կարծում, մի և այս գործի մեջ, և ի՞նչ և դուրս գալու դրանից:

— Հենց դրա համար ել կանչեցի ձեզ,—յեղավ վան Բենսելլերի պատասխանը.—Նստեցեք:

Ապա սկսեց խոսել նրանց հետ:

— Յես գիտեմ ով և այդ գործում, բայց դեռ իրավունք չունեմ ասելու: Սակայն գիտեմ, վոր նրանք կշահեն: Իսկ յես վաղն առավոտ մինչև վերջին սենթս գործադրելով պիտի նետվեմ գործի մեջ և ոգնեմ, վոր մի կատարյալ խորտակում տեղի ունենա: Յես գիտեմ ովքեր են կանգնած Տ. և Ս.-ի մարդկանց թիկունքում. դրանք են, առանձնապես՝ Սմիթը և Շարկը: Յես լավ գիտեմ նաև, թե ինչ բանի յեն նրանք պիտանի: Շատ լավ եմ ճանաչում նույնպես Տ. և Ս., վոր կախված և անդունդի յեզրից, դա մի նզովյալ փքուռույց անպիտան բան և,—դուք նույնչափ լավ գիտեք այդ.— իսկ սեղանավորները պատրաստ են ցատկելու կորցնող կողմի վրա: Մրցարանը, վոր տանում և այս պայքարը, շատ բան կստանա դրանից. բայց յես ել մի բան կստանամ, և յես խնդրում եմ ձեզ այնպես անել, վոր այդ դառնա ապահով գործ: Մենք միայն պետք և դնենք դրա վրա մեր ունե-

ցածը, և թող սեղանավորները հանկարծ հայտնաբերեն, վոր
այդ մենք ենք: Դրանից հետո յերեք վայրկյանում անկումը
տեղի կունենա:

Մի քանի ժամ հետո այդ չորս ջինավմենները դուրս յի-
կան վան Բնասելլերի դրասենյակից: Նրանք խոսեցին տի-
րող դրուժյան բոլոր փուլերի մասին, Տ. և Ս. ի յերկաթու-
ղու բոլոր թուլլ կողմերի մասին, ինչպես և այն լուրերի
մասին, վոր հարկ կլինի բաց թողնել: Խոսեցին այն մասին,
վոր իրենց չեն կարող թակաբղի մեջ ձգելու, — այն իրողու-
թյան մասին, վոր հազարավոր բաժնետերեր հույս ունեն
արժեզնի բարձրացման վրա, բայց դողում են սարսափից և
անստուգուժյունից, յերբ մտածում են անկման մասին: Խո-
սեցին Տ. և Ս.-ի ֆինանսիստների և Սմիթի ու Շարկի մի-
ջոցների մասին, իրենց սեփական միջոցների և իրենց
անունների ծանր կշռի մասին: Ի վերջո վորոշում կայաց-
վեց գնել ամբողջ Տ. և Ս. արժեթղթերը, վեր կառաջարկե-
վե՞ն առավոտյան՝ և ժամը տասն և մեկին վրա պրծնել ու
փոշու վերածել այն:

XXVI

Նրանք մեկնեցին:

Մի քանի ըոպեյից հետո մեր հերոսը գտնվում եր իր
ավտոմոբիլում, վորն արագ սլանում եր դեպի քաղաքի վերի
մասը: Նա մտավ իր ակումբի շենքը և անցավ մի առանձ-
նասենյակ, ուր կարճ ժամանակից հետո շորորալով ներս
մտավ հասակն առած, կարմրաքիթ և հողացավոտ մի հին
ջինավմեն, զայրացած հայհոյելով և իր հարցին պատասխան
պահանջելով:

— Ելի վճի սատանայի համար ինձ այստեղ կանչե-
ցի՞ր:

Դա մը. Չառնսի վան Բնասելլերն եր:

— Դեհ,—ասաց վորդին, մեծարանքով 'ողնելով նրան,
վոր նստի աթոռին,— ի՞նչ եք մտածում դրա մասին:

— Այդ պատասխան չե, տրտնջաց մյուսը,—բայց ահա
աստված, միայն մի որ ունեմ դրա համար, Ռոբբի. գիտե՞ս,
վոր Տ. և Ս. հինգ հազար բաժնետոմս ունեմ: Ամբողջ որք
գժվածի պես եյի, սպասում եյի, հա սպասում:

— Հա՛-հա՛,—ծիծաղեց Ռոբբերտը: Ի՞նչ բանի եյիք սպա-
սում:

— Ի՞նչ բանի. միթե դու յերբեք չես վերցրել,—գոչեց
մյուսը: Չգիտե՞ս ովքեր են այդ սինդիկատում:

— Գիտեմ,—ասաց Ռոբբին, Տ. և Ս.-ի հրոսակները և
Սմիթն ու Շարկը, կարծեմ:

— Այո, հենց այդպես ել ե,—ասաց մյուսը,—և նրանք
հասկանում են իրենց գործը,—կարող եմ քեզ ասել: Դու
կտեսնես, թե վաղն ինչպես այս արժեթղթի գինը մինչե
200 կբարձրանա: Ի՞նչ ես կարծում, ովքեր են այն հիմար-
ները, վորոնք կովի յեն դուրս յեկել դրանց դեմ:

— Չեմ կարծում, այլ գիտեմ,—ասաց Ռոբբին:

— Յե՛վ ովքեր են դրանք:

— Այտեղ չկան «դրանք»:

— Ի՞նչ ես ուզում ասել:

— Ուզում եմ ասել, վոր միայն մի մարդ կա:

— Ի՞նչ, և ո՞վ ե դա:

— Ռոբբերտ վան Բենսելլերը:

Ծիրունի ջնալմենը վեր ցատկեց աթոռից, հակառակ իբ
հողացավին:

— Աստված իմ, աստված իմ,—բացականչեց նա,—Ռոբ-
բի, դու խելագարվել ես:

— Վնչ,—ասաց Ռոբբին,— միանգամայն իրողութուն
ե այդ:

— Բայց դու կործանված ես:

— Ո՞ր, վո՞չ, վո՞չ, բոլորովին վո՞չ, կառավարիչ (Ռոբբինս միշտ կառավարիչ եր կոչում նրան)։ Վերջին սենթս գործածել ես, բայց դեռ չեմ կործանվել, և վաղը, ժամի տասն և մեկից յերկու բոպե ա՛ց յես լինելու յեմ ամենահարուստ մարդը Նյու-Յորկ Սթրիում²⁹։ Պատի վերցնեմ ամեն մի սենթ, վոր կառաջալ կեն կամ փոխ կտան Տ. և Ս.-ի մարդիկ. բացի այդ, վերջնելու յեմ մի քանի հարյուր գառնուկների բանկային հռչիվներն ել, ներառյալ իմ ծերուկ և սիրելի հայրիկինը։

Ծերուկնի և սիրելի հայրիկը հեծն շուռնչ եր քաշում։

— Դու կորած ես, Ռոբբի,—գոչեց նա.—այդ չի կարող լինել, ինչպե՞ս կարող ես այդ անել առանց փողի։

— Յես հենց նոր մի սինդիկատ եմ կազմել,—ասաց Ռոբբին ծիծաղելով։

— Բայց առանց փողի։

— Նրանք չգիտեն, վոր յես փող չունեմ,—ասաց նա զվարթ կերպով.—բայց մի քիչ ձեզնից պիտի վերցնեմ, հենց այնպես, ապահովության համար։

— Հը՛մ,—արեց մը. Չառնսի վան Բենսելլերը լակոնական վոճով։

— Նախ և առաջ,—ասաց մյուսը,—դուք այդ բաժնետոմսերը կծախեք վաղը ժամի տասին. յերկրորդ՝ Տ. և Ս.-ից վերցրած բաժնետոմսերը կծախեք պակաս գնով, կծախեք բոլոր գնորդներին, ովքեր պատահեն, իսկ մոտավորապես ժամի տասն և մեկին՝ կտեսնեք, վոր յերկինքը փուռ կդա և կրազխվի յերկրին։

— Իսկ ի՞նչ կառաջանա դրանից։

— Մի բան. դուք այնտեղ կլինեք վորպես պակաս գնով ծախող։ Դուք Ուոլ-Ստրիտի շուրջը պտտող հներդ նմանվում եք դիակը շրջապատող անգղներին. բավական ե, վոր մարդիկ տեսնեն ձեզ կաղեկաղ շտապելիս դեպի քաղաքի առևտրական մասը, վորպեսզի յենթադրեն, վոր խորտակումը հաս-

Նելու վրա յե, և յեթե դուք փսփսաք, վոր դուք ծախում
եք Տ. և Ս.-ի բաժնետոմսերը, խորտակուսն ել ավելի վորո-
շակի կլինի:

— Մի ինչ վոր բան կա այդտեղ, — ասաց ծերունի-
ջենալմենը, մի փոքր տարակուսանքից հետո:

— Բայց դրա համար չիր վոր յես ուզեցի ձեզ տեսնել, —
ծիծաղեց Ռորբին: — Գլխավոր ինչիւրը դեռ մնում ե: Այդ
այն ե, վոր դուք հենց հիմա մի նվեր կտաք ինձ — մի յեր-
կու միլիոն դոլլար:

Մր. Չառուսի վան Րենսելլերը թեթևակի վեր ցատկեց
իր աթոռից, իսկ աչքերը լայն բացվեցին:

— Յերկու միլիոն առնվազն, — կրկնեց Ռորբին, տեսնե-
լով, վոր նա անխոս ե մնում: — Այն ել պիտի նվարեմ այդ և
վոր թե փոխ տաք: Յեթե ձեզ խնդրեյի փոխ տալ, յես
ստիպված կլինեյի մի շարք բացատրությունների մեջ մտնել
և չեյի կարող այնպես անել, վոր դուք իրերի վիճակը հաս-
կանայիք այնպես, ինչպես յես եմ հասկանում: Իմ ամբողջ
ասածն այն ե, վոր յես լավ տղա յեմ յեղել և բառներեք
տարի ապավինել եմ ինքս ինձ՝ առանց յերբեկիցե մի
սննթի մնաս հասցնելու իմ ծեր հայրիկին. իսկ հիմա յես
դրան պետք ունիմ և խիստ անհրաժեշտ պետք ունեմ: Դուք
կմեռնեք մի որ, վորից հետո բոլորը կթողնեք ինձ, իսկ այդ
ժամանակ մազաչափ ոգուտ չի տալ ինձ այդ հարստությունը,
վորովհետև այս ընդհարման մեջ յեթե յես պարտվեմ, այդ
հարստությունը շատ քիչ բան կլինի կորցրածի դիմաց,
իսկ յեթե հաջողվեմ, ամեն ինչ կարգին կլինի. Ուստի ուզում
եմ, վոր հենց հիմա տաք ինձ այդ գումարը:

Մր. Չառուսի վան Րենսելլերը խոր ու յերկար շունչ
քաշեց, ապա նստեց և ձգվեց դեպի սեղանը:

— Ռորբի, ասաց նա, — պատմիր ինձ այս առևտրի մա-
սին, ասած բոլորը:

— Եախ յես կամենում եմ յերկու միլիոնն ունենալ:

— Անպիտան, — նկատեց հայրը, — սխիթե չգիտես, վոր յեթե պետք ունես, կատանաս: Իսկ հիմա սկսիլ պատմիլ ինձ այդ գործի մասին, և հիմար մի լինիլ:

Ռորբին պատմեց նրան բոլորը. և վերջացնելուց առաջ տարիքավոր ջենտլմենը ձեռքերը շփում եր: Հետո յերեքուրով դուրս յեկավ և մի տոմս ուղարկեց իր միջնորդներին, պատվիրելով, վոր իր Տ. և Ս. բաժնետոմսերը ծախեն հենց բացման գնով, առանց սպասելու: Նա գրեց նաև իր բանկիրներին, վոր մր. Ռորբերտ վան Բենսելերը լիազորված և ստանալու յերեք միլիոն դոլլար:

.....
Իսկ մինչ այդ պահին մր. Ռորբերտ վան Բենսելերը տակավին յես ու առաջ եր քայլում իր սենյակում՝ ձեռները մեջքին դրած: Մի շատ քաղցր ժպիտ եր խաղում նրա զվարթ դեմքի վրա: Անտարակույս նա այդ մոմենտում ամենայն ջանքով և գոհունակ մարդն եր Նյու-Յորկում. այդպես եր նա ինքն իրեն մտածում, յերբ հանկարծակի դուռը բացխեցին, և մի սպասավոր ներս մտավ:

— Ձեզ մի տոմս, սըր, վորի վրա գրված և՛ «Հուլիոս շտապ», — ասաց յեկողը:

Մեր բարեկամը վերցրեց տոմսը, սպասեց, մինչև վոր մարդը գնաց դուրս, ապա բացեց և կարդաց հետևյալը.

«Մր. Ռորբերտ վան Բենսելեր.

Հարգելի պարոն,—

Բարի կլինեյիք խնդրելու մեր բարեկամ մր. Գրինին, այս յերեկոյան գալու իր վաղեմի բարեկամ միտիս Լինչի տունն այնպիսի մի խնդրի համար, վորը ծայրաստիճան ստիպողական ընույթ ունի նրա համար:

Անողուտ ե նկարագրել Ռոբերտ վան Րենսելլերի ակնարկութունները, վոր արեց նա կարգալիս: Հավանաբար ընթերցողն արդեն յենթադրում ե, վոր նա ամեն հաշիվ վերջացրել ե միտա Լինչի հետ: Համենայն դեպս մր. վան Րենսելլերն այդպես եր յենթադրում: Բայց կյանքի բազմաթիվ հաճելի յերևույթների անհաճելի կողմն այն փաստն ե, վոր յերբ մենք ցանկանում ենք դրանք մոռանալ, հաճախ դրանք չեն կամենում մեզ մոռանալ:

Ո՞վ եր գրել նամակը և ի՞նչ եր նրա նպատակը, այս մի պրոբլեմ եր, վորը կշուղատում եր մեր հերոսը ժամերով.— ժամեր, վոր նա անցկացրեց կամ սենյակը չափչփելով, կամ անշարժ ընկած փթուին, ձեռներն իրար հյուսած և հայացքը դատարկության սևեռած:

Յերբ, վերջապիս, նա մի վորոշ ժամանակ ման յեկավ, ակներևաբար այդ հուսահատ մի վորոշում եր, վորովհետև նրա ճակատը մռայլ եր, իսկ աչքերը փայլում էյին: Նա դուրս նետվեց սենյակից և մի-յերկու բոպե հետո մի քեր նստած սուբում եր դեպի քաղաքի վերին մասը: Շատ չանցած նա գուրս յեկավ ու քայլեց, իսկ յերբ քերն աներևութացավ, նա կանչեց մի ուրիշը և նստելով քշիլ տվեց դեպի մերի Հարրիսոնի բնակարանը:

Վերջինս հագած եր վարդագույն մետաքսյա շրջագգեստ, յերջանկութունից նրա այտերը բոսորագույն էյին դարձել: Ամեն բանով նա այնքան հրաշալի յեր, վոր անկախ իրենից Ռոբերտ վան Րենսելլերի մռայլ դեմքը կիսով չափ տեղի տվեց մեզմ արտահայտության՝ հենց վոր ներս մտավ սենյակը: Բայց և այնպես դեմքի խստութունն ել արագորեն չքացավ, վորպեսզի աղջիկը չկարողանար նկատել այդ:

— Ի՞նչ ե պատահել,—բացականչեց վերջինս:—Սոսակցի գեծքը նույն խոժոռ տեսքն ստացավ:

— Մերի,—ասաց նա հանկարծակի,—մենք պետք ե իրարից բաժանվենք:— Աղջիկը ցնդվեց:

— Ի՞նչ ես ուզում ասել,—դոչեց նա:

— Այն, ինչ վոր ասացի. պետք ե իրարից բաժանվենք:

Այդա տեսնելով աղջկա մեռելային դժգունությունը, դեպի իրեն քաշեց նրան, գայլեց և յերկուսով նստեցին բազմոցի վրա:

— Հսիր, Մերի,—ասաց նա ավելի մեղմ տոնով,—դու մի լավ, խելոք աղջիկ ես, ուստի չեմ վախենում հայտնել քեզ ամբողջ ճշմարտությունը. գիտեմ, վոր դու վոչ մի մեղք չունես այդ բանում, բայց յես ընկել եմ լուրջ դժվարության մեջ. իսկ դրանից ինքս ինձ փրկելու միայն մի միջոց կա աշխարհում:

— Ի՞նչ ես ուզում ասել, Ջիմ, — հառաչեց նա (նրան սովորեցրել էին Ջիմ կոչել նրան):

— Մերի, գիտես, վոր ամուսնացած եմ, չէ:

— Այո, — ասաց նա, — բայց ինչ...

— Յե՛վ վոր յես շատ հարուստ եմ. լնվ, միսիս Լինչն աշխատում ե ինձ սևաշորթել²⁰: — Աղջիկը յեա ընկրկեց:

— Դու... ի՞նչ... — հառաչեց նա:

— Ճշմարիտ ե, — ասաց մյուսն. — արդեն մի քանի հազար դոլլար վճարելիք ունեմ նրան:

— Բարի աստված, չի կարող պատահել, — բացականչեց աղջիկը:

— Այդպես ե, — պատասխանեց մյուսը, — իսկ այդ նշանակում ե միայն մի բան — վոր պետք ե հավիտյանս բաժանվենք իրարից:

Մերի Հարրիսոնը հարբածի պես յերերվում եր կանգնած
տեղում, նա հենվից մի աթոռի:

— Զի՛մ, -- ասաց նա շնչասպառ, — ի՞նչ պիտի լինեա
յես:

— Վստահ յեղիր, վոր յես միշտ կհետեան, վորպեսզի
լավ խնամք տարվի քեզ:

— Վո՛չ, վո՛չ, յես այդ չեմ ուզում ասել, — գոչեց աղ-
ջիկը: — Բայց, ո՞նչ... յես քեզ սիրում եմ... չեմ կարող ապ-
րել առանց քեզ... Հանուն յերկնքի, ո՞ր պիտի վնամ յես: —
Այս ասելով նետվեց նրա գիրկը սաստիկ հեծկտանքով: —
Ի՞նչ պիտի անեմ յես, — շարունակում եր հեծկտալ կրկին
և կրկին. — ի՞նչպես յես կարող եմ տուգալ դրան:

Նա աշխատում եր հանգստացնել աղջկան:

— Լսի՛ր, — շննջաց նա. — քեզ մի տանջիր այդքան,
գուցե կարողանաս մոռանալ ինձ, խնդրում եմ այդ կերպ
մի վարվիր:

— Վո՛չ, վո՛չ, այդ միտքը կարող ե սպանել ինձ, կարող
ե սպանել:

Ապա հանկարծ նա ցատկեց վոտքի և աչքերն արտա-
կարգ փայլ ստացան:

— Յես կսպանեմ այդ կնոջը, — ասաց նա հեծալով: —
Ա՛ն թի ինչ կանեմ:

Նա աղջկան նորից դեպի իրեն քաշեց, ջանալով հանգս-
տացնել նրան:

— Վո՛չ, վո՛չ, Մերի, — ասաց նա — այդ ավելի կծանրացնի
իմ վիճակը: Յեթի ինձ սիրում ես, պիտի թողնես ինձ.
այս ե միակ յեղբը: — Աղջիկը նստեց նրա կողքին գունատ
ու զողզոջուն և արտասվում եր անմխիթար: Նա ճակատի
վրա թափված գեղեցիկ մազերը յետ քաշեց, հարդարեց, և

նստելով աչքը սևեռեց իր դիմաց մի կետի, հուսահատ արտահայտութամբ:

— Թողնե՛ր քեզ,— շշնջաց նա հեղձավղձուկ.— Թողնե՛ր քեզ:

Նրա խոսակիցը չափազանց անմխիթար վիճակումն էր: Բնականաբար բարեսիրտ մարդը չի կամենալ վիրտ պատճառել մի կնոջ, մանավանդ այնպիսի մեկին, վորին դու սիրում ե: Սակայն նա արդեն կայացրել էր իր վորոշումը, և միտք ունեւր գործադրել այդ: Նա թույլ տվեց, վոր աղջիկը հենվի իր կրծքին և վողբա իր ծանր վիշտը:

— Իսկ յես յերբեք չե՛մ տեսնի քեզ, թեկուզ կարճ ժամանակով,— հեկեկում էր նա:

— Վոչ,— պատասխանեց նա դրականապես:— Մերի, մի թե չես տեսնում, վոր աշխարհումս վոչ մի տեղ չունենա քեզ պահելու, այնպիսի մի տեղ, վոր այդ կինը չկարողանա գտնել հետքը: Նա արդեն գտել է իմ հետքը, նա կարող է կործանել ինձ, Մերի, նա կստիպի ինձ անձնասպան լինել:

Մերին սարսուռաց:

— Վե՛չ, — ասաց նա, — դու չպետք է այդպիսի բան տեսնու: Դու իրավունք ունես, յես պետք է անեմ զոհողութունը, յես կգնամ, կարծում եմ... Կարող եմ տանել մի կերպ: Բայց ո՛հ, Ջիմ, յես վոչ վոքի այնպես չեմ սիրել ինչպես քեզ, և չեմ ել սիրելու:

— Յես յերբեք չեմ մոռանալու քեզ, — ասաց նա, — և կտամ քեզ ամին բան, ինչի պետք ունես: Մերի... փողի համար չմտածես:

Բայց աղջիկը հագիվ թե լսեց նրա ասածը. նա փողի համար չեւր մտածում:

— Իսկ ո՛ւր ես գնալու,— վերջապես հարցրեց նա աղջկան:

— Չգիտեմ, — ասաց նա. — տուն չունեմ, ո՛ւր պիտի գնամ. թերևս ելի յես գնամ այնտեղ, վորտեղից յեկել եմ, գեպի Ալբերնի:

Ռոբերտ վան Բենսելլերը նայեց նրա դեմքին: Ալբրնի անունը մի հանկարծաճառ վերհիշում պատճառեց նրան:

— Բայց դու չեյիր ասել, վոր յեկել ես Ալբրնիից:

Նա մի ըոպե տարակուսեց, ապա շարունակեց.

— Գուցե... կարող ե պատահել... դու կճանաչեո այնտեղ մի աղջկա... բայց յես նրա անունը չգիտեմ, — ավելայցրեց նա մեղմ ժպիտով:

— Այդ դեպքում վախենում եմ, վոր չպիտի կարողանամ վորևե տեղեկություն տալ քեզ, — ասաց մյուսը, պատասխանելով նրա ժպիտին: — Ասե՛ք յես շատ քիչ մարդկանց եմ ճանաչում այնտեղ. առհասարակ վոչ-վոքի չեյի ճանաչում, մինչև վոր սրանից մի քանի տարի առաջ մայրս հեռացավ ինձանից.

— Հեռացավ, — հարցրեց մյուսը, — կարծեմ ասում եյիր, թե մեռել ե:

— Պետք ե վոր մեռած լինի, — ասաց աղջիկը. — քանի վոր այնքան հիվանդ եր. բայց չգիտեմ ինչ պատահեց նրան. — նա ել չվերադարձավ:

Նա նայում եր աղջկան խիստ դարմացած. — Ել չվերադարցավ... արձագանքեց նա, ապա ավելացրեց.

— Ի՞նչ եր մորդ անունը:

— Հելեն, — ասաց աղջիկը

Խոսակիցը յետ ընկրկեց:

— Ա՛հ, այդ սարսափելի յեր, — շարունակեց աղջիկը դողդոջուն ձայնով: — Իմ խեղճ, սիրելի մայրիկ. վորքան եր չարչարվում ինձ խնամելու համար, և վորքան բարի յեր նա: Նա այնքան աշխատեց և չարչարվեց, վոր մահվան դուռը հասավ: Զիմ, իրողություն ե այդ:

— Ի՞նչ հիվանդություն ունիր:

— Հյուժախտ, — ասաց աղջիկը. — և տեսավ, թե ինչպե՞ս դիմացինը ցնցվեց: — Ի՞նչ պատահեց, — հարցրեց նրան:

— Վոչինչ—ասաց նա. այդ... այդ մի օլանդակ գու-
գադիպությունն է: Իսկ ի՞նչ եր հորդ անուներ:

— Յես յերբեք վորևէ բան չեմ իմացել հորս մասին.
մայրս յերբեք չի խոսել նրա մասին: Սակայն յես միշտ
կասկածել եմ, վոր նա ամուսնացած չի յեղել մորս հետ...
օյսինքն...

Նա կրկին կանգ առավ, վորովհետև դիմացինի շարժ ու-
ձևերը տարորինակ էին. ինչևէ: Նա շարունակեց պատմել.

— Կարծեմ հայրս հարուստ է յեղել, գեղեցիկ և բարի:
Մայրս մի մանյակ տվեց ինձ, վոր հորս նկարն էր պարու-
նակում, և ասաց ինձ, վոր մենակ հայրս ունի դրա բանա-
լին. նա կորցրել էր իրենը, վոր դարձյալ հայրս էր
տվել:

Աղջիկը նորից կանգ առավ: Մեռելային գուլնն էր առել
Ռորերտ վան Բենսելլերի դեմքը: Նա սերտորեն ՚հենվեց
նրան. նրա սչքերը, նրա ամբողջ դեմքը պատած էր սոս-
կումով: Նրա ձեռքը, աշնան տերևի նման, դողում էր, յերբ
մեկնեց աղջկան:

— Մի մանյակ, մի մանյակ, — հեռում էր նա շնչասպառ:
Աստված իմ: Բեզ միտ է այդ:

— Այո, գոչեց աղջիկը զարմանքով և վազեց դեպի պա-
հարանը: Աղջիկը բռնեց մանյակը նրա դիմաց, և վերջինս
վազելով դեպի նա, մի ակնարկ զցեց գոհարեղենի վրա ու-
յերիբարլով յետ մղվեց, — նման մի մարդու, վոր դանակի
հարված է զգում իր սրտի մեջ. նա մի վայրագ և ահռելի
ճիչ արձակեց, ձեռքերով գլխին խփեց ու յերեբաց այն-
պես, վոր ասես անսխալապես պիտի ընկնի:

Իսկ Մերին ահաբեկված նետվեց դեպի նա:

— Զիտ, Զիտ, — ճչաց նա, ի՞նչ պատահեց բեզ! — Աղջիկն
ուզում էր բռնել նրան, բայց սա խուսափեց նրա ճնշումից՝
ինչպես մի վայրենի գազանից:

— Վնչ, վնչ,—գոռաց նա և սողաց դեպի անկյունը
յերկյուղից սառած աչքերով. վնչ, մի մոտենար ինձ:

— Բայց Ջիմ,—ճչաց կրկին աղջիկը,—լինչ բան ե տյո,
քնչ պատահեց քեզ:

Վերջինս ծնկներին վրա չոքած ջրածգորեն ցնցվում էր:

— Ո՛հ, աստված իմ,—աղաղակում էր նա շնչակտուր,—
աստված իմ:—Մերին դարձյալ նետվեց դեպի նա և պինդ
փարվեց նրան:

— Ջիմ, Ջիմ,—բզավում էր նա հիստերիկորեն.—պետք է
տեսն ինձ յեղելությունը, պետք է ասես, պարտավոր ես:
Դու գիտես, թե ով էր իմ հայրը:

— Այո,—ասաց նա հազիվ շունչ քաշելով և գլուխը
փոնարհեցնելով. ճանաչում եմ... ճանաչում եմ...

— Իսկ ով էր նա: Ո՞վ—ասա ինձ:

Նրա շունչը կրկին խեղդվեց կոկորդում և չկարողացավ
վորևե խոսք արտասանել: Յերբ նա զգաց աղջկա ջերմ
շունչը և նրա բազուկների ճնշումն իր շուրջը, մի հանկար-
ժահաս սարսուռ անցավ նրա ամբողջ մարմնով, և նա այն-
պիսի մի ուժով դեն հրեց նրան, վոր նա յերերալով ընկավ
հատակի վրա: Ապա նա դողդողացող վոտներով և հեկեկա-
լով շտապեց դեպի դուռը. մի վերջին հայացք գցելով աղջ-
կա դեմքին, նա խելահեղորեն ցած թռավ սանդուղներից:
Դրսում սպասում էր նրա քերբը: Նա չնկատեց այդ և սկսեց
քայլել. բայց կռապանը ճայն տվեց, վորի վրա վան Բեն-
սելլերը մի րոպե ինքն իրեն ժողովեց և իսկույն կառք մատվ:

— Քշի՛ր, քշի՛ր,— ասաց նա շնչահեղձ:

— Դեպի ուր,— հարցրեց կռապանը:

— Քշի՛ր, դեպի վորևե տեղ,— գոռաց նա: — Քշի՛ր:

Յեկ ալդպես նրանք արագորեն անցան փողոցից: Վան
Քենսելլերը կուչ էր յեկել մի անկյունում և ձեռքերն իրօք
հյուսած ամբողջ մարմնով գալարվում էր:

Միայն մի միտք եր համակում նրան ամեն բոլոր, վորպէս ստնգանք, ցնցելով և հարկադրելով հեկեկալ: Յերկար նա չեր կարող տանել այդ դրութիւնը. նա ձայն արկեց կառապանին, վոր կանգնի և նրան փող ձգելով, կառքից դուրս նետվեց: Նրանք գտնվում էին քաղաքային այգու ամենախուլ վայրերից մեկում: Վան Ռենսելլերը շուռ յեկավ և անհայտացավ մթության մեջ:

XXIX

Նույն պահին Մերին մնացել եր մեն-մենակ՝ սենյակի մեռելային մթության մեջ: Նա կծկվել եր մի անկյունում վիրավոր կենդանու պես: Դեմքը մոխրի գույն եր ստացել, խսկ աչքերն ուռել էին: Նա իր դողահար ձեռներում պինդ բռնել եր մանյակը:

Նա նայում ու նայում եր դրան, ահից սարսփահար և անկարող՝ տեղից շարժվելու: Յանկանում եր բանալ այդ բայց առնվազն տասը բոլոր անցավ, մինչև վոր նա կարողացավ վտարի կանգնել և խարխափելով սենյակի մյուս կողմէ անցնել: Նա մի գուր գտավ, ծնկաչոք հատակի վրա ընկավ և ահ ու դողով ջանք թափեց բացել այդ: Նրա ձեռները նման էին գինեմոլի ձեռներին և նրա շարունակ իր մատները վիրավորում եր: Հանկարծ կափաքիչը մի կողմ թռավ և նա հարձակվեց դրա վրա:

Մի ակնարկ զգեց դրան, վորը նրա թույլ ու անոգնահան ձեռքից գետին ընկավ: Նա բուռն հեկեկանքով յետ մղվեց դեպի պատը, մի պահ որորվում եր կանգնած տեղում: Ապա դարձավ և կայծակի արագութեամբ կտրեց անցավ սենյակը: Մի բոլոր խարխափելով ինչ-վոր բան եր փրնտում սեղանի դարակում, հետո մի ատրճանակի պայթիւն լսվեց և աղջիկը վորպէս մի դողդոջուն շեղջ գետին փռվեց: Նրա ուղեղը ցրվել եր գորգի վրա:

Հինգշաբթի օրը, առաւոտյան ժամի իննից տառաջ, աղփ-
կահուելով, իրար բոթող մարդկանցով բռնված եր Ուոլ-
Ստրիտը: Սակարանի նրբանցքում քայլ փոխելու տեղ չկար-
դրուում, արգելաշղթայի մոտ բազմությունն իրար եր խըռն-
ված: Բոլորն ել խոսում եյին զնացուցակների մասին, իսկ
տարակուսանքն ու սարսափը նկարված եր յուրաքանչյուրի
դեմքին: Բոլորն ել դիտեյին, վոր կովի ճգնաժամը հասել
ե և վոր շուտով այս կամ այն-վերայ ամեն ինչ հայտնի կլինի:

Այս խառնիճադանճ ամբոխի միջից Ռոբերտ վան Բեն-
սելլերը ճանապարհ բացեց իրեն: Վոչ վոք ուշադրություն
չդարձրեց և վոչ վոք չճանաչեց նրան: Հագուստը ցնխի ու
մրի միջ կորած, գլխարկը տրորված և աչքերի վրա քաշ
ընկած: Նրա դեմքը բորբոքված եր, աչքերն արնակոխ, և նա
որորովում և ամեն անգամ քայլը փոխելիս խաբխափում եր
չորս բոլոր: Նա հարբած եր:

Քայլերն ուղղելով դեպի իր գրասենյակը, ներս ընկավ
և սուզվեց աթոռի մեջ:

— Մի քիչ ուխակի բերեք ինձ, — հրամայեց նա իր
քարտուղարին: Շնտ:

Վերջինս ապշած նայում եր նրան:

— Մի քիչ ուխակի, — գոռաց նա նորից: Չեք լսում, և
դուռը փակեք ու վոչ վոքի մի թողնեք ներս: Արագ:

Մարդը շուտ յեկավ և անհետացավ: Իսկ վան Բենսել-
լերը նստեց աթոռին և վայրագ աչքնրը հռոնց իր առջև
մի կետի: Քաղաքի առևտրական մասն անցնելիս, նա ամ-
բողջ ճանապարհին յերազի մեջ գտնվող մարդու պես եր:
Միայն մի միտք եր տիրել նրա եյությանը և նրան առաջ
մղել, մի միտք, մի խոսք, վորը քրթմնջում եր նա քայլելու
ժամանակ, — «Ուոլ-Ստրիտ, Ուոլ-Ստրիտ: Ժամը 10-ին»:

Հանկարծ նա շուռ յեկավ և նայեց թիքերին, հետո կանգնեց, շորորալով մտեցավ նրան և հենվեց նրա պառվանդանին՝ տարուբերվելով: Կարգաց վաղ առավոտյան տեղեկությունները և մի ակնարկ գրեց ժամացույցին: Ժամը տասից տասը ըոպե յեր պակաս:

— Ա՛հ, հառաչեց նա: Փրկված եմ:

Քարտուղարը վերադարձավ, մյուսն իսկույն կորզեց նրա բերած շիշը և խմեց: Հետո դարձավ նրան.

— Յերեկ գրեցի Ձոնս և ընկ. վոր յերեք միլիոն դոլար փոխանցեն միջնորդներին. տեսե՞ք, թե կատարվել է այդ² Ասացեք միջնորդներին, վոր ծախեն Տ. և Ս. վորքան կա-րելի յե շուտ, և մինչև վոր վերջին: Ենթը գնացած կլինի Հետո դուք վերադարձե՞ք այստեղ՝ վոչ վոքի մի թողնեք մուտք գործի այս սենյակը, վոչ մի հոգու, լավ հասկացե՞ք, վոչ մի հոգու: Հասկացա՞ք:

— Հասկացա, — ասաց քարտուղարը և հեռացավ՝ հետաքրքրությունից ապշած: Առաջին գործը, վոր նա կատարեց, այն եր, վոր պատվիրեց իր հատուկ միջնորդին պահել մի քիչ Տ. և Ս. իր ունեցածից: Քարտուղարը յերբեք չեր տեսել վան Բենսելլերին այսպես խելակորույս վիճակում:

Նույն պահին վան Բենսելլերը ձեռքերը կոտրեցելով քրթմնջում եր՝ աչքերը հառած դանդաղաշարժ ժամացույցին, հեղուկի շիշը սեղանի վրա, իր կողքին պահած: Այսպես անցան ըոպեները, իսկ սլաքները կանգ առին տասի վրա և ժամացույցը տասն անգամ զարկեց:

XXXI

Արժեք այդ մոմենտին մտնել սակարանի դահլիճը և տեսնել խաժամուժ ամբոխը. հաղարավոր մարդիկ տարուբերվում էյին մի կետի շուրջը, իսկ հենց վոր ժամը տասը զարկեց, աղաղակների մի ամբողջ խլացուցիչ խմբերդ զուրս ժալթեց:

«Տրանսատլանտիկ և Սըրբըրան. Տրանսատլանտիկ և Սըրբըրան»:

Եւ ուրիշ արժեթղթի մասին մտածող չկար այդ որը: Փոքր Ֆերմաներից շատերը փակել եյին իրենց գումերը՝ չհամարձակվելով առևտուր անել մի այդպիսի շուկայում: Իսկ նրանք, ովքեր նայում եյին թիքերին, ուրիշ վոչինչ եյին կարողու, բացի՝ Տ. և Ս. 157¹/₄, 157¹/₂, 157³/₈ և այլն և այլն: Տ. և Ս.-ի յեկեջըը տարուբերումն եր այն յերկու հրեշների, վորոնք մի մահացու գոտեմարտի մեջ եյին: Իսկ վան Բենսելլերն աչքը սնուցանում եր այդ տեսարանով, մի անգամ ևս ազատ շունչ քաշեց: Սարսափն այլևս չեր պաշարում նրան: Հուզմունքը վանեց նրա ուղեղից հեղուկի գոյորշին: Նա լղարձյալ հարբած եր, — բայց կովի եքստագով: Նրա համար յուրաքանչյուր մի թիվ մի հարված եր նշանակում, կացնի հարված՝ իր թշնամիների գլխին: Նա կարող եր արդեն պարզ պատկերացնել, վոր այս հարվածներն իջնում են հորը կողմից, իր կողմից, Երայկի կողմից և այլն: Նա իր ձեռները ծալեց և վորպես կովի յեթին սպասող մեկը՝ արագորեն գոչեց. «Տվեք դրանց, թող կորչեն, թող կորչեն»: Իսկ միևնույն պահին թիքերը շարժվեց. Տ. և Ս. 100-ը՝ 157¹/₂-ով, Տ. և Ս. 500-ը՝ 157⁵/₈-ով, Տ. և Ս. 3000-ը՝ 157³/₈-ով, Տ. և Ս. 10000-ը՝ 157¹/₄-ով, և այսպես զրեթե անդադար: Վարը, փողոցի ներքևում, խելահեղ ամբոխն եր մռնչում, ասեք թե գալարվող մարմինների մի վիթխարի կույտ եր ձեր առջև:

Այսպես անցավ կես ժամ, իսկ Տ. և Ս. մնում եր հարձակողական դիրքում: Վան Բենսելլերը ոգնությունն եր ստացել, բայց ըստ յերևույթին ոգնությունն եր ստացել և օինդիկատը: Թվում եր, թե ամբողջ Ուոլ-Ստրիտը բաժանված եր յերկու բանակների, վորոնք յերդվել եյին չինացի կարավորին: Յեվ պայքարը շարունակվում եր, ժամը

յեղավ 10⁴⁶, Տ. և Ս. շարժվեց, վերջպես յեղավ 157 ³/₂, —
այսինքն որվա ամենաբարձր գինը: Վան Բենսելլերը մի
մեծ ուժայ ևս ընդունեց հեղուկից և հենչեցրեց իր գան-
գակը:

— Լսեցե՛ք, — ասաց նա շնչասպառ քարտուղարին խիստ
տրագախոսութեամբ: — Ճգնաժամը հասել է, վորքան կարող
եք արագ վաղեք դուրս և հենց առաջին հանդիպողին ասեք,
վոր Արկանսազի որինսդրութեանը կրկնապատկել է Տ. և
Ս. յերկաթուղու փոխադրական տարիֆը. տասնյակներով
մարդիկ նույնը կժանուցանեն. ապա սպասեցեք այնտեղ
հինգ ըրպե, — վոչ մի վայրկյան ավելի, լսում եք և այն-
պիսի լուր տարածեցեք, թե յես խորտակուժ եմ Տ. և Ս. և
վոր ինձ հետ են նաև նահանգապետը, Շրայլը և բոլոր
մյուսները:

Քարտուղարը գլուխը խոնարհեց և անհետացավ. իսկ
վան Բենսելլերը մի անգամ ևս շուռ յեկավ դեպի թիքերը:
Մի բոպե դադար, ապա զնաց դեպի պատուհանը և դուրս
նայեց: Նորից սկսվեց, — Տ. և Ս. դեռ կանգուն եր. վան
Բենսելլերին հայտնի չեր, վոր թիքերը մի քանի ըրպե ուշ
ե հայտնում շուկայի վիճակը, դրա համար ել հայտնում եր
անհամբերութեամբ, ուստի վերցրեց մի մատիտ և ինքն
սկսեց զրել թվերը, վորքան կարող եր դողդողացող մատ-
ներով:

Նա քսան և յոթ միլիոն դոլար եր հատկացրել այս
գործին: Գնել եր մոտ մի միլիոն յոթ հարյուր հիսուն հա-
զար բաժնետոմսեր: Այդ ուրեմն ավելին եր, քան իրոք
գոյութուն ուներ: Բայց Ուոլ-Ստրիտի սպեկուլյացիայի
սխտեմներով՝ իրերի բավական սովորական մի դրութուն
եր: Նրա վրա ամենից շատ ազդող իրողութունն այն եր,
վոր յուրաքանչյուր կերպով Տ. և Ս. ի անկումը նրան
տալիս եր մի միլիոն յոթ հարյուր հիսուն հազար դոլար

շատ՝ այն մարդկանցից, վորոնց դեմ նա հովի յեր դուրս
 յեկել, իսկ ընդհակառակը, յեթե բարձրանար և կանգ առնիր
 այդ կետում մինչև սահմանված ժամը — ինքը պարտք
 կմնար միևնույն գումարը: Յեվ հանկարծ թիքերը «թըկ»
 արեց կրկին. ժամը տասնմեկին հինգ րոպե յեր ուղում, իսկ
 Տ. և Ս. դեռ կայուն եր, — 157⁵/₉, 157³/₈, 157¹/₂:

Այլևս չեր կարելի հանդուրժել:

Շիրը մինչև մրուրը քամեց և դուրս նետվեց դռնից: Մի
 քանի րոպեյից նա փողոցումն եր արդեն:

XXXII

Նազարավոր մարդիկ վայրենի հայացքով և ճիչերով դեպի
 այդ կողմն եյին վազում: Վան Բենսելլերն ամեն տեղ մի
 խոսք եր լսում միայն, «փոխադրական տարի՛քը, փոխա-
 դրական տարի՛քը... կործանվեցին նրանք, վան Բենսել-
 րը... Շրայկը»: Իսկ նույն ժամին նա շտապում եր դեպի
 սակարանը: Նա անդամ եր և թուլատրվեց մտնելու այդ
 հիմարանոցը, մարդկանց այդ գալարվող, շղագրգիռ բազ-
 մության մեջ, ուր նրանք իրար եյին ճզմում, շունչ սպա-
 ուում և ջանք թափում, վորպեսզի հասնեն առևտրի կենտ-
 րոնավայրը: Վան Բենսելլերը հայացքը հառեց արժեթղթերի
 դնին — 157 եր: Այստեղ ել նա լսեց նույն բացահանչու-
 թյուններն, ինչ զրսում. «Փոխադրական տարի՛քը... վան
 Բենսելլերները և մնացած բոլորը»: Յեվ հանկարծ նա տե-
 սավ իր մոտ մի վիթխարի, յեղանման մարդու, վոր մի ձեռ-
 քին թափահարում եր թղթի մի կտոր և բառաչում այնպիսի
 ձայնով, վոր նսեմացնում եր ընդհանուր աղմուկը: Վան
 Բենսելլերի միջնորդներից մեկն եր նա, լավագույնը նրան-
 ցից: Յերբ վան Բենսելլերը լսեց նրան, սիրտը մի բռնե-
 կանգ առավ:

Մոմենտը հասել եր:

— Աւաջարկում եմ քսան հազար, վաճառողի յետորյա
սպցիոն... քսան հազար Տ. և Ս., հարյուր հիսունը յոթ...
հարյուր հիսունը յոթ: Քսան հազար, վաճառողի յետորյա
սպցիոն, հարյուր հիսունվեց ու մեկ յոթ ութերորդ... հար-
յուր հիսուն վեց ու յերեք քսորորդ:

Ապա նորից վորոտագին աղմուկն ուռճացավ և խափա-
նեց նրա ձայնը: Հարյուրավոր տեղերից մարդիկ բղավում
էին.— «հազարը՝ հարյուր հիսունվեց ու կեսով: Յերեք հա-
զար հինգ հարյուրը՝ հարյուր հիսուն վեցով, հարյուր հի-
սուն վեց, հարյուր հիսուն հինգ և կես»:

Իսկ վան Րենսելլերը խելահեղ, հարբած և կրքից կուրա-
ցած, ձեռներն ողում թափահարելով, բղավում էր դայրույ-
թով: «Կորչե՛ն, կորչե՛ն նրանք, կորչե՛ն: Վրա՛ տվեք դրանց:
Ջախջախեցե՛ք: Շարունակեցե՛ք, շարունակեցե՛ք»: Այժմ նա
գիտեր, վոր հաղթութունը տարված է. նա կարող էր
նույնիսկ ողում նշմարել այդ պանիկան, այդ վայրապ, ցաս-
կոտ, կատաղի թաթառը, վոր իր ճանապարհին գտնվող
ամեն ինչ արմատախիլ է անում: Այդ սկսվել էր... սկսվել
էր: Վոչ մի գնորդ չկար այլևս, թշնամին նահանջում էր,
խորտակումը մոտ էր: Այսպես, նա ճշում և ծիծաղում էր
ցնորվածի պես, իսկ ամբոխն իրար բռթելով սերտորեն
սեղմվում էր առևտրավայրի մոտ, նույնպես կատաղածի
պես, ահաբեկված կամ ցնծության մեջ, նայած հանդաման-
քին: Կային մարդիկ, վորոնք յուրաքանչյուր կետում միլիոն-
ներ էին կորցնում, — միլիոններ, վոր վան Րենսելլերն
էր շահում: Յե՛վ նրանք տեսնում էին, թե ինչպես պար-
տութունն օւ խորտակումը սարսափահար աչքերով իրենց
են նայում: Ուստի նրանք մոլեգնորեն ճշում էին, վոր-
պեսզի մեկն ու մեկը գներ Տ. և Ս., գներ թեկուզ հարյուր-
հիսուն և հինգով, հարյուր հիսուն և յերեքով: Բայց շուտով
այլևս վոչ վոր չկար, վոր վորևե գնով գներ:

Այսպիս եր, վոր մըրիկը պայթեց իր հուժկու թափով։ Այս պանիկա չեր, այլ քառս և սանձարձակ ավերում։ Արժեթուղթը վերջապես «չուռ յեկավ», նրա պաշտպանները բրածեծ յեղան, իսկ հասարակութունը, ահաբեկված բազմութունը ցատկեց պանիկան հաղթանաբելու նպատակով։ Այլևս գինը չեր շարժվում կոտորակով կամ նույնիսկ առանձին կետերով, այլ միանգամից յերեք, հինգ, տասը կետերով։ Նրա արագընթացութունը վոչնչով չեք կանոնավորվում։ Պանիկան ելեկտրական արագությամբ տարածվեց ամբողջ յերկրի վրա. միջնորդները հրահանգ ստացան ծախելու վորնէ գնով, վոր կպահանջվի։ Նույն պահին, իհարկե՛ր կանգնած եր վան Րենսելլերի ցլածայն գործակալը, միանգամից վար խփելով գնեքը հինգ, տասը կետով և քսան հազար բաժնետոմս ձեռքին բռնած ծախելու համար։

Բուռն կատաղութունը շարունակվում եր, մինչև վոր վան Րենսելլերն անհանդուրժելի համարելով այդ լարվածութունը, հրմշտելով դուրս յեկավ ամբոխի միջից, նստեց և սկսեց ծիծաղել, հեկեկալ, վորպես մի չարչրկված յերեխա։ Միայն կես ժամ հետո նա կրկին կարողացավ իշխել իր վրա։ Այդ ժամանակ Տ. և Ս. յոթանասուն և վեցումն եր,— և գտնում եր, վերջապես, գնորդներ, այդ նշանակում ե, վոր «պակասները ծածկվում եյին»՝ յեթե գնեյին նրանց պետք յեղած արժեթուղթը— և դեռ ոգուտ ել կանեյին։ Այսպիսով սոսկալի պանիկան իր վերջն եր գտնում։ Վան Րենսելլերը Տ. և Ս. ի ճիշտ արժեքը գնահատեց իննսուն և գտնելով իր միջնորդներին, պատվիրեց քնել բոլորը, ինչ կարելի յեր ունենալ։

XXXIII

Մեր հերոսը դուրս յեկավ խռնված բազմության միջից՝ հրմշտելով անցնող մարդկանց, վորոնք լաց ու կոծ եյին

բարձրացնում, մարդկանց, վորոնք անխճում եյին, մարդկոնց, վորնք իրենց մաղերն եյին փետում և մարդկանց, վորոնք բուռնցը եյին թափ տալիս դեպի յերկինք,—մի խոսքով մարդկանց, վորոնք կուրցրել եյին այն ամենը, ինչ ունեյին աշխարհում, և տեսնում եյին սոքն ու ավերն իրենց դեմ ծառայած: Այդ մի ահռելի և դժոխային տեսարան երբայց վան Ռենսելլերն ուշադրութեան չառավ այդ. նա արդեն ունեք իր անչափ հույզերն ու վշտերը: Դրանք այնպիսի հույզեր եյին, վոր հեշտ չե նկարագրել.—հույզեր մի մարդու, վոր մեկ կամ յերկու միլիոն բաժնետոմսերից յուրաքանչյուրի վրա յոթանասուն կամ ութսուն դոլար շահ եր ունեցել. և վորը կես ժամվա ընթացքում դարձել եր նյու-Յորկի ամենահարուստ մարդը: Մի քանի ըոպե հետո գրասենյակ ընկավ ավագ վան Ռենսելլերը և փաթաթվեց վորդուն:

— Ռորբի, Ռորբի,—բացականչեց նա հեվալով ու չիբ կարողանում ավելի մի բառ ասել, վորովհետև խեղդվում եր ուրախութունից: Շրայկն ու մյուս յերեք անձինք կրնկակոխ քայլում եյին նրա յետևից և այս հինգ ջենտլմենները ցնծութեամբ արբշիւ՝ յերգում, ծիծաղում, պարում և փարվում եյին միմյանց վզին:

Ասում եմ հինգ, վորովհետև յերիտասարդ վան Ռենսելլերը,—տարբրինակ ե ասել,—շատ քիչ եր մասնակցում նրանց արածներին: Նա նստեց և յիտ ընկավ աթոռին և մի ներվային քրքիջ արձակեց,—մինչ հայրը խոսում եր այն աներևակայիլի գումարի մասին, վոր շահել եր իր վորդին և ցնծութունից սիրտը տրոփում եր: Բայց հետո, մի քանի ըոպե անց, նա նստեց աթոռին, աչքերը հառելով իր դեմուդեմը, դողող ձեռներն աննպատակ շարժելով ողում:

— չեք Ռորբի,—ասաց հայրը կաթոգին,—հեշտ ե տեսնել միայն վերջավորութունը. ահա, վերջըու սրանից մի

կաթիլ—Նա զարմացավ, յերբ տեսավ, վոր Ռոբբին մի
ուսմպով կուլ տվեց շշի ամբողջ բովանդակությունը:

Հիմա, յերբ սոսկալի ճնշումը վերացել և լարվածու-
թյունը չքացել էր, Ռոբբերտ վան Բենսելլերի ջղայնությունը
հանկարծ վերսկսեց: Մինչդեռ մյուսներն այն վիճակումն
էին, վոր կարող էին իրար գրկախառնվել, նա վտաքի
կանգնեց, ներողություն խնդրեց և զուրս յեկավ:

Նա անցավ փողոցով, ուր տակավին մարդիկ բարձրա-
ձայն վողբում էին իրենց վիշտը, և քայլամուտը ճանա-
պարհը շարունակեց: Գնում էր աննպատակ, հոնքերը կախ,
ձեռքերն իրար սեղմած, և հոգու խորքում պայքարում
էր իր մտքում պատկերացնելու այն փաստը, վոր ինքն
ամենահարուստ մարդն էր Նյու-Յորկում. — բայց չէր հա-
ջողվում: Յեւ հանկարծ նա մի վայրագ ու հուսահատ
վճռակաճուծյամբ նետվեց մի քեբի մեջ և ինչ-վոր հասցե
գոռաց:

Մի քանի րոպեյից արդեն գետափումն էր, վորտեղ
զտնվում էր Վիսապորը: Այդ որն անուշի յեղանակ էր
գետի վրա: Սաստկահովը շառաչում էր, իսկ ալիքները ծո-
վախորչից էլ բարձր էին: Բայց Ռոբբերտ վան Բենսելլերն
առ վոչինչ համարեց այս բոլորը և շտապելով գեպի նավի
առաջադամածը, կանչիլ տվեց կապիտանին:

— Նավարկեցե՛ք, — գոչեց նա, — նավարկեցե՛ք վորքան
չուտ վոր կարող էք:

Կապիտանը զարհուրանքով նայեց նրան:

— Ո՞ւր գնալու համար, — բացականչեց նա:

— Ծովը մտնելու համար, — պատասխանեց մյուսը:

— Իսկ փոթորի՛կը: Անկասկած...

— Նզովք փոթորի՛կի հետ, — ըղավեց նա: — Դեպի ծովը,
տոտում եմ ձեզ, հեռացրե՛ք ինձ այս քաղաքից, հասկանում
եք: Ինչո՞ւ չեք սկսում նավարկել:

— Բայց նավաստիների կեսը բացակայում է, մը վաճ
Րենսելլեր. և պաշարն ել...

— Յես ձեզ ասացի պատրաստվել,— գոռաց Ռորբին.—
պատրաստեցեք: Արեք, ինչ ձեզ ասում եմ և մի վիճեք ինձ
հետ: Վերցրեք նավի վրա ինչ վոր կարող եք, միայն թե
հեռանանք այստեղից, հենց վոր նախնի վիճակի կլինի շարժ-
վելու: Դե՛հ, սկսեք հիմա:

Ապա նա շուռ յեկավ և դեգերելով մտավ խուցը: Մինչ
մարդիկ հապճեպորեն անց ու դարձն սկսեցին նավամա-
տույցի վրա և կրակը բոցավառվեց ներքևում, նա նստեց
մի շիշ խմիչք ևս առաջը դնելով: Յեվ վերջապես յերբ
«Իսսավոր»-ը նավամատույցից սահեց անցավ հեռու, նա
հենվեց սեղանին համբած թմրության մեջ:

XXXIV

Յեվ այդ վիճակումն էլ մնաց նա, ընկած՝ առանց մի
բան իմանալու, մինչ շոգեմեքենան վորստում եր, և
նավը ջրերն ակոսելով անցնում եր ալիկոժ ծովախորշից:
Այն ժամանակ միայն նա վեր նայեց և ինքն ուշքի յեկավ,
յերբ նավը մտնելով բաց ծովը, հանձնվեց վիթխարի ալիք-
ներին, վորոնք հարվածելով նրան չորս կողմից, սարսա-
փելի ցնցումներ եյին պատճառում, վորի հետևանքով և
անգամ վան Րենսելլերը շարտեց հատակի վրա: Նա վոտքի
կանգնեց յերբարլով, փարելով սեղանին: Ամեն ինչ պտույտ
եր գալիս նրա շուրջը: Զրոսանավը գրեթե կողքի վրա
ընկած մազլցում եր լեռնացած ալիքների վրայով: Մովի
շառաչն աննկարագրելիորեն խլացուցիչ եր: Մի ըոպն նա
այլևս չգիտեր, թե վորտեղ է գտնվում:

Ապա ներս մտավ կապիտանը:

— Արգեն բավական հեռացել ենք, սըր, — ասաց նա
խոժոռադեմ.— Տւր եք կամենում գնալ:

— Հոգ չե թե ուր,—պատասխանեց մյուսը—գնացե՛ք, ուր վոր ուզում եք. միայն ինձ մենակ թողեք:

— Շատ բարի, սրբ,—ասաց կապիտանը.—ուղղութ՛յունը կապահնք դեպի հյուսիս-արևելք, մըրկին դիմադրելու համար ամենաապահով ուղղութ՛յունն է այդ: Ծովաթմբերից հեռացած կլինենք վաղը առավոտյան:

Այդ խոսքերն ասելով, նա շուռ յերկավ և հեռացավ գլուխն որորելով: Նա լսել էր, վոր «Գիսավոր»-ի տերն այդ որը միլիոններ եր շահել Սևու Ստրիտում, բայց նա այնպես եր յերևում, վոր ասեքն թե կ'որցրած լիներ այդքան: Նույն պահին վան Րենսելլերն իր ներքին արհավիրքի հետ մեն-մենակ, կծկվել եր ռեզանի մտ: Որն անցավ, արեւ մայր մտավ, մութը վրա հասավ և դրա հետ միասին փոթորիկը նոր մոլեգնութ՛յուն ստացավ: Այդ ամբողջ ժամանակամիջոցում նա կամ կծկված մի աթոռի վրա դողդողում եր կամ թմրած թավալվում խցիկի հատակին: Ամբողջ գիշերը նա վոչինչ չիմացավ, թե ինչ է կատարվում, վոչինչ չիմացավ այն յիռացող կոհակների մասին, վորոնք քշում անցնում եյին նավի կողքից և այն բարձրացնում իրենց լեռնաբարձ գազաթների վրա, և կամ կորստաբեր հարվածով ցած խփում այն՝ իր ցուռկի վրա: Վոչինչ չիմացավ կապիտանի հսկողութ՛յան և յերկյուղի մասին, այն չորս մարդկանց մասին, վորոնք անվի կողքին. կեցած հսկայական ջանք եյին գործ դնում դրոսանավի ցուռկը պահել մըրկի դեմ: Նա այդ բոլորից վոչինչ չնկատեց, մինչև տեղի ունեցավ մի միահամուռ բաղխում, լավեց ինչ-վոր բանի փշրվելու ձայն, վոր սաստկութ՛յամբ անցավ նավի միջով: Նա ապշա՛հար վեր նայեց, զգաց վոր նավի ընթացքը փոխվել է, վոր նա որորվում է մի կողքից մյուսը, վոր ալիքների հարվածներն ել ավելի բուռն թափ եյին ստացել: Ապա հանկարծ խուցի դուռը բուռն շառաչումով բացվեց և կապիտանը ներս սուրաց:

— Մեքենայի գլխավար գլանակը կոտրվել է,—ասաց նա հեծալով. — մեքենաներն ավերվել են:

Վան Րենսելլերը նայեց նրան բուժ հայացքով:

— Ի՞նչ,—նարցրեց նա:

— Մեքենայի գլանակը կոտրվել է,—վորտաց կապիտանը, փոթորկի ձայնը խլացնելով:

— Լավ, դրանից ի՞նչ,—սլառասխանեց վան Րենսելլերը.— Ի՞նչ հոգն է:

— Մնացել ենք անոգնական,—գոռաց կապիտանը.— Անոգնական, չի՞ք հասկանում, բոլորովին հանձնվել ենք ալիքների, շուտով կզարնվենք ժայռին:

Վան Րենսելլերը կանգնել էր սեղանին կառչած, և նայում էր քարացած հայացքով. նա ինքնիրեն կիսաձայն կրկնում էր նրա խոսքերը, վորպես թե նրանց նշանակութունը չէր հասկանում, պարզ չէր իր մշուշապատ ուղեղի համար... «Անոգնական... ալիքներին հանձնված, կզարնվենք ժայռերին»:

Յեվ հանկարծ նշմարելով կապիտանի աչքերում ցուացող կատաղութունը, ցատկեց նրա վրա ճչալով.

— Մենք չենք ուզում ժայռերին զարնվել: Վնչ, դուք խելագարվել եք: Մի բան արեք, կանգնեցրեք նավը:

Մյուսը տեսավ, վոր նա հարբած է. սակայն յերկյուղն արագ կերպով զգաստացրեց վան Րենսելլերին,—ինչպես մի անգամ հուզվունքը նույն դերն էր կատարել:

— Վնորտեղ ենք,—գոռաց նա,—վնորտեղ ենք մենք:

Մի ահարկու հարված ցնցեց նավը, վերջինս ուժգին կերպով յերեբաց և կողքին վեր ընկավ: Յերկուսն էլ սպասում էին սարսափահար: Ապա յերբ նավը մի փոքր ուղղվեց՝ կապիտանը պատասխանեց.

— Մեյնի յեղերքից մոտավորապես հիսուն մղոն հեռու յենք: Բայց ջրվում ենք, հոսանքը տանում է մեզ, իսկ մենք

միանգամայն անկարող ենք վորևէ բան անելու: Յեթի մի տեղից ոգնությունն չհասնի՝ կորած ենք:

— Ոգնություն պետք է վոր հասնի,— գոռաց վան Րենսելլերը: Ի վերջո վորոշապես հասկացավ յեղելություննը:

— Դուք հիմա՞ր եք, չի կարող պատահել:

Յեզ սկսեց քայել դեպի նավամատույցի սանդուխքը, կապիտանի հետ միասին: Փորձեց դուռը բացել, սակայն կանգ առավ, սարսափած գիշերվա կատաղի տեսքից: Սև ու մուսյլ եր դուրսը, իսկ քամին, այդ կատաղի տարերջը, և ցաք ու ցրիվ յեղող ջրի կաթիլները կարկուտի պես զարնում եր նրա դեմքին: Վան Րենսելլերը հազիվ կարողացավ նայել դուրս,— այնքան, վոր տեսավ նավի հետնամասից արձակվող հրթիռը, վորը ձեղքելով ողբ, բարձրանում եր դեպի յերկինք, ապա շուռ յեկավ և մտավ խոցը:

Նա հիմա գիտակցում եր իր կացությունը: Այլևս ամեն հույզ չբացել եր նրանում, տեղի տալով սարսափին: Նա դեգերում եր և շարտվում այս ու այն կողմ՝ զրոսանալի պտույտների համաձայն: Նա ձեռքերը վեր պարզած բղավում եր բուռն յերկյուղով.— «Աստված իմ, աստված իմ, չի կարող պտտահել, սուտ ե: Փրկիր մեզ, Ի՞նչ պիտի անենք» և այլն,— ինչև վոր կապիտանն ուղղակի զզվանք զգալով, դուրս յեկավ ու գնաց դեպի տախտակամածը և դեպի իր պարտականությունը:

Բայց վան Րենսելլերը նույնիսկ չիմացավ այդ. նա վազում եր յետ ու առաջ, հիմարացել ու զառանցում եր: Ամեն ինչ մեռած եր նրա մեջ՝ բացի վայրի զազանից,— յեթե իրոք, նրանում կենդանի յե յեղել այլ բան: Նա աչքել եր ուզում, ուզում եր ցամաք դուրս գալ, նա հարյուր միլիոնի արժողություն սենեք. նա... Նա... Յեզ միթե նա ջրասույզ պիտի լիներ, ինչպես թահարդի մեջ արգելափակված մի մով: Նրա կանչերն ավելի բարձր եյին, քան փոթորիկի շառաչը: Կան-

չում եր հանուն ասածո... սարսափում եր... աղոթում... անի-
ծում, իսկ այդ աճբողջ ժամանակամիջոցում կատաղի փո-
թորիկը վորոտում, վունում եր գրսում ինչպես մի վայրի
գազան, վոր կռիվ եր մղում նրան ձեռք բերելու համար, և
փոքրիկ նաջն առաջ քշում՝ դեպի նրա խորտակումը, Վոչ
վոր չկար նրան լսող, նրան, թակարդում փակված մկանը—
թեև կատաղությունից նրա բերանը փրփրակալել եր:

XXXV

Այսպես անցավ մի յերկու ժամ, մինչև վոր արշալույսը
բացվեց և ցերեկը վրա հասավ: Վան Րենսելլերը դեռ վոր-
նում եր,—թեև նա այնքան եր տկարացել, վոր հաղիվ եր
շարժվում,—յերբ խցիկի դուռը կրկին լայն բացվեց, և կա-
ղէտանը բոլորովին գունատված և շրթները կախ՝ ներս մտավ:

— Ամեն ինչ վերջացավ, սրբ: Մհնք կորած ենք:—Նա-
վատիրոջ աչքերը խեղ թեցածի պես շողշողում ելին:

— Ի՞նչ եք ուզում ասել,—բղավեց նա:

— Յեկեք վեր և տեսեք,—յեղավ պատասխանը:

Յեվ վան Րենսելլերը կուրորեն շտապեց դեպի տախտա-
կամածը: Կառչելով նավախուցի ստնդուխքին, նա դիտեց
իր շուրջը, շքեց մի բոպե, բայց իր սեփական անուգողից
բացի վոչինչ չգիտակցեց: Մի կատաղի քառս շրջապատել
եր նրան: Զբոսանալը փրփուրի պես ծփծփում եր ծովի
ամենի հորձանքների վրա: Ալիքները, լեռների պես, շրջա-
պատել ելին նավը: Այն սուզվեց ներքև, խորը բացված
ջրային ձորում, ներքև, ներքև խորանալով. իսկ վան Րեն-
սելլերը յերկյուղից շնչահեղձ եր լինում: Ապա մի հսկա ջրա-
լեռ թավալվոր յեկավ անցավ նավի վրայից, բարձրացրեց
նրան... բարձր... և բարձր... ամենավերին դագաթը և ճեպըն-
թացի արագությամբ քշեց այն, թողնելով, վոր մոլեղնած
ջրերը յեռան, շառաչեն, սուլեն և վորոտան նրա շուրջը:

ցատկեց նա՛վակի մեջ: Մի քսանիսն էլ հետևեցին նրան, մինչև վոր մի ձայն գոչեց Քրավական ե): Նրանք նա՛վակը մղեցին մի կողմ և հեռացան զրոսանավից: Քիչ հետո մի դռ ալիք հանկարծահաս մի հարված խփեց նրանց և նրանց շուռ յեկան:

Վան Ռենսելերը դուրս յեկավ մակերես, յերկյուղից շնչասպառ յեղած: Նավակը տակա՛վին նրան մոտիկ էր. նա մի հարված տվեց ջրին և բռնեց նա՛վակից: Նրան շատ մոտ կար մի ուրիշ մարդ ևս, մի նավաստի, վորը ձեռքերը պարզել էր առաջ՝ դեպի նա: Հենց վոր ալիքները վեր-վար որորեցին նրանց՝ նա բաղխվեց վան Ռենսելերի վտուցին և պինդ բռնեց այն: Վերջինս կատաղի կերպով վտտնահարեց նրան, մոլիզին զայրույթով աքացի տվեց և նրան ցած գլորեց ջրի մեջ: Այդպես նա մենակ կառչեց ալիքների ձեռքին խաղալիք դարձած փրկանավին:

Մի աճուկի պայքար էր այդ ալիքները դիզվում էին նրա վրա, անզգայացնում, կիսով չափ ջրահեղձ անում: Բայց նա խելագարի պես կախ էր ընկնել և կռվում էր ալիքների դեմ՝ գլուխը ջրի յերեսին պահելու համար. մինչդեռ ծովը քշում, ավելի և ավելի յիւր մոտեցնում նրան սրածայռ յեզերքին: Նա վայրի հայացքով նայում էր դրան, Եյդ հրեշային թշնամուն, վոր յերախը լայն բացած և վիթխարի, ցից ատամներով ուզում էր կլանել նրան: Այժմ դրանք ազոտ կերպով յերևում էին նրանից վերև, խորտուկվող ալիքների շառաչը թնդում էր նրա ականջում, նրա հոգու մեջ, շլացնում նրան, զարհուրանքի մատնում նրան, — կյանքի հեք զողդոջ մի մասնիկը, վորպիսին նա այժմ ներկայացնում էր: Հանկարծ նա զգաց, վոր սուգվում է ներքև, դեպի ցած, խորը ձորի մեջ. զգաց, վոր հսկայական պտույտներ է անում, որորվում, ճոճվում, վորպես թե ծառի դագաթին լինելու. ապա սկսում է բարձրա-

նալ վե՛ր, բարձր... բարձր, ճիշտ մինչև յեռացող գագաթը,
 սավառնող գագաթը: Նա ճշոււմ եր, գալարվում, այդ նման
 եր մի հահուի մղձավանջի, վոր անարեկոււմ եր մարդկանց
 հոգին: Սակայն ալիքները կորզեցին նրան... զգաց, վոր
 նրանք կորզեցին իրեն, և դրանք սկսեցին... նախ կամաց...
 ապա արագ, հետո ել ավելի արագ... Թնդանոթի ոււժը
 պես արագ... և նետեցին, խփեցին նրան սրածայր ժայռե-
 րին: Նրա դեմքը ջախջախվեց, սրունքները կտրտվեցին,
 գանգը ճզովեց հավկթի կեղևի պես: Յե՛վ այսպես վերջին
 նշույլը դուրս յեկավ նրա անհագ կյանքից:

XXXVI

Յես կողմնակից եմ Ռըսկինի ունեցած անվտանգութանը
 «սրտառուչ պատրանք»-ի հանդեպ և մտադիր չեմ ակնար-
 կելու, թե ալիքները Ռորերտ վան Բենսելլերի հետ առըն-
 շություն ունեցող վորևէ զգացմունք ունեյին: Այդ սոսկ
 պատահար եր, վոր նրանք գրկապինդ պահեցին նրան և
 ամբողջ որը նրան խփեցին սեպ ժայռերին. վոր մի առ մի
 նրանք շտապում եյին նորից խլելու նրան և իրենց ամ-
 բողջ ուժը գործ եյին դնում նրան շարտելու ամեն կողմ,
 ճզմելու, ջախջախելու, մինչև վոր նա կորցրեց մարդկային
 կերպարանքի վորևէ մի նշույլ: Դեռ գիշերը չեր հասել,
 վոր քամին դադարեց. ալիքները ծովզրում նրա մարմինը
 մի լավ լվանալուց հետո մի փոքրիկ խորշ գտան և նրան
 թաղեցին ավազոտ ափում:

Այդ մի խաղաղ վայր եր և ուրիշ ձայն չկար, բացի
 ալիքների ձայնից, վորոնք ամբողջ գիշերը միմյանց ձայն
 տալով՝ հավաքվեցին ծովափ, և յետ ու առաջ որորեցին
 այդ մարմինը լուսնի տակ արծաթափայլ: Յերբ առավոտը
 քացվեց՝ մարմինն ուռած, կապտած և կիսով չափ ծածկված
 եր ավազով:

Արևն ել դուրս յիկավ. բայց մարմինը դեռ այնտեղ եր, անուշադիր չմնալով բազմաթիվ փոքրիկ արարածների կողմից, վորոնք անճարակ քայլավտժքով և ողի մեջ ցցված իրենց յերկար զինվածքով մոտենում եյին նրան: Իրանցից մեկը շուտով մազլցեց նրա զեմքի վրա և ճանկերը խրեց շրթունքների մեջ. իսկույն հավաքվեցին և մյուսները, քանի վոր ընտիր վորս եր այդ: Միթե ճիշտ չե, վոր քառասուն տարուց ավելի աշխարհը հետախուզության ե յենթարկվել գտնելու համար հազվագյուտ և թանկագին նյութեր, վորոնք ոժանդակչին Ռոբերտ վան Բենսելլերի մարմինն ստեղծելու: Մտածել տակառներով ընտիր զինիների մասին, վոր լցվել են այդ մարմնի մեջ... տուփերով անգին գլանակների մասին, վորոնք այնքան անուշ ըուրմունքով հազեցրել են նրան. կրիայի, յեղնիկի և բաղբրի մասին, — արտակարգ կերպով համեմված թացանների, անթիվ քաղցրավենիների, Ֆրանսական վայելուչ անուռներ պարունակող վարդագույն սատինե ճաշացուցակների մասին և այլն, — մտածել այս բոլորի մասին... Միթե հազարավոր մարդիկ չեն աշխատել ամեն ոք ձեռք բերելու և պատրաստելու համար այս բոլորը, մատուցել դրանք արծաթյա և բյուրեղյա ամաններով, — մատուցել այդ թանկագին մարմնին, զգեստավորել, խնամել այդ և հարթել դրա բոլոր ճանապարհներն աշխարհում: Իսկ հիմա, ի վերջո այդ փոված ե ավազի վրա, վորպեսզի յերամներով սովալուռի խեչափառները լափեն այդ:

Այսպես անցավ մի ուր ել. կեսորից հետո յերկու ձկնորսական նավակներ անցան մոտիկից. ձկնորսներից մեկը նշմարեց մարմինը: Իբ ընկերով յետ շտապեց դեպի դամաք, ձայն տվեց նաև մյուս նավակին ասելով, վոր անպայման նավաբեկութուն ե տեղի ունեցել, հարկավոր ե գնալ ծովափ և ստուգել:

Ապա ինքը մոտեցավ մարմնին, — կամ ինչ վոր մնացել

եր նրանից: Հագուստները դեռ անեղծ էյին, ուստի նա սկսեց խուզարկել գրպանները. նախ դուռն քաշեց մի հրաշալի վոսկե ժամացույց, վորն արժեք հազար ութ հարյուր դոլլար ժըննվում: Այդ, իհարկե, հետաքրքրեց նրան, ուստի շտապեցրեց իր աշխատանքը և գտավ մի թղթապանակ՝ փողերով լի և մի քանի այցետոմսեր նրանում: Մի քիչ ջընջված էյին տակերը, բայց նրանց վրա հնարավոր էր կարդալ անուշը. ձկնորսը մի ճիշ արձակեց... «Բարի աստված, այստեղ գրված է Ռորերտ վան Բենսելլեր»:

— Ո՞վ է Ռորերտ վան Բենսելլերը, — հարցրեց մյուսը զարմացած:

— Իսկի չէ՞ս լսել նրա մասին. վա՛հ, յերկրի ամենահարուստ մարդն է նա:

Խոսողը սարսափահար ցած էր նայում մարմնին. իսկ նրա ընկերը մի փոքր շարժեց մարմինը:

— Դեհ պես հոտել է արդեն, — ասաց նա:

XXXV II

Շատ չանցած մյուս նավակը վերադարձավ և հայտնեց «Գիսավոր»-ի խորտակման և մի քանի ուրիշ մարմինների հայտնաբերման մասին: Այսպիսով մի քանի ժամից լուրը հասավ Նյու-Յորկ՝ մի այլ պանիկա առաջացնելով Ուոլ-Ստրիտում, և ահարկու վիշտ պատճառելով դժբախտ միլիոնատերի ընտանիքին, վոր այդպիսի կորուստ էր ունեցել: Նախ քան գիշերը հասնելը լրագրները հայտարարեցին, վոր Ռորերտ վան Բենսելլերի մացորդները (նրանց սեփական ֆրազն է) մասնավոր գնացքով ուղարկվում են քաղաք:

Ի հարկե, հուզմունքով ստացվեցին դրանք, և յերկու որ հետո տեղի ունեցավ խիստ հանդիսավոր ու տպավորիչ թաղումը: Շատ սյունակներ հատկացվեցին, վորոնց նկատարումը յուր յես մեջբերումներ կաննյի, յեթե առանց

այդ ել այս պատմվածքը շատ յերկարած չլիներ: Բա՛վա-
նանանք ասելով, վոր ծիսակատարութիւնը տեղի ունեցավ
Ֆիֆա Ավինուշի մեծ յեկեղեցում, վոր դրան ներկա էին
մեր ժայրաքաղաքի բոլոր հարուստները և բարեկեամբերը.
և վոր վերապատվելի դոկտոր Լիտտուս Մարեյն արտասա-
նեց իր ամենապերճ քարոզն այս նշանաբանով.

«Որհնյալ են միլիոնատերերը, վորովհետև նրանք
ժառանգել են յերկիրը, և դուք չեք կարող այդ յես
առնել նրանցից»:

ՐԱՅԱՏՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- 1 Մասեր—պարոն, տեր
- 2 Պոկեր—թղթախաղի մի տեսակը:
- 3 Գոլֆ—անդլիախոս յերկրներում շատ տարածված մի գնդախաղ:
- 4 Պոլո—Անգլիայում և Ամերիկայում բարձր շրջաններում տարածված մի գնդախաղ է, վոր խաղացվում է ձիերի վրա նստած: Գնդակին շարժում են մի հատուկ ձողով, վորի ծայրն առանձին կերպով է շինված:
- 5 *West-side* (Ուեստ-սայդ), Արեւմտյան մասը, կողմը: Այդպես կոչվում է Նյու-Յորկ քաղաքի արեւմտակողմը, վորտեղ գտնվում են միլիտնատերերի և մուլտի միլիտնատերերի պալատուման շէնքերը:
- 9 Շերիֆ—Անգլիայում կոմսոթյան առաջին պաշտոնյան: Նաև՝ գատավոր, պահնակալ, նահանգապետի անունից գատական կարգադրություններ անող անձ:
- 7 Արքեի—Նյու-Յորկ նահանգի մայրաքաղաքը, վորտեղ նստում է նահանգապետը:
- 8 Բեր—յերկանվյա, միաձի կառք:
- 6 *Debutante* —վորեւ բանում առաջին անգամ յեւոյթ ունեցող (լլխավորապես թատրոններում):
- 10 *Magnifique*—հոյակեր:
- 11 *Mr—mister* բռուի կրճատ ձևն է, վոր նշանակում է պարոն, տեր
- 12 *Miss* —միս, հոգնակի միսիս—որիորդ, աղջիկ:
- 13 *Racunteur*—պատմող:
- 14 Ոպցիոն (*Option* —սպշըն)—բառացի՝ ընտրություն, ըստ ցանկության: Այդպես կոչվում է այն պայմանական վաճառքը, յերբ արժեթղթեր են գնվում արժեքի մի մասի կանխավճարով, կամ վորոշ ժամկետով: Կարող է լինել վաճառողի և գնորդի սպցիոն:

15 Պիետ—հեղուկաչափ, կես լիտրի չափ:

16 *Chambertin*—ֆրանսիական թանգարժեք կարմիր գինու մի

տեսակը:

17 Բում (*boom*)— առևտրի հանկարծակի ծաղկում, վերելք, վոբ սովորաբար լինում է կարճատև և արհեստական կերպով առաջացած, նաև նշանակում է վորեն բանի համար յեռանդով սեկլամ անելը

18 Թիֆեր (*Ticker*)—մի հատուկ կործիք, վոբ ավտոմատիկ կերպով է ընդունում և մի քղթյա ժապավինի վրա ապում է սակագներն ու առհասարակ գանազան լուրերը: Գործիքի անունն առաջացել է նրանից, վոբ շարժունակ թիք-թիք է անում:

19 Սիբի (լատ. *civitas*, ֆր. *cite*),—քաղաք: Ամերիկայում գործածվում է Նյու-Յորկի, Անգլիայում՝ Լոնդոնի համար: Սիբի կոչման հետ Անգլիայում կապվում է մի հարգալից պատկերացում, ուստի և Սիբիի ներկայացուցիչները պարլամենտական ցուցակներում առաջին հերթին են անվանվում: Ամերիկայում այդ իմաստը համարյա թե անհետացել է:

20 Սեվաշարքի— *Blackmail*—սպառնալիքով դրամ կորզել, շորթեք

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0043164

(30к)

312

A $\frac{I}{7261}$

ԳԻՆԸ 1 ԽՈՒԲԸԼԻ

На армянском языке

СИНКЛЕР

КОМАНДИР ПРОМЫШЛЕННОСТИ

АРМЕНИЗДАТ — ЕРЕВАН